

הסכמי אוסלו בחלוף 30 שנה

הפקת לקחים

הסכמתה של ישראל לתמיכה בטרור,
לחתרנות ולהקצנה מצד הרשות הפלסטינית

דן דייקר | ד"ר יחיאל לייטר

תא"ל (מיל') יוסי קופרווסר | השגריר (בדימוס) אלן בייקר
ח'אלד אבו טועמה | סא"ל (מיל') מוריס הירש | פנחס ענברי
אל"מ (מיל') ז'ק נריה | יוני בן מנחם

המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה

הסכמי אוסלו בחלוף 30 שנה הפקת לקחים

הצטרפותה של ישראל
לתמיכה בטרור, חתרנות והקצנה
של הרשות הפלסטינית

דן דייקר
ד"ר יחיאל לייטר
תא"ל (מיל') יוסי קופרווסר
שגריר (בדימוס) אלן בייקר
חאלד אבו טועמה
סא"ל (מיל') מוריס הירש
פנחס ענברי
אל"מ (מיל') ז'ק נריה
יוני בן מנחם

תמונת עטיפה:

טקס החתימה על הסכם אוסלו בבית הלבן ב-13 בספטמבר 1993. שר החוץ של ישראל שמעון פרס יושב ליד השולחן. מאחוריו (מימין) פקיד אש"ף מחמוד עבאס, שר החוץ של ארה"ב וורן כריסטופר, יו"ר אש"ף יאסר ערפאת, נשיא ארה"ב ביל קלינטון, ראש ממשלת ישראל יצחק רבין ושר החוץ הרוסי אנדריי קוזירב. (אבי אוחיון/ לע"מ)

המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה

רחוב תל חי 13, ירושלים 9210717

טל': 02-5619281 | פקס: 02-5619112

דוא"ל: jcpa@jcpa.org

אתר האינטרנט: jcpa.org.il | jcpa.org (אנגלית)

© 2023 המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה (ע"ר)

מסת"ב 978-965-218-164-0 ISBN

הטרור הפלסטיני נגד מדינת ישראל או נגד ישראלים חותר תחת כל אפשרות לכונן בעתיד שלום בין שני העמים. ישראלים הפכו למטרה בעודם ממתנים לאוטובוס, יוצאים לטייל במדרחוב או מבליים עם משפחותיהם. בה בעת הפלסטינים חוגגים לאחר כל פיגוע טרור "מוצלח", מחבלים זוכים להאדרת שמם, ומשפחותיהם מקבלות גמול כספי על כל ישראלי שהותקף. הדבר בלתי נתפס. זו חרפה מוסרית. טרור אינו עוד "מהמורה" בדרך, טרור פירושו שנאה ושפיכות דמים, והוא סותר את עקרונות השלום הבסיסיים ביותר של החברה האנושית. ישראל אינה יכולה ואינה מוכנה לסבול טרור, ואנו יודעים כי ארה"ב לצדנו בעניין זה. בני הדור הצעיר, ישראלים ופלסטינים כאחד, זכאים ליותר מזה. הם כולם זכאים לעתיד ראוי, לעתיד של שלום ושגשוג. עתיד של תקווה.

נאום הנשיא **יצחק הרצוג** לפני שני בתי הקונגרס, וושינגטון, 19 ביולי 2023

תוכן העניינים

הקדמה	
הלוחמה המדינית של אש"ף והרשות הפלסטינית ותגובת ישראל	
דן דייקר	7
מבוא	
ההשלכות הלא מכוונות של אוסלו: אחרי שלושים שנה של תוצאות הפוכות ממה שקיוונו להשיג הגיע הזמן לשנות מדיניות	
ד"ר יחיאל לייטר	9
על ישראל לשוב ולבחון את מדיניותה הפייסנית כלפי הרשות הפלסטינית המפרה את התחייבויותיה	
תא"ל (מיל') יוסי קופרווסר	13
ציות פלסטיני להסכמי אוסלו: סקירה משפטית	
השגריר (בדימוס) אלן בייקר	25
תמות קונספירציה נאציות וסובייטיות בשיח הפלסטיני: לקחי מדיניות עבור ישראל	
דן דייקר	39
השחיתות ברשות הפלסטינית והשפעתה על תהליך השלום	
ח'אלד אבו טועמה	53
תרומתה של ישראל לכישלון הסכמי אוסלו	
סא"ל (מיל') מוריס הירש	61
הפלסטינים מעולם לא התכוונו לעשות שלום עם ישראל	
פינחס ענברי	75
האם הולך רבין שולל על ידי ערפאת?	
אל"מ (מיל') ז'ק נריה	83
השפעת הרש"פ על "הרחוב הערבי" בישראל	
יוני בן מנחם	89
אודות המחברים	97

תודות

המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה מודה מעומק הלב ל**סנדר גרבר** על חזונו, מנהיגותו האינטלקטואלית והסיוע הקריטי שאפשר את פרסום קובץ מדיניות זה.

חוכמתו, הבהירות המוסרית וכוח השכנוע של סנדר עם מנהיגי ממשלת ארה"ב ומחוקקים הביאו למעבר ההיסטורי של חוק טיילור פורס, חקיקה אמריקאית חסרת תקדים המחייבת את הקונגרס להפסיק את הסיוע הכלכלי האמריקאי לרשות הפלסטינית עד שהרשות הפלסטינית תפסיק לשלם משכורות וקצבאות באמצעות מחבלים שביצעו פעולות טרור ולמשפחות של מחבלים הרוגים.

הלוחמה המדינית של אש"ף והרשות הפלסטינית ותגובת ישראל

דן דייקר

המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה מגלה, בוחן ומעריך באסופת מאמרים זו כיצד התהליך המדיני של הסכמי אוסלו, שנולדו לפני שלושה עשורים, אפשר לאש"ף ולרשות הפלסטינית לתקוף את ישראל ולהכפיש את מעמדה הבינלאומי; זאת בשימת דגש על הגישה הוותרנית ועל המדיניות הפסיבית של ישראל כלפי התמרוץ הכלכלי של אש"ף ושל הרשות הפלסטינית למעשי טרור, כלפי השחיתות, וכלפי ההשמצה הבינלאומית של החוק הישראלי ושל זכויותיה הדיפלומטיות של ישראל. בה בעת, החתירה של אש"ף נגד הלגיטימיות של ישראל שיפרה את הפרופיל הבינלאומי של הארגון ואת מעמדה של הרש"פ באו"ם כ"מדינה משקיפה שאינה חברה".

יוזמת מחקר ומדיניות זו מציעה דרך אפקטיבית יותר עבור ישראל לתיקון שגיאותיה המדיניות בעבר וכן דרישת דין וחשבון מהרשות הפלסטינית, על מנת לכונן גישה בטוחה יותר ובת־קיימא ביחסים ביניהן.

לשלושים שנות הסכמי אוסלו בין ישראל לאש"ף היו השלכות בלתי צפויות. ההסכמים, שנחתמו בפעם הראשונה בשנת 1993 בבית הלבן תחת ממשל קלינטון, בערבות בינלאומית ולעיני העולם, נועדו לשים קץ למעשי הטרור של אש"ף, לתמריצים לטרור, לאינדוקטרינציית השנאה, לאנטישמיות, לרדיקליזם וללוחמה הפוליטית, אולם למרבה האירוניה הם הניבו את התוצאה ההפוכה.

אש"ף והרשות הפלסטינית – ארגון־בת בעל הכרה בינלאומית – הגבירו את המתקפה הגלובלית שלהם נגד ישראל. מערכת התמריצים הכלכלית של הרש"פ לתשלום משכורות למחבלים ("Pay for Slay" – תשלום תמורת רצח) שימשה דלק לטרור נגד אזרחים ישראלים וגרמה להריגתם ולפציעתם של אלפים. מוטיבים אנטישמיים של קונספירציות נאציות, סובייטיות ואסלאמיסטיות הציפו את הרשתות החברתיות במערב, והשחיתות הרבה של הרש"פ שיתקה את הכלכלה הפלסטינית ודחפה את הציבור הפלסטיני לזרועות חמאס, הנתמך על ידי איראן. הבחירות ה"חופשיות וההוגנות" ברשות הפלסטינית בחסות אוסלו ביססו את שליטת הפת"ח

בה: יו"ר הרשות אבו מאזן משמש בתפקידו זו השנה ה־19 מתוך 4 השנים המוגדרות בחוק על פי הרש"פ.

ואולי התוצאה המרחיקה לכת ביותר היא שתהליך אוסלו הביא לידי היפוך בלגיטימציה: הרש"פ צברה אהדה ותמיכה בינלאומית בעוד הלגיטימיות של מדינת ישראל מוקעת ומושמצת, ומישראל עצמה נשלל יחס שווה באו"ם ובארגונים בינלאומיים אחרים.

ההשלכות הלא מכוונות של אוסלו: אחרי שלושים שנה של תוצאות הפוכות ממה שקיווינו להשיג הגיע הזמן לשנות מדיניות

ד"ר יחיאל לייטר

- מאז החתימה על הסכמי אוסלו בספטמבר 1993 נקטו ממשלות, ישראל בזו אחר זו, מדיניות של סובלנות ואיפוק בכל הנוגע להפרות בוטות של ההסכמים מצד הרשות הפלסטינית. למרות דה-לגיטימציה ודמוניזציה מתמשכת של ישראל, שימוש בביטויים אנטישמיים ובמונחי השמדה ותשלומים כספיים לטרוריסטים פלסטינים ולמשפחותיהם, לא גבתה ישראל מחיר על התנהגות זדונית מתמשכת זו.
  - מונעת מהאינטרס לשמור על יציבות ולמנוע את קריסת הרשות הפלסטינית, ישראל בחרה להתעלם ממה שבכל מצב אחר היה נתפס כפעולות בנות-ענישה של ישות אויב. כל זה הביא לידי תוצאות חמורות, לא מכוונות, שפוגעות בלגיטימציה של ישראל בזירה הבינלאומית, מגבירות את האנטישמיות ומונעות מהפלסטינים חברה אזרחית ראויה.
  - הממשלה החדשה של ישראל נקטה צעדי ענישה נגד חברי הרשות הפלסטינית, אך הפעולות היו הססניות ובלתי מספקות, והבסיס להצדקתן היה מוטעה.
  - מה שנדרש הוא שינוי מידי ויסודי של המתווה המדיני, כזה שיחייב את הרשות הפלסטינית לאחריותות ולכללים אתיים בסיסיים, בהתאם להתחייבויותיה.
- זמן קצר לאחר החתימה על הסכמי אוסלו הבהיר יאסר ערפאת את כוונותיו. לדבריו, ההסכמים לא היו אלא "הסכם חודיבייה", הסדר זמני שנועד להביא בסופו של דבר את הקץ על ישראל. המונח הערבי מתייחס להפוגה של עשר שנים שעליה חתם הנביא מוחמד עם שבט קוריש ששלט במכה, הפוגה שהפר מוחמד כאשר הנסיבות התאימו

מבחינה צבאית. מה ששבת קוריש היה למכה, היהודים הם לפלסטין. הסכם אוסלו נועד להפרה.

כעבור שמונה שנים, במהלך האינתיפאדה השנייה, התקפות הטרור הפלסטיניות הבלתי פוסקות שהביאו למותם של מאות ישראלים ולפציעתם של אלפים עדיין לא שכנעו את ההנהגה הפוליטית בישראל לשנות מסלול. זאת למרות הספקנות הגוברת בקרב הציבור הישראלי וההבנה שהתהליך כולו היה פגום מיסודו.

אדריכלי אוסלו דבקו בתפיסה שגם אם ערפאת ואש"ף לא באמת השתנו, תהליך השלום עצמו לא יותיר להם ברירה ויאלץ אותם להביא לידי ביטוי את השינוי הצפוי. שמעון פרס המעיט בערכן של הערותיו החוזרות ונשנות של ערפאת וראה בהן לא יותר מביטוי לצורך שלו להסתגל למציאות חדשה ולפייס את קהל בוחריו, ואילו יוסי ביילין טען כי מדובר בלא יותר מ"מילים מטופשות", וכי הדרישות למשילות וההכרה הבינלאומית בגוף השלטוני שלהם יאלצו את ההנהגה הפלסטינית לנטוש את הטרור על כל ביטוייו, באופן רשמי ופונקציונלי כאחד.

ואולם, שלושים שנה לאחר החתימה על ההסכמים ולאחר ההבטחות לנטוש את מורשת הטרור, הרשות הפלסטינית ממשיכה לפעול למען טרור ולתמוך בטרור בקרב החברה הפלסטינית, וזאת באמצעות כלי התקשורת ובתי הספר ובמסגרת תקציב ממשלתי רשמי שלמעשה משלם למחבלים ולמשפחותיהם. המדיניות החד-משמעית והבלתי מתנצלת של הרשות הפלסטינית היא לשלם על הרג ישראלים. אבו מאזן אולי לא משלח בפועל תאי טרור לרצוח אנשים, אך הוא אחראי לאינדוקטרינציית השנאה וההסתה שגורמת למבצעים לעשות בדיוק את זה, ולאחר מעשה הוא ושותפיו לא רק מברכים את הרוצחים, אלא גם משלמים להם. זו מדיניות רשמית של "כסף תמורת רצח".

בהנחה שהחלופה תהיה גרועה יותר, ממשלות ישראל – ובכללן אלו שהתנגדו לאוסלו והזהירו למן ההתחלה שמדובר בתחבולה דיפלומטית – נמנעו בעקביות מלבוא חשבון עם הרשות הפלסטינית. מתוך הנחה שדרישת אחריות עלולה למוטט את הרש"פ, ושקריסתה פירושה בהכרח חזרת צה"ל לניהול המוניציפלי של מרכזי האוכלוסייה הערבית הפלסטינית, זכו כל ההפרות הבוטות של ההסכמים שעליהם חתמה הרש"פ לביקורת רשמית אך להתעלמות בפועל.

מלבד העמדה הראויה לגינוי של סובלנות כלפי הסתה רחבת-היקף לרצח, שבעיני רבים היא סיבה מספקת לחדול מיחס מקל כלפי הפרות ההסכם, הוביל המצב למספר השלכות ותוצאות לא מכוונות. כל אחת מהן משמעותית דיה להצדיק שינוי מדיניות, אך במצטבר הן לא מותירות לישראל ברירה אלא לעבור בלא דיחוי ובאופן אפקטיבי למדיניות עקבית וחד-משמעית של התניה ודרישת אחריותיות.

”אפקט הקוברא” וחוק ההשלכות הבלתי מכוונות

”חוק ההשלכות הבלתי מכוונות” הוא מושג בתיאוריה הפוליטית, הכלכלית והסוציולוגית שראשיתה לפחות אצל ג'ון לוק במאה ה-17. ה”חוק” מתייחס לתוצאה או לתוצאות של פעולה תכליתית שלא ציפו להן או לא חזו אותן. התוצאה היא מכוונת מונעת לרוב על ידי ”תמריץ הפוך”, תמריץ שמניב תוצאות הפוכות לכוונותיהם של מי שהגו אותן. אולי הדוגמה הטובה ביותר לתמריץ כזה היא ”אפקט הקוברא”.

בתקופת השלטון הבריטי בהודו פקדה את ניו דלהי מכת נחשי קוברא. כאשר פקידים בריטים הציעו פרס על עורות קוברא, בתקווה שתמריץ כספי יגייס את הציבור למאמץ להדביר את הנחשים, החמירה הבעיה בהרבה: אוכלוסיית נחשי הקוברא גדלה למעשה משום שאנשים החלו לגדלם לצורך קבלת ה”פרס”. כאשר הבריטים ”עלו” על התוכנית והפסיקו לשלם, הקוברות, שנעשו חסרות ערך, שוחררו לחופשי, ויצרו סכנה גדולה יותר לציבור מהסכנה המקורית. הכלכלן הגרמני הורסט זיברט כינה מצב זה של תוצאה לא מכוונת ”אפקט הקוברא”.

ה-CIA משתמש במונח ”Blowback” לתיאור השלכות לא מכוונות של מבצעים. המבצע החשאי לתמיכה במוגיאדין האפגני, שזכה לכינוי ”מבצע ציקלון”, נועד להפיל את המשטר הקומוניסטי שהשתלט על אפגניסטן. זו הייתה אסטרטגיית מלחמה קרה לעצירת התפשטות הקומוניזם, אך היא גרמה לערעור היציבות של אפגניסטן ולעליית הטליבאן ואל-קאעידה. ההשלכות הללו, שבקושי עלו על ”מפת המכ”ם” של ה-CIA, היו לגמרי לא מכוונות ובלתי צפויות. הן היו, במונחי ה-CIA, ”מכה לאחור”.

משמאל לימין: ראש הממשלה יצחק רבין, יו”ר אש”ף יאסר ערפאת ושר החוץ שמעון פרס (יעקב סער/לע”מ)

האם היה ה־CIA ממשיך ב"מבצע ציקלון" אילו צפה את המכה לאחור – את עליית אל־קאעידה, התקפות 11 בספטמבר והמלחמות והאנדרלמוסיה שבאו בעקבותיהן? סביר להניח שלא. האם הוגן לשאול את אותה שאלה ולספק את אותה תשובה בנוגע לאוסלו? האם היו האדריכלים של הסכמי אוסלו ממשיכים בתהליך הלגיטימציה של אש"ף והעצמתו באמצעות הקמת הרשות הפלסטינית לו ידעו מה יהיו ההשלכות?

ההשלכות הלא מכוונות של אוסלו

"לשום דבר אין רק תוצאה אחת", כותב האפיסטמולוג האבולוציוני ג'רמי שרמן. "ההשלכות מתפשטות לכל הכיוונים עם הזמן. החיים הם כמו נגינה בפסנתר – בכפפות. אתה מתכוון להקיש על מקש אחד ותוך כדי כך נוגע גם במקשים אחרים". אדריכלי אוסלו עטו כפפות וניסו לנגן על מקש יחיד. ההשלכות התפשטו לכל עבר, והן קשות. כעת יש להסיר את הכפפות. ממשלות ישראל בזו אחר זו, הערכות מודיעיניות ויועצי ביטחון – כל אלה התמקדו בתוצאה פוטנציאלית אחת של מדיניות הדורשת אחריות ממצד הרשות הפלסטינית, והיא – פירוק הרשות. בהקשר זה אפשר להתווכח אם דרישה זו הייתה מועלית על רקע מוסרי גרידא. אך בינתיים התממשו מספר השלכות לא מכוונות, חמורות ומאיימות בהרבה מההתפרקות הפוטנציאלית של הרש"פ. במילים אחרות, הקוברות שוחררו והמכה לאחור נמצאה מסוכנת ביותר. היא באה לידי ביטוי באינדוקטרינציה ובהסתה לשנאה, ב"כסף תמורת רצח", בקידום אנטישמיות עולמית, בדה־לגיטימציה של ישראל, בבנייה בלתי חוקית באזור C, בהתעלמות מההתחייבויות הפלסטיניות במסגרת הסכמי אוסלו, בהקצנה בקרב ערביי ישראל, ובשחיתות מוסדית הפוגעת בעם הפלסטיני.

המשך ההליכה במסלול זה יהיה טעות, ולא ישרת אף אחד. ישראל חייבת למצוא דרך להוריד את הכסיות כאשר היא מנגנת על הפסנתר הפוליטי.

על ישראל לשוב ולבחון את מדיניותה הפייסנית כלפי הרשות הפלסטינית המפרה את התחייבויותיה

תא"ל (מיל") יוסי קופרווסר

מאז החתימה על הסכם אוסלו הרשות הפלסטינית מנהלת מערכה נגד ישראל, שבה היא מפרה שוב ושוב באורח שיטתי ומכוון את התחייבויותיה על פי ההסכם. המניע המרכזי המוביל אותה לפעול בדרך זו הוא דבקותה בנרטיב המאבק הפלסטיני, ובמרכזו השאיפה לכונן בסופו של תהליך מדינה פלסטינית בכל השטח שממערב לירדן, וההכרה בדבר אי-נכונותה של ישראל לתת את ידה להסכם קבע שיאפשר לפלסטינים להוסיף ולחתור להשגת יעדיהם.

אולם התמשכות התופעה נובעת גם מההכרה בקרב הפלסטינים כי ישראל מעדיפה להימנע מלהגיב בחומרה על ההפרות השיטתיות מצדם בשל חששה שתגובה כזו תפגע ביציבות הרשות ובשיתוף הפעולה הביטחוני עמה. בקרב הפלסטינים גם שוררת תחושה שהמאבק יניב בסופו של דבר את הפירות המיוחלים מבחינתם, גם אם לאורך הדרך הם (וישראל) נוחלים אכזבות וקשיים בצד ההישגים וההצלחות.

הפייסנות מצד ישראל התבססה זמן רב על שילוב של עיוורון מרצון בנוגע לכוונותיהם האמיתיות של הפלסטינים, ושל אמונה כי מחוות כלכליות ומדיניות, תוך העלמת עין ממרבית ההפרות מצד הפלסטינים, יחזקו גורמים פרגמטיים יותר בחברה הפלסטינית ויצמצמו את ממדי הטרור ואת ההפרות האחרות של ההסכמים. לשיקולים אלו הצטרפה ההנחה שהפייסנות תמתן ביקורת בינלאומית. בפועל, התקוות האלה נכזבו, והתברר שהסיכוי כי יתממשו קלוש ואולי אינו קיים כלל.

בשנים האחרונות התפכחו רוב הישראלים מעיוורונם בנוגע למטרות האמיתיות של הפלסטינים, והכירו בכך שהרשות הפלסטינית אינה פרטנר לשלום שיבטיח את ביטחונה ושרידותה של ישראל. בד בבד, ובין השאר על רקע זה, הלכה והתבססה במערכת הבינלאומית ובעולם הערבי ההבנה שהסיכויים להגיע בעתיד הנראה לעין להסכם שיסדיר את היחסים בין ישראל לפלסטינים הולכים ופוחתים, ולמעשה קרובים לאפס. ההשלכות הפוליטיות של תובנות אלו על הפוליטיקה הישראלית, על יחסי ישראל עם מדינות ערב ועל הגישה המערבית לסכסוך היו מרחיקות לכת. הן הובילו להחלשה מהותית של הגורמים במערכת הפוליטית בישראל ששמו ייחבם על ההיענות

לדרישות הפלסטינים כפי שהם פירשו אותן ככלי לקידום הסדר עימם, ולהימנעות של המערכת הבינלאומית מניסיון נוסף לקדם הסדר. במקום זאת הושם הדגש על שיפור איכות החיים של הפלסטינים ועל שימור האפשרות לממש את פתרון שתי המדינות (לשני עמים?) אי שם בעתיד.

גם כך, רבים במערכת הפוליטית בישראל, ובעיקר במערכת הביטחון, עדיין מעדיפים לדבוק במדיניות הפייסנית כלפי הרשות ולהעלים עין מהפרות ההסכמים מצדה. זאת מכל הסיבות שצוינו לעיל, וכן על סמך התירוץ חסר הבסיס ולפיו יש למנוע התפתחות מציאות של מדינה אחת.

הממשלה החדשה בישראל מנסה לשדר כי אין בכוונתה להשלים עם ההפרות מצד הפלסטינים וכי אלו ייענו בתגובה נחושה. בהקשר זה יש לראות את החלטת הקבינט הביטחוני, בתגובה לפניית הפלסטינים לבית הדין הבינלאומי לצדק, להפקיע 139 מיליון שקל מכספי הרשות (המקוזים לצורך תשלום הקנסות שהוטלו עליה בבית המשפט בגין אחריותה לפיגועים במהלך מערכת הטרור המכונה "האינתיפאדה השנייה"); להפעיל את חוק הקיזוז כבר בראשית השנה וללא פיצוי בדמות הלוואת גישור, כפי שנהגו הממשלות מאז נכנס החוק לתוקפו ב־2019 באופן שרוקן אותו מתוכנו; למנוע מהפלסטינים בנייה בלתי מאושרת בשטחי C; לשלול אישורי מעבר לבכירים מאנשי הרשות שהיו מעורבים בפנייה של הפלסטינים לבית הדין, ועל פי החלטת שר הביטחון לשלול אישורים כאלה מבכירי הרשות שביקרו אצל המחבל הערבי־ישראלי המשוחרר כרים יונס בביתו. על רקע פירוק המאחז הלא חוקי אור חיים בשומרון התחייבה הממשלה גם לגלות נחישות בהריסה של בנייה פלסטינית בלתי חוקית חדשה, ובהמשך החליטה להסדיר 9 יישובים שהוקמו ללא אישור ולאשר בנייה של 7,000 יחידות דיור נוספות ביישובים קיימים ביהודה ושומרון.

אומנם מדובר בצעדים נחרצים יותר ממה שנקטו הממשלות הקודמות זה כעשור, אך יצוין כי כבר היו תקדימים, שחלקם שיקפו נחישות רבה יותר (הפסקה מוחלטת של העברת כספים לרשות בעקבות פניות לגופים בינלאומיים במהלך העשור הקודם, ואימוץ חוק קיזוז הכספים שהפלסטינים משלמים כמשכורות למחבלים מכספי המיסים שישראל מעבירה לרשות הפלסטינית. זאת בצד הרחבת הפעילות הביטחונית של ישראל אל תוך שטחי הרשות מאז האינתיפאדה השנייה). אבל בסופו של דבר, אף שהרשות לא חזרה בה מהתנהלותה הבעייתית והמשיכה להפר את ההסכמים, נסוגה בה ישראל מצעדיה, כפועל יוצא של מדיניות ההכלה המחייבת לחזקת את הרשות הפלסטינית בשל החשש לקריסתה.

מוקדם מדי לשפוט אם הצעדים הנוכחיים מעידים על שינוי מהותי יותר. ההחלטה לקזז את התשלומים שפסק בית המשפט לנפגעי הטרור הפלסטיני מהכספים המקוזים ולא מהכספים המועברים לרשות היא סימן בעייתי לבאות. מבחינת הרשות המהלך לא יוצר לחץ כלכלי נוסף עליה, שכן התשלום נעשה מכספים שבלאו הכי אינם מגיעים אליה, וההחלטה לפעול בדרך זו יכולה להתפרש בצדק כביטוי לא־רצונה של ישראל לפגוע יתר על המידה ברשות הפלסטינית. גם המפגש הביטחוני עם נציגי הרשות

בעקבה והציפייה שהרשות תחזק את כוחות הביטחון שלה מצביעים על כך. קרי, ממשלת ישראל עדיין לא התנערה מהתפיסה של חיזוק הרשות, או לפחות שימור הרשות, כמרכיב מרכזי במדיניותה.

בדרך זו עלה בידי ישראל גם למתן את הביקורת הבינלאומית והערבית על צעדי העונשין שלה. שאר הצעדים הפיכים או קשים למעקב. אם ישראל תדבק בהם לאורך זמן ולא תפצה את הרשות על קיזוז הכספים, המשמעות תהיה שאכן בכוונתה לאמץ מדיניות שונה, שתכליתה לנסות להביא את הרשות למסקנה כי עליה לשנות את מדיניותה. שכן, למדיניות הנוכחית של מאבק רב-ממדי מתמשך אין סיכוי לקדם את היעדים הפלסטיניים, והיא כרוכה במחירים כבדים. זאת בתקווה ששינוי המדיניות יוביל אולי ברבות הימים לשינוי ביעדים, בנרטיב ובחזון הפלסטיני, ויאפשר כינון יחסי שלום עם ישות פלסטינית. עד אז יהיה על ישראל לשמור בידיה את השליטה הביטחונית המלאה במרחבים שמהם הפלסטינים פועלים נגד ישראל. זאת בעיקר כאשר המערכת הפלסטינית נדרכת ונערכת לקראת האפשרות שאבו מאזן יפנה את הבמה הפוליטית.

ההפרות מצד הפלסטינים

הרשות הפלסטינית מפרה את התחייבויותיה על פי הסכם אוסלו ללא הפסקה, למעשה מרגע חתימתו. ההפרות נוגעות לליבת ההסכמים ולרוחם ומקיפות תחומים מגוונים.

משמאל לימין: ראש הממשלה יצחק רבין, נשיא ארה"ב ביל קלינטון ויו"ר אש"ף יאסר ערפאת (אבי אוחיון/לע"מ)

עידוד טרור ומעורבות בו – לא זו בלבד שהרשות אינה עושה כמעט דבר כדי להילחם בטרור הפלסטיני כפי שהתחייבה בהסכמים (אינה עוצרת מחבלים או מסכלת פיגועים באופן שיטתי, אינה מעמידה מחבלים לדין ואינה כולאת אותם ומשלימה את תהליכי הסיכול באמצעות חקירות ותפיסת אמצעי לחימה), היא אף תומכת בטרור בדרכים רבות. בראש הרשימה – תשלום משכורות עתק למחבלים האסורים בבתי הכלא בישראל ומענקים חודשיים למשפחות המחבלים שנהרגו עקב מעורבותם בטרור נגד ישראל. הרשות מקצה כ-7% מתקציבה לתשלומים לאסירים (כ-600 מיליון ש"ח בשנה) ולמשפחות ההרוגים והפצועים (כ-700 מיליון ש"ח בשנה). התשלומים לאסירים גדלים ככל שהמאסר מתמשך, קרי ככל שהפיגוע שעשו היה בעל תוצאות חמורות יותר. הם ניתנים למחבלים ללא קשר לשיוכם הארגוני, ובכלל זה למחבלים מקרב תושבי ירושלים וערביי ישראל, ובתמורה לכל סוג של פיגוע – גם פיגועים שהרשות הסתייגה מהם או אף גינתה אותם סמוך לביצועם (כגון רצח בני משפחת פוגל באיתמר ב-2011).

התשלומים למחבלים האסורים בבתי הכלא בישראל נעשים על פי חוק של הרשות המגדיר אותם "המגור הלוחם של החברה הפלסטינית", ואבו מאזן מצהיר שוב ושוב כי תשלומים אלו הם בעדיפות עליונה מבחינתו. התשלומים למחבלים הם ללא ספק בבחינת שידול לטרור, משום שהם מובטחים מראש, והם הופכים את הרשות הפלסטינית לשותפה בפועל לפיגועי הטרור שנעשו בידי המחבלים הנהנים מהם. זאת ועוד, רבים מהמחבלים באים משורות כוחות הביטחון הפלסטיניים או מתנועת הפת"ח, שעליה מושתתת הרשות. עבור האסירים מקרב כוחות הביטחון תקופת המאסר בישראל נחשבת לצורכי ותק, ולכלל האסירים מובטח מענק שחרור נדיב מאוד ותפקיד ברשות הפלסטינית. תקופת המאסר מובאת בחשבון לצורך קביעת התפקיד ולחישוב הוותק.

הסתה לשנאה, לאלימות ולטרור – מסרים השוללים את זכות קיומה של ישראל (דה-לגיטימציה), המציגים את הישראלים כקבוצה של יצורים נוראיים (דמוניזציה) ומצדיקים ומעודדים מאבק אלים נגדם, ובכלל זה באמצעות טרור, מופיעים בהרחבה בתוכניות הלימודים של הרשות, בתוכני התקשורת הפלסטינית, בהתבטאויות של בכירי הרשות ובתוכני התרבות הפלסטינית הזוכה לגיבוי והזדהות מצד הרשות. בין השאר מדובר בהאדרת מחבלים ובייחוס תכונות איומות ליהודים ובפרט לציונים, תוך האשמתם בפשעים נגד האנושות. במקום לממש את התחייבותה על פי ההסכמים להימנע מהסתה ולקדם תרבות של שלום והידברות בין העמים, הרשות, ואבו מאזן בראשה, מאמצים גישה אנטישמית מובהקת, שבמוקדה בשנים האחרונות המאמץ להציג את ישראל כמדינת אפרטהייד אכזרית ולקעקע את הנרטיב הציוני תוך המרתו בנרטיב הפלסטיני המעוות וחסר הבסיס ההיסטורי.

תמיכה בחרם ובסנקציות נגד ישראל – תוך שלילת זהותה כמדינה יהודית. זאת, בין השאר, באמצעות שיתוף פעולה עם תנועת ה-BDS שתכליתה להביא לידי הפסקת קיומה של מדינת ישראל והחלפתה במדינה פלסטינית בכל ארץ ישראל.

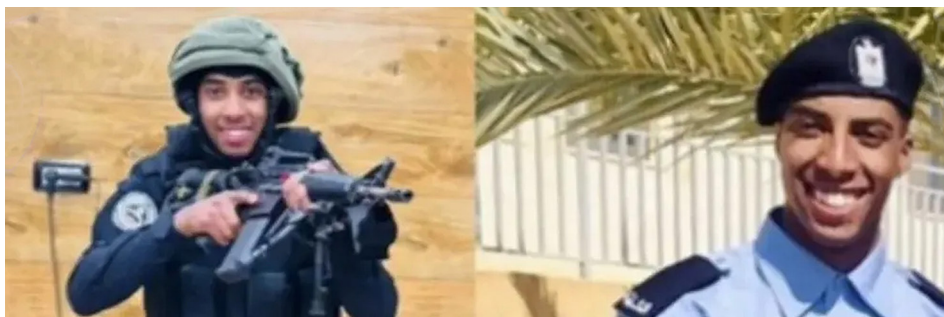
פעילות חד-צדדית לקידום הנרטיב הפלסטיני במערכת הבינלאומית - תוך התעלמות מהתחייבות אש"ף במסגרת הסכמי אוסלו ולפיה הרשות תימנע מפעילות חד-צדדית ומפעילות בינלאומית בכלל.

אחד השיאים של תופעה זו הייתה החלטתה של הרשות להכריז על עצמה "מדינה" והצלחתה לקדם החלטה של עצרת האו"ם להכיר בה "מדינה משקיפה". על בסיס החלטה זו הצטרפה הרשות לארגונים בינלאומיים רבים, דוגמת אונסק"ו, ובכולם יזמה קבלת החלטות נגד ישראל. יצוין כי לא זו בלבד שמהלך חד-צדדי זה הוא הפרה של ההסכמים, אלא שבהסכמים אלו גם אין שום אמירה המתייחסת להקמת מדינה פלסטינית כאל תוצאה של השיחות על הסדר הקבע, שאמור להיות נדון בין הצדדים. **בנייה בשטחי C ללא אישור מצד ישראל** - וזאת למרות העובדה שהסכמי אוסלו הבהירו כי הסמכות להתיר בנייה בשטחים אלו נתונה בידי ישראל בלבד. הרשות פועלת בהקשר זה בשיתוף פעולה עם האו"ם, האיחוד האירופי ורבות ממדינות אירופה. מדיניות הרשות משקפת התעלמות מוחלטת מהקביעה כי אזור C הוגדר בהסכמים שטח שנוי במחלוקת ("disputed territories") ולא שטח פלסטיני. **שילוב תנועת חמאס בבחירות למוסדות הרשות הפלסטינית** אף שאינה עומדת בתנאים המאפשרים זאת, ובראשם קבלת ההסכמים עצמם.

שחיתות והזנחה של צורכי התושבים הפלסטינים לטובת המאבק בישראל והצרכים האישיים של ראשי הרשות.

בעת האחרונה גם הפסיקה הרשות באופן חד-צדדי את התיאום הביטחוני עם ישראל - צעד שכבר ננקט בעבר.

זאת ועוד, הרשות פועלת באופן בעייתי כדי להשפיע על ערביי ישראל לפעול בהתאם לאינטרסים שלה ולאמץ את נרטיב המאבק הפלסטיני בישראל. הדבר נעשה בין השאר באמצעות תשלום משכורות והקצבות גם למחבלים מקרב ערביי ישראל ולמשפחותיהם, הבעת תמיכה בהם והאדרתם, ועושה כמיטב יכולתה למנוע נורמליזציה ביחסים בין ישראל למדינות ערב.

מחבל פלסטיני (משמאל) נהרג בהתנגשות עם כוח צה"ל בג'נין ב-26 בינואר 2023. לרוע המזל, באותו יום נהרג בג'נין שוטר של הרשות הפלסטינית. המחבל והשוטר - אותו אדם: עז-א-דין סלאחאת.

הנרטיב הפלסטיני

הנרטיב הפלסטיני, שהרשות פועלת להטמיע בתודעתם של הפלסטינים ולהנחיל למערכת הבינלאומית, מורכב משבעה עמודי תווך, מופרכים ברובם ואנטישמיים בחלקם:

ראשית, אין עם יהודי ולכן אין לו זכות למדינה משלו.

שנית, מבחינה היסטורית לא הייתה ריבונות יהודית בארץ ישראל. זאת לעומת העם הפלסטיני העתיק ובעל השורשים ההיסטוריים באדמת פלסטין. לכן פתרון הבעיה היהודית לא אמור להיות באדמה זו; מה גם שהיהודים האשכנזים אינם צאצאי היהודים שחיו בארץ ישראל בעבר, אלא צאצאי הכוזרים.

שלישית, היהודים ככלל והציונים בפרט הם יצורים בלתי נסבלים, מה שגרם לאירופים לנסות להיפטר מהם, והאכזריות וההתנשאות המאפיינות את המדיניות הציונית כלפי הפלסטינים, ובכללן ביצוע "50 שואות" וכינון "משטר אפרטהייד", הן ביטוי מובהק לכך ואינו ניתן להכחשה.

רביעית, כמי שסובלים מהגירוש ומהפליטות ומשלל הצעדים של ישראל נגדם, הפלסטינים הם הקורבנות היחידים של הסכסוך הישראלי-פלסטיני. כל עוד לא השיגו את יעדיהם וביטלו את העוול שנעשה להם, למשל באמצעות שיבת הפליטים, עליהם לחרות בתודעה העולמית את סבלם ולהנציחו. לכן התקשורת הפלסטינית עוסקת בהתמדה ובאינטנסיביות בהצגה מעוותת של ההתעמרות מצד ישראל בפלסטינים ביו"ש, בעזה, בבתי הכלא ובמחנות הפליטים, ואפילו בערביי ישראל. בתור קורבנות של ישראל והמערב זכותם של הפלסטינים לפעול בכל דרך לקידום יעדיהם, ובכלל זה טרור, ולמבקריהם אין זכות לבקרם על כך.

עיוות ההיסטוריה, למשל באמצעות גימוד היקף השואה, העלמת התמיכה הפלסטינית בנאצים בהובלת חאגי אמין אל-חוסייני, הצגה מסולפת של הקשרים בין התנועה הציונית לנאצים, כפי שעשה אבו מאזן בעבודת הדוקטורט שלו, והצגת מדיניות ישראל כלפי הפלסטינים כשואה חמורה לא פחות ואולי אף יותר מזו שעשו הנאצים ביהודים – כל אלה הם מרכיבים מוכרים של תפיסה זו. הפלסטינים נדרשים להתמודד עם מה שנתפס בעיניהם כמזימה של ישראל להראות כי סבלם של היהודים בשואה לא רק חמור יותר מהסבל של הפלסטינים, אלא הוא אף רלוונטי לסכסוך, שכן הוא מצדיק את כינונה של מדינת לאום יהודית בארץ ישראל/פלסטין – ובכך יש להיאבק עד חורמה.

חמישית, לנוכח כל אלה הפלסטינים מחויבים למאבק רב-פנים נגד הציונות, עד להכרעתה. כפי שכתב אבו מאזן בספרו "הציונות – התחלה וסוף", "אין ספק שהמאבק הפלסטיני יחד עם פעילות של גורמים יהודיים אנטי-ציוניים יביאו לידי הכרעת הציונות ויאפשרו לפלסטינים לחיות שוב בשלווה בארצם". מאבק זה יכול לבוא לידי ביטוי בפעילות מדינית וכלכלית, בדבקות בקרקע, ב"ג'יהאד אזרחי" לחיזוק מעמד הפלסטינים (כהגדרת ח"כ מנצור עבאס), וכמובן גם במאבק אליים. האחרון משלב,

על פי שיקולי עלות-תועלת בכל זמן, התקוממות עממית (שבדרך כלל אבו מאזן קורא לדבוק בה), קרי אלימות ללא שימוש בנשק וחומרי נפץ, שאותה מעדיף אבו מאזן זה זמן רב, אך גם שימוש מעת לעת בנשק חם, שבו מצדדים הארגונים הקיצוניים יותר דוגמת חמאס והג'יהאד האסלאמי. בעת האחרונה גם הפת"ח וגורמים לא מאורגנים משתמשים בנשק חם.

כל סוגי המאבק לגיטימיים בעיני הרשות הפלסטינית, ולכן, על אף הניסיונות לשכנעו לחדול מכך, אבו מאזן מדגיש כי ימשיך לשלם משכורות לכל המחבלים הכלואים בישראל ולכל משפחות המחבלים שמתו עקב ביצוע פיגועים. יתר על כן, בעת האחרונה גם אבו מאזן מצדד ביתר בירור באפשרות של שימוש בנשק חם במסגרת המאבק בישראל ואף מתבטא מפורשות בזכות המאבק המזויין. ברקע - התסכול הגובר לנוכח דחיקת הנושא הפלסטיני אל שולי הבמה במערכת הבינלאומית והאזורית ומסדר היום בישראל, בצד החולשה הגוברת של הרשות מבית, המחייבת את אבו מאזן, על פי תפיסתו, להזדהות עם גורמים קיצוניים יותר במערכת הפלסטינית המחויבת לנרטיב המאבק.

שישית, המאבק הפלסטיני הוא לאומי ואסלאמי בעת ובעונה אחת, ושני מרכיבים אלו שלובים זה בזה. לפיכך גם הפגיעה בקודשי האסלאם המיוחסת לישראל, בדגש על מתחם אל-אקצא, היא ביטוי לאופייה המסוכן של הציונות. היכולת להציג את המאבק כמייצג את המרכיב הלאומי, קרי את האומה הערבית שהעם הפלסטיני נמנה עמה, ספגה מכה קשה בעקבות "הסכמי אברהם", אך הפלסטינים מסרבים להשלים עם המשמעויות של התפתחות זו.

ושביעית, גם אם בשלב זה, מתוך הכרה בחוסר היכולת להגיע כעת ליעד הסופי והוא הכרעת הציונות, יש לחתור להסדר המבוסס על מדינה פלסטינית עצמאית בקווי 67' אשר בירתה מזרח ירושלים, ועל קבלה של עקרון זכות השיבה של הפליטים על ידי ישראל, אין בשום פנים ואופן לקבל את ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי ובכך לוותר על היעד הסופי של שחרור כל פלסטין במסגרת "תורת השלבים". לפיכך היעד הפלסטיני הנוכחי הוא פתרון שתי המדינות, ולא שתי מדינות לשני עמים שאחד מהם הוא העם היהודי (שכזכור, איננו קיים).

המדיניות של ישראל מול הרשות

לנוכח כל אלה מתעוררת השאלה מדוע חשוב כל כך לישראל לחזק את אבו מאזן ואת הרשות שהוא עומד בראשה. שאלה זו מתחדדת יותר בשל החשש שאנחנו מחזקים מנהיג וגוף שלא רק עוינים אותנו ומחויבים למאבק נגדנו, אלא הם גם סובלים מחולשה רבה מבית. אם כן, אין כל ערובה שסיוענו יועיל להם, מה גם שסביר כי הם יסתדרו, ואולי אף טוב יותר, גם בלי הסיוע שלנו, המציג אותם כמשתפי פעולה עם מי שהם

מגדירים "אויב" (הא ראייה, כאשר הפסיקה הרשות ביוזמתה ב־2020 את קבלת תשלומי המיסים מישראל ואת התיאום הביטחוני עמה, לא נפגע תפקודה כלל). התשובה נעוצה במחויבות של ישראל, ובעיקר של מערכת הביטחון, לסטטוס קוו. גם אם אף אחד לא אוהב אותו, ואף אחד גם לא תכנן אותו, זו המציאות שנוצרה עקב הפעולות של כל הצדדים המעורבים בסכסוך הישראלי-פלסטיני, ובהם גם הגורמים הבינלאומיים, איראן והערבים. ספק אם יש למישהו תמריץ גבוה מספיק לשאת במחיר של ניסיון לשנותו, הגם שהפלסטינים וחלק מממשלת ישראל החדשה מצהירים על רצונם לעשות זאת.

האמת היא שזה גם לא ממש סטטוס קוו, מכיוון שהמציאות ממשיכה להשתנות כל הזמן, וכמה מההתפתחויות הצפויות בעתיד הנראה לעין עלולות להאיץ את קצב ההשתנות. האחת היא הקמת ממשלה בעלת קו אידיאולוגי מובהק, שלא הייתה כמותה בעבר בישראל, והיא שונה בתכלית מקודמתה שחרתה על דגלה את ההימנעות משינוי הסטטוס קוו. השנייה היא ההתמודדות על השליטה ברשות הפלסטינית לנוכח התחושה שאבו מאזן יאלץ לפנות את הבמה בקרוב. השלישית היא הלחץ הגובר על חמאס, המרוסנת ומורתעת כיום, להפגין את מחויבותה לזהותה הגיאהאדית לא רק במילים ובעצרות אלא גם במעשים, ולא רק באמצעות ניסיונות לעשות פיגועים מיהודה ושומרון. וההתפתחות הרביעית היא התסיסה הגוברת ברחוב הפלסטיני, המזינה את התגברות הטרור.

הנוהל המסורתי של ממשלות ישראל זה שנים לנוכח החשש מהסלמה היה שילוב של מאבק בטרור, הרתעת חמאס, חיזוק הרשות ושיפור איכות החיים של הפלסטינים, זאת תוך נכונות להשלים עם התגברות הלחץ המדיני שהרשות מקדמת נגד ישראל, בצד מאמץ להעצים את הסכמי אברהם ולהרחיבם. כעת ברור למדי שההיגיון שעמד בבסיס גישה זו אינו מניב את התוצאות הנדרשות. ההפך הוא הנכון.

ישראל השתמשה לאורך השנים במספר סיבות ותירוצים למדיניות של חיזוק הרשות, המוצגים ונתפסים כביטוי של ריאלי פוליטיק מפוכח וככורח בל יגונה. ראשית, כך טוענים במערכת הביטחון, כדי להצדיק את התגייסותה לסייע לאבו מאזן, שכן הוא מתנגד לטרור. זו טענה מופרכת לחלוטין, משום שכפי שצוין לעיל, אבו מאזן אינו מתנגד לטרור הפלסטיני, אלא רואה בו אמצעי לגיטימי במסגרת המאבק הרב־ממדי לשחרור ולהשגת המטרות הלאומיות הפלסטיניות; בראשן – הקמת מדינה פלסטינית בשטחי 67' שבירתה ירושלים, ללא הכרה בישראל כמדינה יהודית. אבו מאזן סבור שהתועלת שתצמח למאבק הפלסטיני מהפעלת סוגים מסוימים של טרור, בעיקר שימוש בנשק חם ובחומרי נפץ, פחותה כעת מהנזק, ולכן עדיף להימנע מהם בשלב זה. אך חישוב העלות מול התועלת עשוי להשתנות, כפי שמסביר אבו מאזן בכמה מהתבטאויותיו בימים אלו. וכזוהי יקרה, הוא עלול לחזור ולתמוך גם בטרור מסוג זה. כאמור, רבים מאנשיו ומנציגי הארגונים שבראשם הוא עומד כבר מביעים תמיכה בפיגועי הירי ביו"ש, שחלק לא מבוטל מהם נעשים בידי אנשי הפת"ח.

שנית, ישראל פועלת על סמך הנחה (גם היא חסרת בסיס) כי ללא תמיכתה הרשות עלולה להתמוטט בכל רגע, וכי החלופה למצב הנוכחי עלולה להיות גרועה יותר. בפועל, אומנם הרשות מתקשה להשליט את מרותה בהקשר הביטחוני בחלק מהשטחים שבשליטתה, אך אין היא נתונה בסכנת קריסה ובהקשרים האזרחיים היא ממשיכה לתפקד. אומנם לאחר שאבו מאזן יפנה את הזירה עלול להתפתח כאוס שיחייב השתלטות זמנית של ישראל על שטחי הרשות, אך לא ברור באיזו מידה התגייסות מצד ישראל לחזק כעת את אבו מאזן תוכל למנוע את התממשותו של תרחיש כזה, על הניואנסים השונים שלו, ובכללו מאבקי ירושה בתוך הפת"ח, פיצול בין המרחבים השונים המרכיבים את הרשות וניסיון של חמאס לנצל את ההזדמנות. ברגע האמת, אין כל ערבות להעברה מסודרה, ולאורך זמן, של השליטה לידי ממשיכי דרכו של אבו מאזן – מזכיר הוועד הפועל של אש"ף חסין אלשיחי ומפקד מנגנון הביטחון מאג'יד פרג'. בהמשך לאותו קו מחשבה, ישראל רואה ברשות כלי הפוטר אותה מהצורך לנהל ניהול פרטני את חיי האוכלוסייה הפלסטינית ביהודה ושומרון, אשר נתפס כנטל אזרחי, כלכלי וביטחוני כבד ובלתי רצוי. מבחינת מערכת הביטחון, הרשות היא למעשה זרוע אפקטיבית של המנהל האזרחי הדואגת לחינוך, לבריאות ולשאר השירותים הממשלתיים והכלכליים הניתנים לאוכלוסייה הפלסטינית. ככל שהיא תוכל למלא תפקיד זה טוב יותר, כך היא תיטיב לשרת את הצרכים של ישראל.

שלישית, התיאום הביטחוני עם מנגנוני הביטחון של הרשות נתפס כתורם לביטחון ישראל. מערכת הביטחון מפריזה בדרך כלל בערכו של התיאום הביטחוני, שכן הרשות פועלת רק נגד גורמי טרור המתגרים אותה ואת הפת"ח. אך היא לא פועלת נגד כלל גורמי הטרור שבתחומה, והיא אף מעודדת אותם, כאמור, באמצעות תשלום משכורות גבוהות למחבלים האסורים בבתי הכלא בישראל ובאמצעות ההתייחסות אל המחבלים בכלל כאל דמויות מופת הראויות לשבח. ובכל זאת, התיאום הביטחוני מביטח שמנגנוני הרשות לא יפריעו לפעולות הסיכול והמעצרים שישראל מבצעת בתחומי הרשות. רוב אנשי המנגנונים וחלק מאנשי הפת"ח גם אינם משתתפים באופן פעיל בפעילות חבלנית, ואף מחזירים ישראלים שנקלעו למצוקה בשטחי הרשות ופועלים נגד גורמי אופוזיציה המאיימים על הרשות עצמה, ובכך מרסנים את חמאס.

רביעית, ישראל פועלת על סמך ההנחה ששיפור איכות החיים של הפלסטינים באמצעות הרשות מפחית את נטייתם לעודד טרור ולבצעו, אף שגם להנחה זו אין בסיס מוכח. נכון שהפלסטינים שואפים לשפר את איכות חייהם, אך הטרור אינו נובע מתחושות של מצוקה כלכלית אלא מהמחויבות לנרטיב המאבק במה שמתואר על ידיהם כקולוניאליזם ישראלי המשתמש בשיטות אפרטהייד כלפי האוכלוסייה הילידית הפלסטינית. הרשות הפלסטינית ממשיכה לקדם נרטיב זה אם היא מקבלת תמיכה מישראל ואם לאו, והתסיסה בקרב הצעירים הפלסטינים המובילה למעורבותם בטרור נמשכת גם היא למרות כל הצעדים שנועדו לשפר את איכות החיים של האוכלוסייה הפלסטינית.

וחמישית, המערכת הבינלאומית ובראשה ארה"ב, מצרים, ירדן ובמידה מסוימת גם השותפות ל"הסכמי אברהם" מצפות מישראל שתנהג בדרך זו ותחזק את הרשות. זאת כדי להצדיק את השלמתם עם דחיקת הנושא הפלסטיני אל שולי סדר היום הבינלאומי והערבי, למנוע את התחזקות חמאס, לקדם שיפור באיכות החיים של הפלסטינים, ולבנות תשתית למימוש בעתיד של פתרון שתי המדינות כפי שהן תופסות אותו. קרי, הקמת מדינה פלסטינית על בסיס שטחי 67', שבירתה מזרח ירושלים.

לכל אלה נוסף בשנים האחרונות תעתוע דמיוני שנופח מעבר לכל פרופורציה, והוא האיום במדינה דו־לאומית אחת שתחייב את ישראל לוותר על אחד ממרכיבי זהותה, שכן היא לא תוכל להישאר יהודית ודמוקרטית בו בזמן.

הרשות הפלסטינית אינה עומדת להתפרק מרצונה, והפלסטינים ממשיכים לראות בה את ההישג החשוב ביותר במאבקם הלאומי ואת התשתית החיונית למדינה הפלסטינית לעתיד לבוא, גם אם יש להם ביקורת רבה על השחיתות הפושה בה ותחושות מיאוס כלפי הנהגתה. היא גם המעסיק הגדול ביותר של הפלסטינים. גם ישראל לא תסכים לעולם לכינון מדינה דו־לאומית תוך ביטול זהותה כמדינה יהודית ודמוקרטית. בפועל, זה זמן רב הרשות הפלסטינית והישות העזתית בהנהגת חמאס הן הישיות המדיניות והמנהליות האחריות לניהול חייהם של הפלסטינים ברוב התחומים, להוציא תחומים המשפיעים ישירות על ביטחון ישראל. מציאות זו אינה עומדת להשתנות, בין שיחזוק אבו מאזן ובין שלא יחזוק. גם אם תקרוס הרשות עקב מלחמת אזרחים בתוכה לאחר לכתו, השאיפה המשותפת כמעט לכל הגורמים הפלסטיניים תהיה לכוננה מחדש.

ישראל ניצבת אפוא מול דילמה לא פשוטה. ככל שנחשפים ביתר שאת מאפייניה הבעייתיים של הרשות ושל העומד בראשה, הנגזרים ממחויבותה לנרטיב העוין והאנטישמי, כך קשה יותר להצדיק את הנכונות לנהל איתו ועם יועציו הבכירים שיח לבבי, כמנהג שר הביטחון היוצא, ואת הסיוע לרשות. מצד שני, מערכת הביטחון והממשל בישראל מחויבים לחלוטין למסכת הנימוקים הבעייתית המצדיקה את השיח עם הרשות ואת חיזוקה. השיקול המרכזי שלהם הוא למנוע, או לפחות לדחות, התפרצות אלימה בטווח הזמן הקרוב, והם מאמינים שחיזוק הרשות תורם לכך. יש לצפות לדיון נוקב בין הדרג המדיני, שאינו מעוניין בהסלמה אך רואה את התמונה הרחבה, לבין שרתי הביטחון, המשוכנעים בצורך להתמקד בשיקולים לטווח הקצר. ביטוי לכך ניתן בעת האחרונה בהחלטות הקבינט הביטחוני של הממשלה החדשה הן בתגובה על המהלכים הפלסטיניים בזירה הבינלאומית, ובראשם הפנייה לבית הדין הבינלאומי לצדק בהאג, ועל הפיגועים הקשים בירושלים ב-28-27 בינואר 2023, שבהם נרצחו 7 אזרחים, והן סביב שאלת הפינוי של חאן אל־אחמר. אומנם הקבינט אימץ שורת החלטות המביעות נכונות לאמץ גישה נחרצת יותר כלפי הרשות הפלסטינית: מימוש של קיזוז הסכומים ששילמה הרשות למחבלים בשנת 2022 - 600 מיליון שקלים - במועדו, ושימוש ב-139 מיליון שקלים מסכום זה לפיצוי משפחות של נפגעי טרור שהרשות הייתה אמורה לפצותן על פי פסיקת בית המשפט הישראלי; כוונה לפעול

ביתר נחרצות לפירוק מבנים פלסטיניים לא חוקיים בשטחי C, ושליטת תעודות מעבר לישראל מבכירים פלסטינים שהיו מעורבים בפעילות מול בית הדין הבינלאומי. אחר כך נוספו לכך גם פעילים שבאו לברך את הרוצח הערבי-ישראלי המשוחרר כרים יונס ופיארו את פועלו.

אך כפי שצוין לעיל, החלטות אלו משמעותן מוגבלת ואין הן חורגות ממדיניות הממשלות הקודמות. ההימנעות מעימות בסוגיית האן-אל-אחמר היא הביטוי המובהק לכך. ההבדל המהותי היחיד הוא שככל הנראה הממשלה החדשה לא תפצה את הרשות על הכספים שקוזזו באמצעות הלואה מיוחדת.

גם אבו מאזן ניצב לפני דילמה קשה. הוא אינו מוכן להסתפק בתפקיד שמיעדת לו ישראל, על פי ראייתו, כראש המנהל האזרחי בפועל מטעמה ביהודה ושומרון. מבחינתו, ייעודה של הרשות הוא לקדם את היעדים הלאומיים הפלסטיניים בהתאם לנרטיב הפלסטיני, ולא רק להביא לידי שיפור המצב בתחומים האזרחי, הכלכלי והביטחוני, שבהם מתמקדות ישראל ואף ארה"ב, המעוניינות בשלב זה בקניית שקט ובצמצום הסכסוך באמצעות שיפור איכות החיים של הפלסטינים שיוחס בעיקר לרשות. לפיכך, ייתכן שלאבו מאזן יהיה עניין בהסלמה, בעיקר אם יוכל להטיל את האשמה על "הממשלה הקיצונית בישראל" ולגייס בדרך זו לימינו את המערכת הבינלאומית. אולם ניסיונו מלמד אותו (בניגוד לצעירים המתלהמים שלא חוו את האינתיפאדה השנייה) כי קל להתסיס אבל קשה לחזות כיצד יתפתח העימות. ולכן, למרות הפיתוי, הוא עשוי לנקוט זהירות.

על פי תפיסת העולם של הממשלה החדשה, היא הייתה רוצה מן הסתם לחולל שינוי מרחיק לכת בסטטוס קוו, אך גם היא מכירה במגבלות כוחה לנוכח המציאות המורכבת. לכן היא תימנע מהחלת החוק הישראלי בשטחי C השנויים במחלוקת. אולם נראה שתנקוט כמה צעדים שיש בהם פוטנציאל להתסיס את השטח (הסדרת מאחזי ההתיישבות הצעירה והנוכחות בחומש ובאביתר, הגברת האכיפה של איסורי הבנייה בשטחי C על הבנייה הפלסטינית הבלתי חוקית, מתן הקלות למתיישבים הישראליים העשויות להגביר את התמריץ לגור בשטחים והגברת הבנייה ביישובים הקיימים), ותעמיד לבחינה מחודשת את המחויבות לחזק את הרשות הפלסטינית בכל מחיר. שלא כקודמתה היא עשויה להבהיר לאבו מאזן כי יש מחיר לדבקות בנרטיב המופרך והאנטישמי שהוא מקדם ולהמשך התמיכה בטרור, למשל באמצעות תשלום המשכורות למחבלים שבבתי הכלא. הממשלה תמשיך לפעול במרץ נגד תשתיות הטרור הפלסטיני בשטחי הרשות הפלסטינית, ותדבק מן הסתם במדיניות הממשלה היוצאת מול עזה כל עוד חמאס תמשיך להימנע מהפעלת טרור מהרצועה, אך ייתכן שתגלה נחישות רבה יותר לפגוע בחמאס אם תפעיל טרור נגד ישראל. בסוגיה הרגישה של הר הבית, סביר שנתניהו יפעל למנוע שינוי של ממש בסטטוס קוו, אך ייתכן שייתקל בניסיונות לאתגרו מצד הגורמים הקיצוניים יותר בממשלתו.

לסיכום, גם אם הרשות הפלסטינית כמסגרת היא מרכיב התורם ליכולת לחיות עם הסכסוך המתמשך, לנהל אותו ולהכשיר את הקרקע לקראת הסדר, התוכן הממלא

מסגרת זו בעייתי, ויש לעודד את הפלסטינים לשנותו ולהביא לידי כך שבסופו של דבר ישרימו עם קיומה של ישראל כמדינת הלאום הדמוקרטית של העם היהודי. שיפור הדרגתי במצב יתאפשר ככל שהפלסטינים ישתכנעו שסיכוייהם לממש את שאיפותיהם מרחיקות הלכת הולכים ונמוגים. התפכחות הבוחר הישראלי מהאשלות בנוגע לפלסטינים, שהובילה להקמת ממשלת ימין הנחושה למנוע את המשך פעילותם נגד ישראל במישורים השונים, ובעיקר בתחומי הטרור וההשתלטות על הקרקעות, היא מרכיב בהבהרת המסר הזה לפלסטינים. העיסוק הפוחת בנושא הפלסטיני מצד המערכת הבינלאומית הטרודה בבעיות אחרות תורם גם הוא, וגולת הכותרת בהקשר זה אמורה להיות המאמץ לצרף את סעודיה למעגל הנורמליזציה. במקביל יש לעודד במישורין את הגורמים באוכלוסייה הפלסטינית שאינם מקדמים את הנרטיב הבעייתי ואינם מעורבים בטרור, באמצעות צעדים שישפרו את איכות חייהם ובמידת האפשר לא יפגעו ביכולת למנוע סיכונים ביטחוניים. זאת במקום להציג צעדים אלו כמחוות לרשות הפלסטינית, המחויבת לנרטיב זה. אומנם ההצבעות לטובת הפלסטינים באו"ם, התמיכה מצד מדינות אירופה, התגייסות השמאל האמריקני והאוויריה התומכת בחלקים של הציבור הערבי, וכן הביקורת על הממשלה מבית ומחוץ בהקשר הפלסטיני – כל אלה יתורגמו על ידי הפלסטינים, בצד פעולות טרור, כהצדקה להמשך האמונה ביכולת להשיג את יעדיהם ולדבוק בנרטיב המאבק, וימחישו את הקושי בהשגת היעד הישראלי. אך למרות זאת על ישראל לדבוק ביעד זה ולפעול להנחלת תובנותיה בקרב ידירותיה בדבר הבעייתיות הכרוכה בהמשך המצב הנוכחי. הדברים נכונים במיוחד כאשר עידן אבו מאזן עומד להסתיים, ורבים מתרחישי "היום שאחרי" יחייבו את ישראל ביתר שאת להתמודד עם בעייתיות זו.

ציות פלסטיני להסכמי אוסלו: סקירה משפטית

השגריר (בדימוס) אלן בייקר

לקראת יום השנה השלושים להסכמי אוסלו ולנוכח אופיים הייחודי והמורכב של היחסים בין הפלסטינים לישראל, ראוי להרהר בכמה מהסוגיות המשפטיות המרכזיות בנוגע לתוקף ההסכמים, ליישומם ולציות להם. ברור שלסוגיות אלו השפעה המעודדת או מעכבת התקדמות לקראת השגת המטרות הבסיסיות של ההסכמים, קרי יחסים פוריים של שכנות טובה בין הפלסטינים לישראל באמצעות הסדר קבע של מעמד השטחים ופתרון הסוגיות המרכזיות בין הצדדים. בבסיסם של כל שיקול וניתוח מעמיקים בדבר אופי הקשר בין הצדדים מצויים מספר היבטים משפטיים, והם חיוניים לכל פרוגנוזה בעניין סיכויי הצלחתו של קשר זה בעתיד.

1. רקע

המשא ומתן והחתימה על הסכם אוסלו באו בעקבות שורה של קביעות בינלאומיות שקראו למשא ומתן על שלום בין כל הצדדים באזור. קביעות אלו כללו את החלטת מועצת הביטחון של האו"ם 242 (1967) שהתקבלה לאחר מלחמת ששת הימים ב-1967¹, והחלטה 338 (1973) שאומצה לאחר מלחמת יום הכיפורים ב-1973.² על סמך קביעות אלו ניהלו הצדדים השונים משא ומתן על הסכמי קמפ דייוויד (1978)³, וכן על הסכמי השלום בין ישראל למצרים (1979)⁴ ובין ישראל לירדן (1994)⁵, ועל טיוטת הסכם השלום בין ישראל ללבנון (1983), שבשל החסימה הסורית מעולם לא אושרר על ידי הפרלמנט הלבנוני.⁶ ייתכן שהמסמך החשוב והסמלי ביותר במערכת היחסים הישראלית-פלסטינית, המשקף את רצונם ומחויבותם של הצדדים בתהליך השלום, היה חילופי המכתבים ההיסטוריים בין ראש ממשלת ישראל יצחק רבין לבין ראש אש"ף יאסר ערפאת מיום 9.9.93.

חילופי מכתבים אלו, שאינם מוגבלים מבחינת תוקפם, כוללים הצהרות הכרה הדדיות, התחייבויות הדדיות למשא ומתן לשלום, והצהרות פלסטיניות כי "כל הסוגיות שעל הפרק הנוגעות למעמד הקבע יפתרו באמצעות משא ומתן" וכי "אש"ף מוותר על השימוש בטרור ובמעשי אלימות אחרים".⁷

הסכמי אוסלו הושגו בעקבות משא ומתן במדריד, וושינגטון ואוסלו בין ישראל לשכנותיה, ובכללן אש"ף, בין השנים 1991-1993 בשיחות דו-צדדיות ורב-צדדיות, שבהן הייתה מעורבת גם הקהילה הבינלאומית.⁸

המשא ומתן והחתימה על הסכמי אוסלו, מלבד תוכנם המהותי הרציני, הצביעו לכאורה על רמה גבוהה של אמון, כבוד ותום לב שנבנו בין הצדדים לאורך שנות המשא ומתן האינטימי. הם גם העידו על התקווה והציפייה כי אמון הדדי ותום לב כאלה יחלחלו בעתיד ליחסים בינם לבין אוכלוסיותיהם בעת יישום ההסכמים.

2. תוקפם של הסכמי אוסלו

הסכמי אוסלו הם מקור הסמכות המשפטית היחיד ליחסים בין ישראל לפלסטינים. הם גם מקור הסמכות המשפטית היחיד לעצם קיומו של הגוף האוטונומי הפלסטיני, שהוקם בהסכמה בין אש"ף לישראל כדי ליישם את ההסכמים באזורים שבשליטת הפלסטינים, כלומר ברשות הפלסטינית.

ההסכמים מייצגים גם את מקור הסמכות והמסגרת המשפטית המוסכמת והבלעדית לתפקוד מוסדות השלטון של הרשות הפלסטינית – נשיאותה, המשטרה ושירותי הביטחון, לכל תפקידי השרים, לסמכויותיהם ולתחומי אחריותם, וכן להסדרת קשריה החיצוניים עם הקהילה הבינלאומית.

המסמכים המרכיבים את הסכמי אוסלו, אף שאינם בבחינת הסכם בינלאומי קלאסי ומקובל בין שתי מדינות כפי שהוגדר באמנת וינה בדבר דיני האמנות משנת 1969,⁹ נחשבים בכל זאת מסמך בינלאומי מרכזי. הם נחתמו בידי מנהיגי ארה"ב, הפדרציה הרוסית, האיחוד האירופי, מצרים ונורווגיה, ששימשו כולם עדים להסכמים, ולאחר מכן אושרו באו"ם במספר החלטות.

חתימה כעד ותמיכה בינלאומית בהסכמים מוכרות בפרקטיקה הבינלאומית כהתחייבות פוליטית של העדים שלא לערער על ההסכמים שהם עדים להם ולא לעודד הפרה שלהם.¹⁰

בהקשר זה יש לצפות כי העדים הבינלאומיים להסכמי אוסלו אכן יפעלו לעודד את הפלסטינים למלא את התחייבויותיהם וכן לחזור אל שולחן הדיונים כדי להשלים את המשא ומתן על הסדר הקבע, ובכך ליישב בדרכי שלום את הסכסוך הישראלי-פלסטיני. לשם כך יש לצפות כי אותם עדים יימנעו מלערער על ההסכמים ולפגוע בהם באמצעות יוזמות ופעולות חד-צדדיות ורב-צדדיות, וכן יימנעו מיוזמות וניסיונות לכפות פתרון באמצעות עקיפת המשא ומתן.

3. מעמד המשפטי של השטחים

עד להשלמת תוצאותיו המשא ומתן על מעמד הקבע של השטחים, הסכמי אוסלו הם מקור הסמכות החוקי, התקף והמוסכם הבלעדי לחלוקת השליטה, הסמכויות והאחריות על חלקים שונים של השטחים בין הפלסטינים לישראל. לפי חלוקה זו, מוסכם כי הרשות הפלסטינית תהיה הגוף המנהל ובעל הסמכויות, ובכללן סמכות השיפוט, האחראי על היישובים הפלסטיניים עתירי האוכלוסייה הנתונים לשליטתה (שטחי A ו-B). כמו כן מוסכם בין הצדדים כי ישראל מפעילה את סמכויות השלטון והשיפוט על שטח C המאוכלס בדלילות, ואשר בתחומיו נמצאים ההתנחלויות ומתקני הביטחון שלה, והיא האחראית עליו. שום מסגרת משפטית או נורמטיבית אחרת, אם באמצעות אמנות בינלאומיות ואם באמצעות הצהרות או החלטות של האו"ם, לא החליפה ולא יכולה להחליף את המסגרת המשפטית המוסכמת, שעודנה תקפה, של הסכמי אוסלו. לכן קיבלו הפלסטינים במלואה את העובדה כי עד להשלמת המשא ומתן על הסדר הקבע, לישראל השליטה וסמכות השיפוט המלאות על שטח C. מכאן שניסיונותיה של הרשות הפלסטינית, אם בעצרת הכללית של האו"ם ואם באמצעות הגופים השיפוטיים הבינלאומיים, לשנות מצב זה ולהשיג הכרה בינלאומית ולפיה ישראל היא "כוח כובש" ומעמד המשפטי של שטחים אלו הוא של "כיבוש לוחמתי", פגומים מבחינה משפטית ושגויים מיסודם.

החתימה על הסכם קהיר, 4 במאי 1994. ראש ממשלת ישראל יצחק רבין גילה כי מנהיג אש"ף יאסר ערפאת לא חתם על מפה של יריחו בהסכם. ערפאת סירב במפגיע לחתום למרות הפצרותיהם של שר החוץ שמעון פרס, נשיא מצרים חוסני מובארק ושר החוץ של ארה"ב וורן כריסטופר. בסופו של דבר חתם ערפאת על המפה (צביקה ישראלי/לע"מ)

מאחר שנוכחותה של ישראל בשטחים מוסכמת על הפלסטינים מכוח הסכמי אוסלו, הפלסטינים מנועים מלהעלות כל טענה ולפיה השטחים הם במעמד של "שטחים כבושים". באותה מידה, מאחר שמעמד הקבע של השטחים הוא בגדר סוגיה שאמורה להיות מוסכמת במשא ומתן העתידי בין הצדדים על פי ההסכמים, ועד להשלמת משא ומתן זה, הפלסטינים מנועים מלטעון כי אלה שטחים פלסטיניים. ניסיונות אלו עומדים בסתירה יסודית וישירה למחויבויות ולהתחייבויות הפלסטיניות על פי הסכמי אוסלו.

באופן דומה, כל הניסיונות של הפלסטינים לטעון לפני הגופים המשפטיים הבינלאומיים כי השטחים שבמחלוקת הם בגדר שטח פלסטיני ריבוני הם ניסיונות יומרניים, שכן לא קיימת מדינה פלסטינית ולכן אין שטח פלסטיני ריבוני. ניסיונות אלו חותרים תחת התחייבויותיה של ההנהגה הפלסטינית, ובכללה היו"ר ערפאת במכתבו לראש הממשלה רבין, לפתור את כל הסוגיות שעל הפרק באמצעות משא ומתן.

הם גם חותרים תחת ההתחייבות הפלסטינית החגיגית שבפסקה השביעית של סעיף XIII בהסכם הביניים הישראלי-פלסטיני משנת 1995 בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה (אוסלו ב'), ולפיה אין "ליזום או לנקוט כל צעד שישנה את מעמדן של הגדה המערבית ורצועת עזה עד לתוצאות המשא ומתן על הסדר הקבע".¹¹

4. משא ומתן על הסדר קבע וטענות הפלסטינים למדינה

הסכמי אוסלו אינם מזכירים כלל את התוצאה הצפויה של המשא ומתן על מעמד הקבע. למרות משאלת לב נאיבית של קבוצות וגורמים מובילים באירופה ובארה"ב, הסכמי אוסלו אינם מזכירים כלל את "פתרון שתי המדינות". נהפוך הוא: אין בהסכמים דבר שימנע תוצאה של המשא ומתן שתוביל למדינה אחת, שתיים או שלוש, או לפדרציה, קונפדרציה או קונדומיניום.

לכן הפלסטינים מנועים מלהעלות את הטענה שהם מדינה ריבונית, ובעצם ההעלאה של טענה שקרית זו הם באים אל הקהילה הבינלאומית בידים לא נקיות. זה גם ניסיון לקבוע מראש את תוצאות המשא ומתן המתמשך.

לא קיימת מדינה פלסטינית, והניסיון של הפלסטינים לפרש ולהציג שדרוג סמלי ופוליטי של מעמדם באו"ם מנובמבר 2012 ל"מדינה משקיפה שאינה חברה", ולהציג זאת כאילו הם מדינה ריבונית, מטעה במכוון. החלטות העצרת הכללית של האו"ם אינן מחייבות ואינן בעלות סמכות, אלא הן בגדר המלצות בלבד. לכן לאו"ם אין כל סמכות או כוח להקים מדינות או להכריז על קיומן.¹²

פעולות חד-צדדיות של ההנהגה הפלסטינית באו"ם, וכן של ארגונים, בתי דין וטריבונלים בינלאומיים שונים, שנועדו לערער על הסכמי אוסלו, לעקפם ולחתור תחתם כדי להכתיב מראש את תוצאות המשא ומתן, הן מנוגדות בתכלית ליסודות

של הסכמי אוסלו, ולפיהם הצדדים התחייבו באופן רשמי להמשיך במשא ומתן ביניהם בתום לב "כדי להשיג הסדר שלום צודק, בר-קיימא וכולל ופיוס היסטורי באמצעות התהליך המדיני המוסכם".¹³

ואכן, הפעולות של הפלסטינים בקרב הקהילה הבינלאומית מפרות את עצם שלמותם של הסכמי אוסלו כהסכמים רשמיים ומחייבים בין הצדדים.

אחד העקרונות הבסיסיים ביותר של המשפט והפרקטיקה הבינלאומיים הוא החובה למלא התחייבויות בינלאומיות בתום לב. הדבר מפורט בסעיף 26 לאמנת וינה בדבר דיני אמנות משנת 1969, ולפיו "כל אמנה בתוקף מחייבת את הצדדים השותפים לה וחיבת להתבצע על ידיהם בתום לב".¹⁴

בעניין מילוי המחויבויות הבינלאומיות, ובניגוד להאשמות הפלסטיניות ולתעמולה העולמית, ישראל נמנעה מכל פעולה או מעשה חקיקה שנועדו לשנות את מעמדם של השטחים. להפך – ישראל חזרה וקראה בעקביות להנהגה הפלסטינית לשוב אל שולחן המשא ומתן.¹⁵

5. סוגיית מעמד הקבע של השטחים

החובה לנהל משא ומתן על הסוגיות המרכזיות בין הצדדים מעוגנת בסעיף (2) V להסכם אוסלו א', ולפיו:

מובן כי משא ומתן זה יכסה את הנושאים שנתרו, ובכללם ירושלים, פליטים, התנחלויות, סידורי ביטחון, גבולות, יחסים ושיתוף פעולה עם שכנים אחרים, ונושאים אחרים בעלי עניין משותף.¹⁶

כאמור, ישראל קראה בעקביות להנהגה הפלסטינית לשוב אל שולחן המשא ומתן, והצהירה כי עודנה מחויבת באופן מלא לחידוש המשא ומתן על סוגיות מעמד הקבע כפי שיוסכם ביניהן.

5.1 ההתנחלויות

מאחר שסוגיית מעמד הקבע של ההתנחלויות נמצאת על שולחן המשא ומתן, הסכמי אוסלו אינם קובעים מראש את התוצאה, ואינם מתייחסים בשום דרך לחוקיות של ההתנחלויות הישראליות.

נהפוך הוא: כפי שהוסכם, ההסכמים מעניקים לכל צד את הכוח והסמכות לעסוק בתכנון ובנייה באזורים שבאחריותם, בין שמדובר ברשות הפלסטינית בשטחי A ו-B ובין שמדובר בישראל בשטח C.¹⁷

מאחר שבהסכמי אוסלו אין איסור על התנחלויות, ומאחר שההתנחלויות הן סוגיה מוסכמת על הצדדים למשא ומתן, המשך הניסיונות של הפלסטינים בקרב הקהילה הבינלאומית להשיג הכרזה בדבר אי-חוקיותן של ההתנחלויות אינם כנים, והם מנוגדים לרוחם ולנוסחם של הסכמי אוסלו.

5.2. ירושלים

מכיוון שסוגיית ירושלים היא סעיף מוסכם על שולחן המשא ומתן בדבר מעמד הקבע, הסכמי אוסלו אינם מתייחסים כלל לתוצאות המשא ומתן בנושא זה, ואין בהם כל התחייבות או אזכור לסטטוס קוו ההיסטורי בנוגע למקומות הקדושים. למעשה, בהסכם השלום בין ישראל לירדן, מיום 26 באוקטובר 1994, ישראל הצהירה שהיא "מכבדת את התפקיד המיוחד של הממלכה ההאשמית של ירדן במקומות הקדושים לאיסלאם בירושלים. כאשר יתקיים המשא ומתן להסדר הקבע, ישראל תיתן עדיפות גבוהה לתפקיד ההיסטורי של ירדן במקדשים אלה"¹⁸. לפיכך יש להניח כי בכל משא ומתן אמיתי בעניין ירושלים יגבשו הצדדים, בין היתר, את הפתרון הראוי, המכובד והמוסכם של סוגיית המקומות הקדושים בירושלים, ובכלל זה הגישה אליהם לצורך תפילות וביקורים באתרים. פתרון כזה יצטרך להביא בחשבון באופן הגיוני את אופיים הייחודי של המקומות הקדושים, את הצורך לכבד את הרגישויות של הדתות השונות ולהגן עליהן, ואת

החתימה על הסכם השלום בין ישראל לירדן, 26 באוקטובר 1994 (צביקה ישראלי/לע"מ)

החובה העליונה להגן על עקרונות היסוד הבינלאומיים המבטיחים חופש גישה ותפילה בכל המקומות הקדושים ולוודא את קיומם.¹⁹ טענות והצהרות של ההנהגה הפלסטינית ושל מנהיגים בקהילה הבינלאומית המנסים לקבוע מראש את תוצאות המשא ומתן בסוגיית ירושלים, ובעיקר בנוגע ל"סטטוס קוו" בהר הבית, אינן עולות בקנה אחד עם התנאים בהסכמי אוסלו ואף לא עם ההתחייבויות הבינלאומיות של המדינות והארגונים החתומים עליהם כעדים.

5.3. גבולות

הגבולות הם סוגיה מוסכמת נוספת על שולחן המשא ומתן בדבר מעמד הקבע של השטחים, ואי-אפשר להכריע בה מראש באמצעות הצהרות וסיסמאות מחוסרות בסיס וביטויי "משאלת לב" מצד מנהיגים פלסטינים ובינלאומיים, הקוראים ל"חזרה לגבולות 1967".

למעשה, גבולות כאלה מעולם לא היו קיימים.

ההפרדה בין ישראל לשטחים שבמחלוקת לפני 1967 הייתה "קו תיחום שביתת הנשק" שנקבע בהסכמי שביתת הנשק בין ישראל לבין מצרים, סוריה, לבנון וירדן ב-1949.²⁰

אשר למעמד המשפטי של קו תיחום שביתת הנשק נאמר בבירור, לפי דרישת מדינות ערב, כי הקווים אינם בגדר גבולות קבע. בסעיף V בהסכם בין מצרים לישראל נקבע כי:

אין לפרש את קו תיחום שביתת הנשק בשום מובן כגבול פוליטי או טריטוריאלי, והוא מתוחם בלי לפגוע בזכויות, בטענות ובעמדות של אף אחד מהצדדים לשביתת הנשק בכל הנוגע ליישוב הסופי של שאלת פלסטין.²¹

באופן דומה, בסעיף VI של הסכם שביתת הנשק הירדני-הישראלי נקבע בין היתר כי:

קווי תיחום שביתת הנשק המוגדרים בסעיפים V ו-VI של הסכם זה מוסכמים על הצדדים בלי לפגוע בהסדרים טריטוריאליים עתידיים או בקווי גבול או בתביעות של מי מהצדדים הקשורים אליהם.²²

הקריאה למשא ומתן על גבולות בינלאומיים נובעת מהחלטה 242 של מועצת הביטחון (1967), אשר בהכירה בכך שמעולם לא היו גבולות קבע בין הצדדים, קראה בין היתר:

[ל]סיום כל התביעות או מצבי הלוחמה, וכיבוד הריבונות, השלמות הטריטוריאלית והעצמאות הפוליטית של כל מדינה באזור, וההכרה בהן ובזכותן של מדינות אלו לחיות בשלום בגבולות בטוחים ומוכרים ללא איומים או הפעלת כוח.²³

לכן סוגיית הגבולות נכללה בסעיף במשא ומתן על מעמד הקבע.

5.4. הפרות הסכמי אוסלו

נראה כי שאלות בדבר אי־היענותם של הפלסטינים להסכמי אוסלו עולות במספר תחומים נוספים.

משטר נפרד של חמאס ברצועת עזה

ניתוק רצועת עזה ב־2007 מהגוף המרכזי של שטחי הרשות הפלסטינית ויצירת משטר נפרד של חמאס ברצועה, שמשמעו פיצול ההנהגה הפלסטינית, היו גורמים חמורים ששינו באופן מהותי את המצב בשטח וערערו על שלמותם של הסכמי אוסלו. למעשה מדובר בפעילות המסכלת את האפשרות לחדש את תהליך המשא ומתן המוסכם.²⁴

הליכים משפטיים בבתי דין בינלאומיים

פעולות ההנהגה הפלסטינית בייזום הליכים משפטיים בבית הדין הפלילי הבינלאומי נגד מנהיגים ומפקדים ישראלים, ופנייתה לבית הדין הבינלאומי לצדק לקבלת חוות דעת מיעצת בדבר חוקיות הממשל הישראלי בשטחים, אינן עולות בקנה אחד עם ההתחייבויות בהסכמי אוסלו ואף לא עם חילופי המכתבים בין ערפאת ורבין משנת 1993, שבהם התחייבו הצדדים להמשיך הדיאלוג והמשא ומתן על פי ההסכמים.²⁵

המשך הטרור וההסתה

המשך התמיכה בטרור, מימון מחבלים והסתה לאלימות אינם עולים בקנה אחד עם רוחם ולשונם של הסכמי אוסלו, ובפרט עם התחייבויות הפלסטינים למנוע טרור ולהעניש את המפרים התחייבות זו.

על התחייבויות אלו הוסכם בסעיף XV בהסכם הביניים הישראלי־פלסטיני משנת 1995 (אוסלו ב'), שכותרתו "מניעת פעולות איבה", ולפיו:

שני הצדדים ינקטו את כל האמצעים הדרושים כדי למנוע מעשי טרור, פשע ומעשי איבה המכוונים זה נגד זה, נגד בני אדם הנתונים לסמכותו של האחר ונגד רכושם, וינקטו צעדים משפטיים נגד עבריינים.

מעשים אלו מפרים גם את סעיף XXII של אותו הסכם, שכותרתו "היחסים בין ישראל למועצה", ולפיו התחייבו הצדדים "לטפח הבנה הדדית וסובלנות ולהימנע מהסתה, ובכלל זה תעמולה עוינת", ו"לנקוט צעדים משפטיים כדי למנוע הסתה כזו מצד כל ארגון, קבוצה או יחידים בתחום שיפוטם". הם גם התחייבו להבטיח שמערכות החינוך שלהם "יתרמו לשלום בין העמים הישראלי והפלסטיני ולשלום באזור כולו, ויימנעו מהצגת כל מוטיבים שעלולים להשפיע לרעה על תהליך הפיוס".²⁶ הוראות יישום אלו נכללות בנספח I' להסכם הביניים (פרוטוקול בדבר הסדרי ביטחון), בסעיף II שכותרתו "מדיניות ביטחון למניעת טרור ו אלימות", ובו התחייב הצד הפלסטיני:

לפעול באופן שיטתי נגד כל ביטויי האלימות והטרור; להנפיק היתרי החזקה ונשיאה של נשק בידי אזרחים; להחרים נשק המוחזק שלא כחוק, לעצור ולהעמיד לדין חשודים במעשי אלימות וטרור; להבטיח טיפול מידי, יעיל ואפקטיבי בכל אירוע הכרוך באיום או במעשה טרור, אלימות או הסתה, בין שנעשו בידי פלסטינים ובין שנעשו בידי

מפקד חטיבת ירושלים אל"מ משה דיין (מימין) ומפקד הלגיון הירדני עבדאללה א-תל לוחצים ידיים לאחר שנועדו במנזר בשטח ההפקר של ירושלים ב-22 באוגוסט 1948. מימין, בפניו אל המצלמה - סא"ל אחמד עבד עזיז, מפקד הכוחות המצריים בדרום ירושלים. שעות אחדות לאחר שצולמה התמונה נורה אל"מ עזיז ממארב ונהרג (AP Photo/Pringle)

ישראלים; לשתף פעולה בחילופי מידע ולתאם מדיניות ופעילויות; להגיב מייד וביעילות על התרחשות או התרחשות צפויה של מעשה טרור, אלימות או הסתה ולמנוע אותה; למנוע באופן פעיל הסתה לאלימות; לתפוס, לחקור ולהעמיד לדין את המבצעים ואת כל האנשים האחרים המעורבים במישרין או בעקיפין במעשי טרור, אלימות והסתה; ולמנוע כל ניסיון לגרום נזק או פגיעה בתשתיות המשרתות את הצד השני, ובכללן תשתיות כבישים, מים, חשמל, טלפון וביוב, ולטפל בכל ניסיון כזה.²⁷

החובה להימנע מהסתה

בסעיף XXII להסכם הביניים משנת 1995, הצדדים התחייבו לחתור "לטפח הבנה הדדית וסובלנות, ותימנענה, בהתאם לכך, מהסתה, ובכלל זה מתעמולה עוינת, זו נגד זו, ומבלי לגרוע מעקרון חופש הביטוי, תנקוטנה באמצעים משפטיים כדי למנוע הסתה מעין זו על ידי ארגונים, קבוצות או אנשים כלשהם בתחומי סמכותן".²⁸ בנושא הספציפי של מניעת הסתה, נוסף על ההסכמה להשתתף בתת-ועדה אמריקנית-פלסטינית-ישראלית למעקב אחר מקרי הסתה (ועדה שכנראה לא התכנסה), התחייבה ההנהגה הפלסטינית, במזכר וואי מ-23 באוקטובר 1998, "להוציא צו האוסר כל צורה של הסתה לאלימות או לטרור, ולקבוע מנגנונים לפעולה שיטתית נגד כל ביטוי של אלימות או טרור או איום בהם".²⁹

המשך התמיכה במאבק ה-BDS (החרם, משיכת ההשקעות והסנקציות) נגד ישראל

זאת ועוד, בנספח V להסכם שכותרתו "פרוטוקול על יחסים כלכליים", ואשר הועתק מהסכם עזה-יריחו הקודם (1994), הצהירו הצדדים:

שני הצדדים רואים בתחום הכלכלי את אבן הפינה ביחסים ההדדיים ביניהם שנועדה להגביר את העניין שלהם בהשגת שלום צודק, כולל ובר-קיימא. שני הצדדים ישתפו פעולה בתחום זה כדי לכונן בסיס כלכלי איתן ליחסים אלו, אשר בתחומים כלכליים שונים ישלטו בו עקרונות של כבוד הדדי כלפי האינטרסים הכלכליים של כל הצדדים, הדדיות, הוגנות והגינות.³⁰

ברור כי החסות, התמיכה והעידוד המתמשכים והפעילים מצד הפלסטינים בכל הנוגע לקמפיין ה-BDS, והתמיכה בו מצד מדינות וארגונים אירופיים ואחרים, חותרים בגלוי ובבוטות תחת המחויבויות הפלסטיניות המעוגנות בהסכמי אוסלו ותחת ההתחייבויות של המדינות החתומות עליהם כעדים.

ניהול ענייני חוץ

על פי סעיף 9 בהסכם הביניים משנת 1995, פעולות הפלסטינים בנוגע להקמת נציגויות דיפלומטיות בחו"ל ופעולות אחרות של דיפלומטיה בינלאומית מצדם, וכן הצטרפות למאות אמנות בינלאומיות - כל אלה הן בגדר הפרה יסודית של המגבלות בהסכם בנושא ניהול ענייני חוץ. בהתאם להסכם, ובכפוף לתפקודו לטובתה הספציפית של הרשות הפלסטינית, התחייבו הפלסטינים כי:

... לא יהיו להם סמכויות ואחריות בתחום יחסי החוץ, ובכלל זה הקמת שגרירויות, קונסוליות או סוגים אחרים של נציגויות ותפקידים זרים או התרת הקמתם בגדה המערבית או ברצועת עזה, מינוי או קבלה של סגל דיפלומטי וקונסולרי, ומימוש תפקידים דיפלומטיים.³¹

6. סיכום והמלצות

האם יהיה אפשר כלל לחדש את המשא ומתן בין ישראל לפלסטינים ולהשיג הסדר קבע? אפשרות זו נראית כיום כתקווה רחוקה ובלתי סבירה. ההפרות היסודיות של הסכמי אוסלו בידי הפלסטינים, פעולותיהם המתמשכות בקרב הקהילה הבינלאומית כדי לשבש את מימושם, חתירתם תחת ההסכמים והפגיעה בשלמותם - כל אלה מציבים לפני ישראל מספר דרכים משפטיות, שהן מקובלות ומושרשות בפרקטיקה הבינלאומית בתחום האמנות הבינלאומיות, להתמודד עם הפרות יסודיות כאלו. עם זאת, על אף קיומן של דרכים אלו, ישראל שבה וקראה להנהגה הפלסטינית לחדש את המשא ומתן בתום לב. כאשר בוחנים דרכי פעולה אפשריות לחדוש המשא ומתן, ברור כי יהיה צורך להשקיע מאמצים רבים:

- יש להפציר במדינות שחתמו כעדים להסכמים שבמקום להעלים עין ולעודד באופן פסיבי את הפלסטינים להפר את ההסכמים, ישתתפו באופן פעיל ומעורב יותר בניסיון לשכנע את ההנהגה הפלסטינית למלא את התחייבויותיה, ובכלל זה להפסיק לשלם משכורות מפתות למחבלים האסורים בבתי הכלא בישראל ולמשפחותיהם של מחבלים שמתו.

- באופן דומה יש להפציר בעדים הבינלאומיים שלא ליזום פעולות כאלה או לתמוך בהן, ובכללן החלטות והצהרות בארגונים בינלאומיים המערערות על שלמותם של ההסכמים.
- באותו הקשר יש להפציר בעדים, שרובם צדדים לאמנת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי, להניא באופן פעיל את ההנהגה הפלסטינית מלהפנות תלונות פוליטיות לבית הדין הפלילי הבינלאומי ובכך להביא לפוליטיזציה של בית הדין.
- יש להפציר בעדים הבינלאומיים לעודד את ההנהגה הפלסטינית להיטיב לפעול במסגרת המנגנונים הקיימים המעוגנים בהסכמים ליישוב סכסוכים, במקום להתלונן לפני גופים בינלאומיים.
- במסגרת ההסכמים, לישראל זכויות ענישה נגד הפרות מצד הפלסטינים, בין היתר - שלילת זכויות VIP, הגבלת זכויות מעבר ועיכוב כספים. יש להשתמש בזכויות אלו כבמנוף לחץ Quid-pro-Quo כדי להחזיר את ההנהגה הפלסטינית למצב של שיתוף פעולה פעיל ושל יישום התחייבויותיה.

נותר לראות אם אכן תקום הנהגה פלסטינית אחראית ומאוחדת שתהיה מסוגלת או מוכנה לקבל עליה את ההודמנות הזאת, לפני שיהיה מאוחר מדי. נותר גם לראות אם הקהילה הבינלאומית, הארגונים הבינלאומיים, ובעיקר אותן מדינות אירופיות ואחרות המבקשות בעקביות, שלא על פי הצדק וההיגיון, להאשים את ישראל, יבינו בסופו של דבר שכדי לקדם את תהליך המשא ומתן לשלום עליהן לחדול מלעודד הפרות מצד הפלסטינים ולהפסיק לתמוך בהן, לדרוש מההנהגה הפלסטינית לגלות אחריות ולקרוא לה לעמוד בהתחייבויותיה בהסכמי אוסלו.

הערות

1. <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SCRes242%281967%29.pdf>
2. <https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SCR338%281973%29.pdf>
3. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/EG%20IL_780917_Framework%20for%20peace%20in%20the%20MiddleEast%20agreed%20at%20Camp%20David.pdf
4. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/EG%20IL_790326_Egypt%20and%20Israel%20Treaty%20of%20Peace.pdf
5. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20JO_941026_PeaceTreatyIsraelJordan.pdf
6. <https://jcpa-lecape.org/wp-content/uploads/2017/10/Agreement-between-Israel-and-Lebanon.pdf>

7. <https://www.gov.il/en/Departments/General/israel-plo-recognition-exchange-of-letters-between-pm-rabin-and-chairman-arafat-sept-9-1993>
8. ועידת מרריד - <https://www.palestine-studies.org/sites/default/files/attachments/jps-articles/253>
 7235.pdf. 1993 הצהרת עקרונות (אוסלו א') - <https://www.gov.il/en/Departments/General/declaratio>
 1995 n-of-principles-main-points. (אוסלו ב') - <https://peacemaker.un.org/sites/peace>
 maker.un.org/files/IL%20PS_950928_InterimAgreementWestBankGazaStrip%28OsloII%29.pdf
9. https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf
10. "עדים להסכמים בינלאומיים", מחלקת המדינה של ארה"ב <https://2009-2017.state.gov/s/l/treaty/faqs/9>
 1236.htm "עדות להסכם בינלאומי עשויה לשקף את מעורבותה של המדינה המיוצגת על ידי העד במשא ומתן או בקידום ההסכם ואת דאגתה כי האמנה תנחל הצלחה".
11. סעיף XXXI (7) של הסכם הביניים הישראלי-פלסטיני בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה, וושינגטון, 28 בספטמבר https://ecf.org.il/media_items/624. 1995
12. החלטה 67/19 של עצרת האו"ם מיום 29.11.12 <https://www.jewishvirtuallibrary.org/un-general-assembly-resolution-67-19-november-2012>
13. פתיחת פסקה הצהרתית - הצהרת עקרונות על הסדרי ביניים של ממשל עצמי, ספטמבר 13, 1993 (אוסלו א') <https://www.gov.il/en/Departments/General/declaration-of-principles>
14. "pacta sunt servanda" - סעיף 26 אמנת וינה בדבר דיני אמנות - ראה הערת שוליים 9 לעיל.
15. ראה <https://nbetapk.arabnews.com/node/1772456/middle-east> "שר הביטחון קרא לפלסטינים לשוב למשא ומתן"
16. <https://www.gov.il/en/Departments/General/declaration-of-principles>
17. שם בהערת שוליים 7 - הסכם הביניים משנת 1995, נספח III, פרוטוקול בעניינים אורחיים, סעיף 27
18. סעיף IX (2) https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20JO_941026_PeaceTreatyIsraelJordan.pdf
19. ראה אלן בייקר - <https://jcpa.org/article/the-discriminatory-status-quo-on-jerusalem-temple-mo>
<https://jcpa.org/article/is-jerusalem-really-negotiable-a-un-international-law-viewpoint-analysis-of-jerusalem-place-in-the-peace-process-2/>
20. <https://www.gov.il/en/departments/general/the-armistice-agreements>
21. <https://www.gov.il/en/Departments/General/israel-egypt-armistice-agreement>
22. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20JO_490403_Hashemite%20Jordan%20Kingdom-Israel%20General%20Armistice%20Agreement.pdf
23. שם בהערה 1
24. <https://www.britannica.com/place/Palestine/Split-administration-of-the-West-Bank-and-the-Gaza-Strip>
25. <https://www.jpost.com/opinion/article-722588>
26. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS_950928_InterimAgreementWestBankGazaStrip%28OsloII%29.pdf
27. <https://reliefweb.int/report/israel/israeli-palestinian-interim-agreement-west-bank-and-gaza-strip-oslo-ii>
28. שם.
29. מזכר נהר וואי, 23.10.98, סעיף II A (3) [https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL\(1\)\(3\)_The%20Wye%20River%20Memorandum.pdf](https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL(1)(3)_The%20Wye%20River%20Memorandum.pdf)
30. <https://www.gov.il/en/Departments/General/gaza-jericho-agreement-annex-4>
31. שם, סעיף IX.

תמות קונספירציה נאציות וסובייטיות בשיח הפלסטיני: לקחי מדיניות עבור ישראל

דן דייקר

הרשות הפלסטינית, רשות טרום-מדינתית בעלת הכרה בינלאומית, מקדמת מאז הקמתה ב-1994 תמות אנטישמיות כדי לתדלק את מסע הלוחמה הפוליטי שלה זה דורות לבידודה ולערעור של מדינת ישראל ולחתיירה תחתיה. השיח האנטישמי של הרשות הפלסטינית, המושתת על תיאוריות קונספירציה מהתקופה הנאצית והסובייטית, הביא לידי אלימות נגד ישראלים ונגד יהודי התפוצות. למרבה האירוניה נטתה ישראל - וכמוה גם הקהילה הבינלאומית - להתעלם באופן כללי מהפרה בוטה זו של הסכם אוסלו בין ישראל לרשות הפלסטינית, הקובע כי על הרש"פ להימנע מהסתה לטרור ולאלימות נגד ישראל.¹ פרק זה מתעד כמעט 30 שנה של רטוריקה אנטישמית מצד הרש"פ כפי שהיא באה לידי ביטוי בתקשורת, ברשתות החברתיות, בהצהרות הרשמיות ובמערכת החינוך. פרק זה גם בוחן את עיוורונה מרצון של ישראל כלפי הפרות אלו, ומציע דרך לתקן זאת באמצעות מדיניות ישראלית שתדרוש מהרשות הפלסטינית דין וחשבון ותיקון של המצב.

הארגון לשחרור פלסטין (אש"ף), ארגון המקור של הרש"פ, הנציח מאז הקמתו ב-1964 דימויים ועלילות אנטישמיות מזן נאצי וסובייטי ולפיהם הישראלים והיהודים נחותים מבחינה גזעית, ערמומיים, מתחכמים ואימפריאליסטים.² לפלסטינים היסטוריה ארוכה של שנאת יהודים. המנהיג הפוליטי הפלסטיני הראשון, "המופתי הגדול" האגי אמין אל-חוסייני, היה מקושר עם המשטר הנאצי, ואף פנה לשלטון הנאצי כדי שיפציץ את תל אביב. הוא האשים את היישוב היהודי בארץ ישראל טרום-המדינה בחילול מסגד אל-אקצא, תוך הצגת המתפללים היהודים כ"פושעים מרושעים", התבטאויות שהציתו פרעות אנטי-יהודיות עקובות מדם בשנות העשרים והשלושים של המאה ה-20.³ גם כיום הרש"פ משמיעה אותן טענות נגד "מתנחלים המסתערים על אל-אקצא"⁴ בבואה לתאר ביקורים מוסדרים של יהודים בהר הבית, האתר הקדוש ביותר ליהדות.

דרשותיו של חוסייני, שזכו לתפוצה נרחבת בשנות השלושים של המאה ה-20, טיפחו והפיצו שנאת יהודים ברחבי המזרח התיכון.⁵ בנאומיו בשידורי רדיו בשפה הערבית בגרמניה האשים את היהודים בפרוץ מלחמת העולם השנייה.⁶ ההיסטוריון

ג'פרי הרף כתב: "המיזוג של אנטישמיות ואנטי-ציונות היה הנשק האידיאולוגי המרכזי של המשטר הנאצי במאמציו לזכות בתמיכה מצד הערבים והמוסלמים בצפון אפריקה ובמזרח התיכון".⁷

ה"הכרזה לעולם המוסלמי" של המופתי, שזכתה לתפוצה רחבה, עוררה התנגדות מוסלמית לפרויקט הציוני:

מאז ימיה הראשונים של ההיסטוריה היהודית היו עם מדוכא, ובוודאי הייתה לכך סיבה טובה. עוד בתקופת הפרעונים המצרים היה צורך לנקוט צעדי דיכוי נמרצים נגד היהודים... היהודים שונאים את מוחמד ואת האסלאם... הקרב... החל כאשר מוחמד נמלט ממכה למדינה... היהודים היו אויביו המרים ביותר של האסלאם והם ממשיכים בניסיונם להרסו. הם יודעים רק צביעות ועורמה. הישאר מאוחדים, **הילחמו על המחשבה האסלאמית, על דתכם ועל קיומכם!** אל תנוחו עד אשר ארצכם תהיה נקייה מיהודים.⁸

הן הרש"פ בראשות פת"ח והן יריבה האסלאמיסטי, חמאס, שימרו מסורת של הצהרות אנטי-יהודיות, שיח של עלילות דם וקריאות לגייהאד נגד יהודים על בסיס דאר אל-אסלאם,⁹ תוך האשמתם במלחמות¹⁰ כהצדקה להרג או לפגיעה בהם.¹¹ כתבים אסלאמיים, אנשי דת ודוברים אסאלמים כגון ראפאת אלאיין, דובר הרש"פ לענייני ירושלים, תיארו את היהודים כ"בני קופים וחזירים".¹² נציגים פלסטינים נהגו להעלות האשמות נגד יהודים המזכירות עלילות דם. הפוליטיקאית הפלסטינית חנאן אשראווי הפיצה ציוץ בסגנון ימי הביניים ובו נטען כי ישראלים הטביעו בכוונה ילד ערבי מבית חנינא שבמזרח ירושלים, שמעד באזור מוצף.¹³ בשנת 2016 טען יו"ר הרש"פ אבו מאזן, בכינוס של ועידה אירופית, כי רבנים ישראלים הורו לקהליהם להרעיל בארות של ערבים, טענה שחזר בו ממנה לנוכח גינוי מצד ישראל ומדינות העולם.¹⁴ אבו מאזן אף העלה בעבודת הדוקטורט שלו טענת סרק ולפיה אדולף היטלר קידם את הגירתם של היהודים לארץ ישראל באמצעות הסכם עם בנק אנגלו-פלשתינה (בנק לאומי של היום). לפי ה"הסכם", יהודים שיעברו לחסות המנדט הבריטי בפלשתינה יוכלו להעביר את נכסיהם לבנק.¹⁵

השיח האנטישמי של חמאס מוצג באמנת הארגון משנת 1988.¹⁶ המחוקק של חמאס, שייחי' ינוס אל-אסטל, קבע: "גורלם של היהודים הוא לסבול באש בעולם הזה ובעולם הבא... לכן אנו בטוחים שהשואה בוא תבוא על היהודים".¹⁷ תחנת הטלוויזיה של חמאס, אל-אקצא, משדרת תוכניות לגיל הרך המשבחות שנאת יהודים ופיגועי התאבדות.¹⁸ תושבי עזה מניפים דגלים נאציים על הגבולות,¹⁹ ובאוגוסט 2009 כינה חמאס את השואה "שקר שהמציאו הציונים" והגדיר את החינוך בנושא השואה "פשע מלחמה".²⁰ חנות בגדים פופולרית בעיר עזה נקראת "היטלר 2", והשלט התלוי מעל פתחה מעוצב בסגנון נאצי באדום ושחור.²¹

אבו מאזן, יו"ר סיעת פת"ח "המתונה והחילונית" של אש"ף, והעומד בראש הרשות הטרום-מדינתית בעלת ההכרה הבינלאומית, הרשות הפלסטינית, קיצוני ברטוריקה שלו לא פחות מיריביו בחמאס. הכחשת השואה מצד אבו מאזן ותיאוריות הקונספירציה היהודיות ה"נאציות" שהוא מחזיק בהן מתוארכות לעבודת הדוקטורט שלו מ-1968 בחסות הסובייטים, שעדיין מבוקשת כיום וזמינה במרשתת בערבית. בספרו "הפנים האחרות: הקשרים החשאיים בין הנאצים לציונות" הוא טען כי המספר הנקוב של שישה מיליון קורבנות השואה מוגזם, וכי מנהיגים ציונים שיתפו פעולה עם הנאצים.²² אבו מאזן לא חזר בו, ובאוגוסט 2022, בנאום שנשא בגרמניה בנוכחות הקנצלר אולף שולץ במלאת 50 שנה לרצח הספורטאים הישראלים באולימפיאדת מינכן ב-1972 בידי מחבלים פלסטינים, טען אבו מאזן כי הנכבה, "האסון" של עקירת ערבים פלסטינים במהלך מלחמת העצמאות של ישראל (1947-1949), שווה ערך ל"חמישים שואות". על כך זכה לגינוי נרחב, כמו ב-2016 על עלילת הדם שהעלה לפני מנהיגי אירופה.²³ את הדוגמאות שלעיל אי-אפשר לתלות רק בתסכול פלסטיני ארוך-שנים מתהליך שלום כושל: נציגי הרשות הפלסטינית הפריחו אמרות אנטישמיות בעיצומו של תהליך השלום בשנות ה-90.²⁴ יו"ר הרשות הפלסטינית יאסר ערפאת העלה תמות אנטישמיות אסלאמיסטיות בנאום שנשא ב-10 במאי 1994 במסגד ביהנסבורג, קרא ל"גיהאד" לשחרור ירושלים ורמז כי הסכמי אוסלו הם מהלך טקטי הפיך. אף שדבריו אלו הציתו סערה פוליטית בישראל,²⁵ שר החוץ דאז של ישראל שמעון פרס התייחס אליהם בביטול.²⁶

נובמבר 1943: אמין אל-חוסייני מברך במועל יד חיילים בוסנים שהתנדבו לשרת באס-סא (Bundesarchiv, Bild 146-1980-036-05 / CC-BY-SA 3.0)

בשנת 1999 טענה אשתו של יאסר ערפאת, סוהא, באוזני אשת ארה"ב הילרי קלינטון, כי הישראלים מרעילים בכוונה תחילה את האוויר והמים של הפלסטינים בגז וכימיקלים, מה ש"הביא לידי עלייה בתחלואת סרטן בקרב נשים וילדים".²⁷ שנה לפני כן, ב-1998, טענו נציגי הרש"פ כי ישראל מפיצה סרטן ומחלות אחרות בקרב פלסטינים באמצעות תרופות מזהמות ומזון מקולקל, ובכלל זה חלב תינוקות,²⁸ מה שגרם לשגריר ישראל באו"ם דאז, ד"ר דורי גולד, לעתור למזכ"ל האו"ם קופי אנאן נגד השמצות אלו.²⁹ ההוקעה הרשמית מצד השגריר גולד והתעקשותו על פעולה של האו"ם נגד הפרת תנאי הסכם אוסלו בגין הסתה סימנו נקודת מפנה לטובת מדיניות ישראלית תקיפה יותר לנוכח הרטוריקה האנטישמית של הרש"פ.

כעבור כמה שנים, באוגוסט 2001, בוועידה בחסות האו"ם, הפציעה האנטי-ציונות הסובייטית באריזה חדשה ומעודכנת למאה ה-21: בוועידה העולמית נגד גזענות ושנאת זרים בדרבן, דרום אפריקה, גינה יו"ר אש"ף יאסר ערפאת את "הכיבוש הישראלי והפרקטיקות והחוקים הגזעניים שלו, המבוססים על גזענות ועליונות".³⁰ המינוח הזה שולב בהצהרת הארגונים הלא ממשלתיים של הוועידה:

אנו מכריזים כי ישראל היא מדינת אפרטהייד גזענית, שבה האפרטהייד הישראלי כפשע נגד האנושות מאופיין בהפרדה והיפרדות, נישול, הגבלת גישה לקרקע, דה-לאומיזציה, "בנטוסטניזציה" ומעשים חסרי אנושיות.³¹

וכך העריכה החוקרת הפוליטית איזבלה טברובסקי:

בדרבן, מי שהגדירו עצמם אנטי-גזענים, ובכללם ארגונים לא ממשלתיים בינלאומיים: Human Rights Watch ואמנסטי אינטרנשיונל - עמדו מנגד בזמן שמשתתפים יהודים הוטרדו ונמנע מהם להביע את עצמם. בביתנים נתלו כרזות ובהן הוצגו יהודים בעלי אף נשרי וידיים מגואלות בדם, וכרזות המשוות בין ציונות לנאציזם. הופץ הפרסום "הפרוטוקולים של זקני ציון", בצירוף עלונים הנושאים את תמונתו של היטלר ועליהם הכיתוב "ומה היה קורה אילו ניצחתי?" המצב הביטחוני בוועידה התערער ואיים על ביטחונם הפיזי של המשתתפים היהודים. מה שהתחיל בדמוניזציה של ישראל הפך במהרה לדמוניזציה של "יהודי העולם כולו", שהוצגו כ"שותפים למשטר הרשע הזה". עד סיום הוועידה נעשתה הדמוניזציה אישית, שכן פעילי זכויות אדם "לא יכלו עוד לנהוג בכבוד כלפי עמיתיהם היהודים". עצם יהדותם "הייתה בושה למאבק נגד גזענות".³²

ה"נאציפיקציה" של ישראל בוועידת דרבן, על במה בינלאומית בחסות האו"ם, שבע שנים בלבד לאחר תחילת תהליך השלום, המחישה את הלגיטימציה הגלובלית והגורפת שניתנה לעקירה מהשורש של הלגיטימיות והתקפות של ישראל כחברה באו"ם. תגובת

ישראל על ועידת דרבן של 2001 הייתה לא אפקטיבית. היא כשלה ברתימת הקהילה הבינלאומית נגד ההפרה הבוטה של הסכם אוסלו על ידי הרשות הפלסטינית. המכה שניחתה בדרבן על הלגיטימיות של ישראל הייתה המשך ישיר של החתירה הפלסטינית תחת ישראל באמצעות החלטת העצרת הכללית של האו"ם 3379 מנובמבר 1975, הידועה כהחלטת האו"ם "ציונות היא גזענות". שגריר ארה"ב לאו"ם, פטריק מויניהן, בדבריו על החלטה 3379, שהייתה תקפה באופן רשמי עד 1991, אמר כי "הביזיון של האנטישמיות זכה בנראות של חסות בינלאומית".³³ ארה"ב, בהנהגת ג'ורג' בוש האב, היא שהובילה את המערכה שבסופה נגנזה החלטה 3379 עם אובדן החסות הסובייטית להחלטה, בעקבות התפרקותה של ברית המועצות. חבר הקונגרס האמריקני טום לנטוס, ניצול שואה, ולא ישראל, הוא שהוביל ב-2001 לפרישה ההפגנתית ממפגן זכויות האדם בדרבן ב-2001.³⁴ התגובה הרשמית היחידה של ישראל, ימים אחדים לאחר הוועידה, הייתה של סגן שר החוץ הרב מיכאל מלכיאור, שכתב:

היה אפשר לקוות שהוועידה הראשונה של המאה ה-21 תקבל עליה כאתגר, אם לא למגר את הגזענות, לפחות לפרקה מנשקה. אבל במקום זאת האנושות הופכת לקורבן של סדר יום פוליטי... האם יש אירוניה גדולה יותר מעצם העובדה שוועידה שהתכנסה כדי להילחם בנגע הגזענות תצמיח את ההכרזה הגזענית ביותר מצד ארגון בינלאומי מרכזי מאז מלחמת העולם השנייה?³⁵

צלב קרס על עפיפון שהופרח בעזה

“אסטרטגיית דרבן” אכן הורגשה מאז תחילת המאה החדשה, כפי שתיעד פרופ' גירלד שטיינברג.³⁶ בעקבותיה סומנו צעדים הגנתיים של צה"ל נגד פעולות טרור ומיליציות פת"ח כ"פשעי מלחמה" ו"רצח עם" מצד הארגונים שהשתתפו בפורום הארגונים הלא ממשלתיים בדרבן. אסטרטגיית דרבן הניעה מהלך מתעצם והולך של דוחות של ארגונים לא ממשלתיים ביקורתיים, של Human Rights Watch, בצלם ואמנסטי אינטרנשיונל, שתייגו את ישראל כ"מדינת אפרטהייד" – מינוח שנחשב טאבו עד להצהרת דרבן ב-2001.³⁷ דרבן הביאה לעלייתה של תנועת החרם הגלובלית נגד ישראל (BDS (Boycott, Divestment, and Sanctions), שהשתרשה חזק בעיקר בתנועות הפרוגרסיביות המערביות ובסדר יומן.³⁸ תנועת ה-BDS מְחַקֶּה את מדיניות החרם הנאצי על עסקים יהודיים,³⁹ עובדה שציין הבונדסטאג הגרמני ב-2019.⁴⁰ בדרך מתחכמת יותר, ה-BDS מעודד בגלוי אופני מחאה לא אלימים, בעוד מייסדיו מצהירים בבירור כי הם מתנגדים לכל סוג ביטוי של הגדרה יהודית עצמית.⁴¹

המיסוך שעושה תנועת ה-BDS לשאיפותיה בנושא השמדת המדינה היהודית והדמוקרטיה כישות פוליטית ("politicide") מצרף את הרעיון הנאצי בדבר השמדת העם היהודי לקריאה תקינה יותר מבחינה פוליטית, מוסווית, ל"שחרור פלסטין, מן הנהר (הירדן) ועד הים (הים התיכון)". ה-BDS מרכז את מטרתו הסופית בפומבי באמצעות דיבור רך יותר על צדק חברתי, תוך הימנעות מדיון בהשלכות של פירוק מדינת היהודים, שככל הנראה יגרום לא רק לעקירה המונית של יהודים מבתיהם, אלא גם יביא עליהם כליה פיזית.⁴² זרוע ה-BDS בקמפוסים האוניברסיטאיים, Students for Justice in Palestine, מטריד סטודנטים יהודים ללא הבחנה בנוגע לזיקתם לישראל, וחברי סגל אקדמי תומכי BDS קוראים לגנות את ישראל.⁴³

האסטרטגיה של ועידת דרבן ושל ה-BDS הצליחה להטיל ספק בתקפותה של המדינה היהודית, בשכנעה את המערב כי ישראל היא פרויקט גזעני וקולוניאליסטי, "אפרטהייד", שמייצג אנטיזוה לדמוקרטיה ליברלית המעוגנת במחויבות לזכויות אדם. פעילים פלסטינים של פוליטיקת הזהויות, בגיבוי ובניהול של הרש"פ ברמאללה,⁴⁴ הצליחו להכניס את מאבקם לתוך שיח הצדק החברתי המערבי הרחב באמצעות הפיכת הסכסוך הפלסטיני-ישראלי לסוגיה גזענית. במציאות פוסט-מודרנית של נעורות ("woke"), הפלסטינים מתוארים כקורבן לגזענות שנדחק לשוליים, "הילידים השחורים" של הלבנט, בעוד היהודים הם בתפקיד ה"מתנחלים-קולוניאליסטים לבנים". נרטיב זה של הפלסטינים, המתאר את היהודים כמדכאים גזעניים וכקולוניאליסטים זרים בעוד הם עצמם שוללים את הזהות וההגדרה העצמית היהודית, הוא כשלעצמו סוג של שנאת יהודים קולקטיבית.⁴⁵

ב-30 השנים שחלפו מאז החתימה על הסכם אוסלו א', רעיונות נאציים אנטישמיים קלאסיים, קונספירציות נעורות אנטי-קולוניאליסטיות בהשראה סובייטית ועלילות דם מהזן הישן סיפקו לרשות הפלסטינית נרטיב אסטרטגי המכוון לקהל הפלסטיני המקומי ולקהל הערבי, המוסלמי והפרוגרסיבי הבינלאומי.

בשנת 2018, עשרים שנה לאחר העתירה של דורי גולד לאו"ם ב־1998, טען אבו מאזן בוועידה הלאומית הפלסטינית ברמאללה כי השואה לא הייתה תוצאה של אנטישמיות, אלא של "התנהגות חברתית, לקיחת ריבית ועניינים כספיים", כפי שטען קודמו המופתי חוסייני עשרות שנים לפניו.⁴⁶

עד לעת האחרונה התעלמה ישראל במכוון מתופעה זו, מתוך הצורך בשיתוף פעולה ביטחוני עם הרשות הפלסטינית, אשר ממשלת ישראל חששה כי תתמוטט תחת גינוי ישראלי ובינלאומי וענישה כלכלית.

ברם, היחסים הביטחוניים בין ישראל לרש"פ הידרדרו דווקא עקב ההשפעה הרווחת של הנרטיב הפלסטיני האנטי־יהודי ואנטי־ישראלי. שנאת יהודים הפכה לזרם מרכזי בספרי הלימוד ברשות הפלסטינית ומופצת על ידי מורי אונר"א (סוכנות האו"ם לטיפול בפליטים פלסטינים).⁴⁷ הסתה לטרור מוצדקת גם היא בטענה שישראל היא תולדה של "מזימה אימפריאליסטית, קולוניאלית, אנטי־ערבית שנועדה לפלג את העולם הערבי".⁴⁸ ואפילו בגיל הרך, כפי שתועד בסרטון טיקטוק ויראלי מ־2023: בסרטון נראים פעוטות פלסטינים משחקים כלוחמים של פת"ח נגד צה"ל.⁴⁹ התוצאה – מערכת חינוך ותרבות המפארות אלימות גודשות את פיד החדשות: בני נוער חמושים מבצעים פיגועים, בעוד מקורות התקשורת מתארים אותם כקורבנות תמימים של תוקפנות צה"ל.⁵⁰

האם תשלם הרשות הפלסטינית מחיר על אנטישמיות והסתה לרצח?

רק בשנים האחרונות החלה ממשלת ישראל להתייחס ברצינות להשפעת הרש"פ על האנטישמיות הגלובלית, הטרור והדה־לגיטימציה האידיאולוגית שעוברת ישראל.⁵¹ בשנת 2016 אישר רה"מ בנימין נתניהו תקציב תקדימי של 142 מיליון ש"ח עבור טיפול במאבק בדה־לגיטימציה ובאנטישמיות באמצעות המשרד לנושאים אסטרטגיים בראשותו של השר גלעד ארדן, שעתיד היה להתמנות לשגריר ישראל באו"ם.⁵² ממשלת ישראל החלה לפעול נגד ה־BDS ב־2017, בהטילה איסור תנועה על פעילי BDS.⁵³ בשנת 2018 פרסם המשרד לנושאים אסטרטגיים דוח שכותרתו "מחבלים בחליפות", המתעד את פעילות הלוחמה הפוליטית של מחבלים מוסווים כפעילי החברה האזרחית.⁵⁴ בעצרת הכללית של האו"ם הביאו נציגי ישראל לידי ביטוי מודעות חדשה להשפעות הדה־לגיטימציה. באפריל 2019 תקף שגריר ישראל באו"ם דני דנון את שורש הדה־לגיטימציה, כשהחזיק בידו תנ"ך ואמר: "אלוהים נתן את הארץ לעם ישראל בספר בראשית, כאשר כרת ברית עם אברהם... זה שטר המכר עבור ארצנו".⁵⁵ בשקפו את המדיניות החדשה אמר ארדן, הנציג הנוכחי של ישראל לאו"ם, "ההגנה הטובה ביותר היא התקפה דיפלומטית טובה".⁵⁶

ממשלת ישראל גם הגיבה בתקיפות על נאום "50 השואות" של אבו מאזן בגרמניה בשנת 2022,⁵⁷ וזאת שלא כבשנים עברו שבהן העלימו ראשי ממשלה עין מהכחשת השואה וסילופה על ידי הרשות הפלסטינית.⁵⁸ ראש הממשלה יאיר לפיד, חברי כנסת, שרים ואישי ציבור כגון נפתלי בנט, בני גנץ, אביגדור ליברמן, גדעון סער ודני דיין גינו כולם את ההצהרה הפלסטינית.⁵⁹ ממשלת בנט-לפיד גם נקטה עמדה תקיפה בנושא הוונדליזם הפלסטיני כלפי אתרים קדושים ליהודים, לאחר שקבר יוסף בשכם חולל באפריל 2022.⁶⁰ לפיד אף מינה את השחקנית הישראלית המוכרת נעה תשבי כשליחה מיוחדת למאבק באנטישמיות.⁶¹

לעומת זאת, תוכנית הלימודים הפלסטינית, ספרי הלימוד, מורים אנטי-ישראליים של אונר"א והשפעת המדיה החברתית - כל אלו סוגיות מורכבות יותר וקשות יותר למיגור.⁶² עם זאת, שישה בתי ספר במזרח ירושלים נסגרו בעקבות סירובם לציית להוראה להסיר אזכורים אנטישמיים מספרי לימוד שבתוכנית הלימודים, מאחר שמשרד החינוך של ישראל הוא שמשלם את משכורותיהם של המורים. תגובת-הנגד במזרח ירושלים הציבה אתגר משלה בתגובה על סגירת בתי הספר, וזאת באמצעות שביתת מחאה של 150 בתי ספר פלסטיניים בספטמבר 2022.⁶³

האיחוד האירופי מגלה חוסר סבלנות גדל והולך כלפי ההתנהלות הקלוקלת של הרשות הפלסטינית. הוא גם הקפיא כספים שיועדו לבתי ספר פלסטיניים עקב הסתה המונית ותכנים אנטישמיים, בעוד הממשל האמריקני דורש לבדוק את תוכנית הלימודים של הרשות הפלסטינית ושל עזה.⁶⁴ בעת האחרונה קרא שר התפוצות עמיחי שיקלי לאיחוד האירופי לעצור את מימון ספרי הלימוד של הרש"פ.⁶⁵

הפעילות של ישראל נגד ההפרות מצד הרשות הפלסטינית מסתכנת באפקט בומרנג פוליטי ויחצני, כפי שאירע בשביתת בתי הספר במזרח ירושלים שצוינה לעיל. הרש"פ גם מאיימת כי היא עומדת לפני התמוטטות בתגובה לסנקציות. בינואר 2023 הזהיר ראש ממשלת הרשות הפלסטינית, מוחמד אשתייה, כי הסנקציות נגד הרשות הפלסטינית בתגובה לתביעה שהגישה נגד ישראל בבית הדין הבינלאומי (ICJ) יגרמו לקריסה פנימית של הרש"פ, כפי שטען אשתייה בפנייה למדינות ערב ולארה"ב בריאיון לעיתון הישראלי "הארץ", בעל הנטייה השמאלית.⁶⁶ ראוי לציין שכמה שנים קודם לכן טען אשתייה כי בזמן מגפת הקורונה הדביקו חיילי צה"ל בכוונה תחילה תושבים פלסטינים.⁶⁷

בינואר 2023 הקפיאה ישראל את העברת ההכנסות של הרש"פ ממיסים שנגבו עברה, ובמקום זאת תיעלה את הכספים לטובת קורבנות ישראלים של הטרור הפלסטיני. כמו כן הקפיאה ישראל תוכניות בנייה פלסטיניות בלתי חוקיות בשטח C, והבטיחה להעניש בכירים ברש"פ וארגונים לא ממשלתיים המעורבים בלוחמה פוליטית נגד ישראל. זאת בעקבות פניית הרש"פ לבית הדין הבינלאומי ICJ לשם קבלת חוות דעת בנוגע לגדה המערבית ועזה, כדי לבדוק, 57 שנים לאחר מלחמת 1967, אם "כיבוש" ישראלי של שטח פלסטיני הופך לסוג של סיפוח בפועל ולפיכך אינו חוקי לפי החוק הבינלאומי.⁶⁸

ב־2022 גינה שר התפוצות עמיחי שיקלי את הרש"פ הפועלת כמנוע לאנטישמיות מודרנית.⁶⁹ בפברואר 2023 אישרה הכנסת חוק לשלילת אזרחותם הישראלית של מחבלים מורשעים אם יקבלו מימון מהרשות הפלסטינית או מארגון הקשור לרש"פ – מדיניות של הרש"פ הידועה כתשלומי משכורות למחבלים ("pay for slay").⁷⁰ עמדה מאוחדת של "אפס סובלנות" מצד ישראל והתפוצות היא קריטית במאבק באנטישמיות של הרש"פ. לעיתים שגו ארגונים יהודיים כשנתנו במה לנרטיב של הרש"פ בתור "מאמצים לשלום". לדוגמה, באפריל 2021 העלה ארגון J-Street את אבו מאזן כנואם בוועידה השנתית שלו, ושם הוא דרש מממשל ביידן לבטל את הקביעה הקודמת של ארה"ב ולפיה אש"ף הוא ארגון טרור.⁷¹ דרישה זו הועלתה בפומבי על במת ארגון יהודי בעוד הרש"פ ממשיכה במדיניות של תשלום משכורות למחבלים, שבגינה הקפיאה ישראל הכנסות של הרש"פ ממיסים.⁷² על ישראלים ויהודי התפוצות לעבוד בשיתוף פעולה ולא לאפשר למאמצי הלוחמה הפוליטית של הרש"פ להסיתם אלה נגד אלה.

על ממשלת ישראל והארגונים היהודיים לקדם בקול אחד את השימוש בהגדרה הבינלאומית לאנטישמיות של ה-IHRA (הברית הבינלאומית לזיכרון השואה) כסטנדרט מנחה לממשלות ולגופים בינלאומיים במהלכיהם המשפטיים והדיפלומטיים נגד הרשות הפלסטינית.⁷³ הגדרת ה-IHRA כוללת דוגמאות לאנטישמיות המתייחסות ספציפית לישראל כקולקטיב היהודי, על פי מבחן "שלושת ה-D של אנטישמיות"⁷⁴ שהגו שגריר ישראל לשעבר בארה"ב רון דרמר והשר לשעבר בממשלת ישראל נתן שרנסקי. שרנסקי ציין כי בברית המועצות מולדתו המונח "ציוני" שימש קוד לציון יהודים.⁷⁵

הרטוריקה האנטישמית של הרש"פ ושל אש"ף מהווה איום על הביטחון הלאומי של ישראל ושל העם היהודי בעת הזאת. לישראל מנדט חוקי ומוסרי לדרוש מהרשות הפלסטינית דין וחשבון על ההסתה האנטישמית המתמשכת, הפושה בכל רמות השיח הציבורי הפלסטיני, ואף מוטלת עליה האחריות לעשות כן. על ישראל לגבות מחיר מהרשות הפלסטינית על ההפרות של תנאי הסכם אוסלו, וזאת באמצעות הקפאת כספים ופנייה לגופים בינלאומיים כגון הנציבות האירופית, מועצת זכויות האדם של האו"ם, בית הדין הבינלאומי לצדק ובית הדין הפלילי הבינלאומי בתלונה נגד הרשות הפלסטינית בגין הפרת האמנה בדבר מניעתו של פשע השמדת עם עקב הסתה ועידוד טרור רצחני, שהביא להרג ופציעה של אלפי ישראלים ויהודים, ובדבר ענישה על פשע זה. על ישראל לאמץ גישה של אפס סובלנות כלפי השיח האנטישמי של הרש"פ, גישה שתשמש איזון כנגד מסע הדה-לגיטימציה המתמיד מצד הרשות הפלסטינית נגד ישראל במערב. צעדים כאלה גם ירתיעו את מנהיגי הרשות הפלסטינית באמצעות יצירת מודעות והעמקת הסנקציות הכלכליות נגד מדינות שתורמות לה.

הערות

1. "מאשרים מחדש את מחויבותם ההדדית לפעול, בהתאם להסכם זה, בלא דיחוי, ביעילות ובאפקטיביות נגד מעשים או איזמים של טרור, אלימות או הסתה, בין שנעשו בידי פלסטינים ובין שנעשו בידי ישראלים". מבוא, הסכם ביניים ישראלי-פלסטיני בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה, ושינגטון, 28 בספטמבר 1995 (הסכם אוסלו ב'). https://ecf.org.il/media_items/624
2. ב־30 בינואר 1996 הכריז ערפאת בנאום בשוודיה: "אנו לא נתכופף ולא נאכזב עד אשר דמו של אחרון היהודים, מצעיר עד זקן, יישפך לנאולת ארצנו!" <https://www.timesofisrael.com/quotin-arafat-palestinian-m-ission-in-colombia-calls-for-israels-destruction/>; אידיאולוגיה שנוצלה על ידי אליטה פוליטית לשם יצירת תסבין רדיפה בקרב היהודים בעקבות זיכרון השואה. Thompson, Elizabeth F. (2013). *Justice Interrupted: The Struggle for Constitutional Government in the Middle East*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. p. 260. היורר הראשון של אש"ף, אחמד שוקייירי, טען בחילופי דברים עם גולדה מאיר באו"ם ב־17 באוקטובר 1961 כי ישראל היא התגלמות של אדולף אייכמן כמדינה, וכי האפרטהייד הדרום-אפריקני נהוג גם בישראל. ראו הרף (Hurf), Yitzhak Oron, ed. *Middle East*. Record. Volume 2, Tel Aviv University, Reuven Shiloach Research Center, 1961.
3. Jeffrey Herf. *Nazi Propaganda for the Arab World*. Yale, 2010.
4. שם. הרשות הפלסטינית טענה שישאל שואפת ליהדר את ירושלים על ידי השמדת מסגד אל-אקצא, וזאת באמצעות גילוי מנהרה לעולי גל מתקופת המקדש מתחת לכפר הערבי סילוואן, האתר ההיסטורי של כפר השילוח היהודי. <https://www.washingtonpost.com/world/2023/01/05/temple-mount-al-aqsa-be-> <https://jcpa.org/ar-n-gvir-israel/>; <https://www.jpost.com/breaking-news/article-726484-ticle/status-quo-on-temple-mount/>
5. בעקבות המלצת ועדת פיל מ־1937 פורסם והופץ ברחבי המזרח התיכון מאמר אנטישמי, ככל הנראה פרי עטו של חוסייני, ושמו "אסלאם והיהדות". דוד מוטאדל רואה בו את "אחת הדוגמאות המשמעותיות ביותר... לתעמולה דתית אנטי-יהודית שהופצה בקרב מוסלמים". ג'פרי הרף (Jeffrey Herf) קרא לו "אחד הטקסטים המכוננים של המסורת האסלאמיסטית, כזו שמגדירה את דת האסלאם כמקור לשנאת היהודים". ראו הרף (Herf), שם. גם David Motadel, "The 'Muslim Question' in Hitler's Balkans." *The Historical Journal*, December 2013, Vol. 56, No. 4, pp. 1007–1039. Cambridge University Press Stable (Havel): "החוברת 'אסאלם והיהדות' פורסמה ב־1943 עבור קהילה מוסלמית בוסנית לא דתית, ושימשה להדגמת התרחקותו של המופתי מתפיסות אסלאמיות מסורתיות על אודות יהודים ואת התפתחותה של גישה אנטי-יהודית אקלקטית שקיימת היום בחלקים רבים בעולם המוסלמי." Boris Havel, "Haj Amin al-Husseini: Herald of Religious Anti-Judaism in the Contemporary Islamic World" (2014). Armin Lange, Kerstin Mayerhofer, Dina Porat, Lawrence H. Schiffman, eds. *Comprehending Antisemitism through the Ages: A David Motadel* (2014). *Islam and Nazi Germany's War*. Historical Perspective Volume 3, De Gruyter Cambridge, Massachusetts, London, England: The Belknap Press of Harvard University Press. p. 1023: חוסייני האמין גם בתיאוריית קונספירציה, וטען כי ליהודים יש כביכול תוכניות להשתלט על העולם הערבי. אדי כהן, מחבר *the Mufti and the Jews*, מצטט מדברי חוסייני בנאום: "פלסטין אינה מספקת את היהודים... מכיוון שמטרתם היא לשלוט בשאר הלאומים הערביים, בלבנון, סוריה ועיראק, ואף בחיבר בערב הסעודית, בתואנה שיעיר זו הייתה מולדת השבטים היהודיים במאה השביעית לספירה." <http://www.thetower.org/article/how-the-mufti-of-jerusalem-created-the-permanent-problem-of-palestinian-violence/>; <http://www.thetower.org/article/how-the-mufti-of-jerusalem-created-the-permanent-problem-of-palestinian-violence/>. מוחמד עלי אל-טהאר, מנהל לשכת המידע הפלסטינית-ערבית ("Bureau of Information Palestinian-Arab"), פרסם בפעם הראשונה את "אסאלם והיהדות" במצרים. מתברר שאל-טהאר, עיתונאי פלסטיני שחי בקהיר והיה מקורש לחוסייני, סייע להעביר כספים נאציים לאחים המוסלמים. למרות התיעד הממוסמך בנושא, האחים המוסלמים ערערו על כך. M. Kuntzel, *Nazisunder Nahe Osten:Wiederislamische Antisemitismus entstan*. (Leipzig-Berlin:Hentrich & Hentrich, 2019) pp.70-71.
6. ראו Benny Morris. 1948: *A History of the First Arab-Israeli War*. Yale University Press: 2008. על פי מקורות אמריקניים, מחצית מתוכנם של שידורי הרדיו נשאו אופי אנטי-יהודי, וייחסו להם את האישקט בפלשתינה בשנות ה־30. עד 1946 דיבר משרד החוץ הבריטי על שנאה ערבית ליהודים "העולה על שנאת הנאצים כלפיהם". לפי קונטצל (Kuntzel), לתעמולה הנאצית בתקופת המלחמה הייתה השפעה ארוכת-טווח על האופן שבו נתפסו היהודים בעיני הערבים.
7. Jeffrey Herf. *Nazi Propaganda for the Arab World*. Yale, 2010. P. 178.

8. שם. הרף וקונטצל כאחד הגדירו הכרזה זו "מסמך מכונן של אסלאמיזם".
9. העיקרון ולפיו כל מקום שנכבש בידי צבא מוסלמי יוכר לעד כאדמה מוסלמית.
10. אלו הדהדו את המסמך הקלאסי מתחילת המאה ה-20, שמקורו רוסי, "הפרוטוקולים של זקני ציון". האחים המוסלמים הדפיסו אותו בערבית בשנות השלושים של המאה ה-20 כצעד נגד התנועה הציונית. ב־20 בפברואר 2005 הופיע המופתי הגדול של ירושלים, שייח' אקרימה סעיד צברי, בערוץ הלוויין הסעודי "אל-מגיד", והתייחס לרצח ראש ממשלת לבנון לשעבר רפיק חרירי. "כל מי שלומד את הפרוטוקולים של זקני ציון ובמיוחד את התלמוד", אמר, "יגלה שאחת ממטרות הפרוטוקולים הללו היא לגרום לבלבול בעולם ולערער את הביטחון בכל העולם". Steve Boggan. "The anti-Jewish lie that refuses to die." *The Times*, March 2, 2005. מתקפות על התיאולוגיה היהודית נעשו גם מצד עורך העיתון הנאצי היומי "דר שטימר", יוליוס שטרייכר, שטען כי הוא מומחה לתלמוד. כמוהו גם אלפרד רוזנברג, האידיאלוג הראשי של התנועה הנאצית, בספרו "חוסר מוסריות בתלמוד" (*Unmoral im Talmud*), ראה <https://blog.nli.org.il/en/nazisandthetalmud/>.
11. <https://www.memri.org/tv/hamas-mp-yunis-astal-parliament-should-recommend-kill-jews-w-herever-find-them>
12. <https://palwatch.org/page/9028>
13. <https://www.jpost.com/Israel-News/7-year-old-child-missing-in-Jeruseleims-Beit-Hanina-615271>. הציור, במקור של משתמש טוויטר ושמו "Real Seif Bitar", האשים "מתנחלים ישראלים" בחטיפה ובהריגה של הילד ואת חיילי צה"ל בתקיפת קברות שעסקו בחיפוש אחריו. בציור שלה הוסיפה אשאווי: "הלב נסדק, הכאב בלתי נסבל, אין מילים". בעקבות זאת שבה וצייעה נציגת הקונגרס האמריקנית, ראשידה טלייב, את האשמותיה של אשאווי. Seth J. Frantzman and David Brinn. "The Exploitation of a Tragedy: 8-year-old Found Dead in Jerusalem," *Jerusalem Post*, January 25, 2020 <https://www.timesofisrael.com/tlaib-deletes-retweet-claiming-settlers-killed-boy-f-found-dead-in-rain-filled-pit/>
14. <https://www.reuters.com/article/us-palestinians-israel/abbas-says-some-israeli-rabbis-called-for-poisoning-palestinian-water-idUSKCN0Z91J8>; <https://www.timesofisrael.com/abbas-walks-back-claim-rabbis-sought-to-poison-palestinian-wells/>
15. <https://www.timesofisrael.com/abbas-says-jews-behavior-not-antisemitism-caused-the-holocaust/>
16. סעיף 7 במאנת חמאס מצטט מהספרות האסלמית התיאולוגית, בציינו: "יום הדין לא יבוא עד אשר מוסלמים יילחמו ביהודים (ויהרגו), כאשר היהודי יתפוס מחסה מאחורי עצים ואבנים. אז יאמרו העצים והאבנים: 'הו מוסלמים, הו עבד אללה, יש יהודי מתחבא [מאחורי], בוא והרגהו'. אבל עץ האטד (Gharqad Tree) לא יגיד כן, מפני שזהו העץ של היהודים." חדיית אל-בוחיארי ומוסלים. ראו https://avalon.law.yale.edu/20th_century/hamas.asp
17. Steven Erlanger, "In Gaza, Hamas's Insults to Jews Complicate Peace," *The New York Times*, April 1, 2008 (<https://www.nytimes.com/2008/04/01/world/middleeast/01hamas.html>)
18. ראה https://www.youtube.com/watch?v=0YU_vFw_0E וגם Human Rights Report: Israel 2009 U.S. Government, March 15, 2010 (<https://web.archive.org/web/20100315154816/http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2009/nea/136070.htm>)
19. https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/hamas-calls-on-gazans-to-stop-waving-swastika-banners-at-protests/
20. JTA. "Hamas rips UN for teaching the Holocaust." August 31, 2009. <https://www.jta.org/2009/08/31/israel/hamas-rips-u-n-for-teaching-the-holocaust>
21. <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/name-of-shop-is-hitler-and-i-like-him-because-he-was-the-most-anti-jewish-person-432190>
22. <http://www.thetower.org/article/how-holocaust-denial-shaped-mahmoud-abbas-worldview/>
23. <https://edition.cnn.com/2022/08/17/middleeast/abbas-holocaust-comments-berlin-mime-intl/index.html>
24. <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/102301.pdf>
25. <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/1994/05/26/arafats-loose-lips/ff4735a8-fef-f-4172-87fa-a77b4261c820/>

- .26 Arafat Clarifies Jihad call, Peres Accepts Explanation. Los Angeles Times, May 19, 1994
- .27 William A. Orme, Jr. "While Mrs. Clinton looks on, Palestinian officials criticize Israel," New York Times, Nov. 12, 1999. <https://www.nytimes.com/1999/11/12/nyregion/while-mrs-clinton-looks-on-palestinian-officials-criticize-israel.html>
- .28 Itamar Marcus and Nan Jacques Zilberdik. *Deception: Betraying the Peace Process*. Palestinian Media Watch, 2011. P. 83
- .29 <https://www.mfa.gov.il/mfa/aboutisrael/history/holocaust/pages/letter%20from%20israel%20ambassador%20to%20the%20un%20to%20un%20secr.aspx>
- .30 ועידת דרבן העולמית ה-3 נגד גזענות ואפליה גזעית, דרבן, דרום אפריקה, 31 באוגוסט-7 בספטמבר 2001.
- .31 סעיף 162 - הצהרת הארגונים הלא ממשלתיים בוועידה (הצהרת 3, WCAR NGO בספטמבר 2001. בתקופת המלחמה הקרה אימץ אש"ף טרמינולוגיה סוציאליסטית ופטרונות אידיאולוגית סובייטית וסינית, בצד נשק ואימונים צבאיים חשאיים. <https://www.jpost.com/Middle-East/Russians-in-Gaza-training-PA-cops>; <https://www.haaretz.com/israel-news/2019-08-04/ty-article-magazine/.premium/how-china-became-the-palestinians-biggest-ally-in-the-1960s/0000017f-f8f1-d2d5-a9ff-f8fd50cc0000>. ראה גם Izabella Tabarovsky, <https://fathomjournal.org/soviet-anti-zionism-and-contemporary-left-antisemitism/>
- .32 Izabella Tabarovsky. "Demonization Blueprints: Soviet Conspiracist Antizionism in Contemporary Left Wing Discourse." *Journal of Contemporary Antisemitism*. Vol. 5, No. 1, Spring 2022. <https://londonantisemitism.com/news/demonization-blueprints-soviet-conspiracist-antizionism-in-contemporary-left-wing-discourse-izabella-tabarovsky%E2%82%AC%80/>
- .33 <https://unwatch.org/issue-557-great-evil-loosed-upon-world/>
- .34 <https://www.israelnationalnews.com/news/9251> בעת האחרונה מתח גם האיחוד האירופי ביקורת על הצהרת הארגונים הלא ממשלתיים בדרבן.
- .35 בהכרזה הרשמית באמצעות השגריר מרדכי ידיד, ראש המשלחת הישראלית. משרד החוץ של ישראל, דרבן, 3 בספטמבר 2001. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/durban-i-un-conference-against-racism-2001#2>
- .36 https://jcpa.org/overview_palestinian_manipulation/role_of_ngos_in_the_palestinian-political_war/; <https://jcpa.org/article/how-to-rescue-civil-discourse-on-israel/>
- .37 <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2022/02/israels-system-of-apartheid/>; https://www.btselem.org/publications/fulltext/202101_this_is_apartheid; <https://www.hrw.org/news/2021/07/19/israeli-apartheid-threshold-crossed>
- .38 תנועת ה-BDS תזכה לבסוף בסולידריות בקרב תנועות של פוליטיקה וזהויות שמדגישות את נושא הגזע. <https://jcpa.org/article/the-alignment-of-bds-and-black-lives-matter-implications-for-israel-and-diaspora-jewry/>
- .39 <https://www.jcpa.org/phas/phas-wistrich-f04.htm>
- .40 <https://www.timesofisrael.com/german-parliament-denounces-anti-israel-boycott-movement-as-antisemitic/>
- .41 עומר ברגותי, מייסד שותף של תנועת ה-BDS, ציין בגלוי את גישתו האנטי-ציונית. ראו <https://twitter.com/AIPAC/status/1149323328471085057>
- .42 https://en.wikipedia.org/wiki/Carlos_Latuff#/media/File:Holocaust_Remembrance_Day.jpg
- .43 <https://www.timesofisrael.com/as-campus-antisemitism-morphs-bullied-jewish-students-counter-organize/>; <https://www.jpost.com/diaspora/antisemitism/liberal-student-drops-out-cuny-law-for-antisemitic-harassment-624446>; <https://www.timesofisrael.com/thousands-of-middle-east-scholars-sign-resolution-endorsing-boycott-of-israel/>
- .44 ראה https://jcpa.org/pdf/PACBI_unmasked_web.pdf
- .45 הנרטיב הפלסטיני שמגדיר מיליטנטים כ"לוחמי חופש" נגד ישראל ה"גזענית" מאפשר לרש"פ, לאש"ף ולחמאס להצדיק אמצעי טרור רצחניים כדי לבודד ולהשמיד את ה"מרכא הגזעני" לשם השגת המטרה הנעלה והיא "שחרור

- פלסטיין". המטרה המצדיקה את האמצעים העניקה לאנטישמיות הפלסטינית "מעבר חופשי" במערב הפרוגרסיבי, גם בזמן שחמאס והרש"פ מרכיבים את בני עמם: הרג ועינויים של עיתונאים, מתנגדי משטר והומוסקסואלים. אפילו חמאס האסלאמיסטי למד לטפח לוחמי צדק חברתי: בעצרת ב־2018 פרסם הארגון כרוז ענקית ועליה תמונותיהם של גיבורי זכויות אורח פציפיסטים כהי עור, שהוצגו ברקע במת חוצות של הדוברים המרכזיים שלו: מהטמה גנדי, מרטין לותר קינג ונלטון מנדלה. <https://www.nytimes.com/2018/04/15/world/middleeast/israel-hamas-gaza-great-return.html>
46. <https://www.timesofisrael.com/abbas-says-jews-behavior-not-antisemitism-caused-the-holocaust/>
47. <https://www.jpost.com/middle-east/article-734321>
48. Koonz, Claudia (2003) *The Nazi Conscience*. Harvard University Press. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/antisemitism-in-palestinian-school-textbooks> מטבעם ועוינים את האסלאם והמוסלמים", והוא כולל תרגילים בדקדוק המרמזים כי היהודים טמאים וכי הם מחללים את מסגד אל-אקצא בירושלים. ראו <https://www.timesofisrael.com/unrwa-textbooks-still-in-include-hate-antisemitism-despite-pledge-to-remove-watchdog/>
49. <https://www.timesofisrael.com/kids-in-palestinian-kindergarten-filmed-play-clashing-with-ids-becoming-martyrs/>
50. <https://twitter.com/AdinHaykin1/status/1609833483710484480>
51. ראו עמ' 23-15 ב: <https://jcpa.org/pdf/The-Gaza-War-2014-Site.pdf>
52. מתוך סך תקציב של 128 מיליון \$ למאבק בדה-ליגיטימציה של ישראל. <https://www.nytimes.com/2018/04/15/world/middleeast/israel-hamas-gaza-great-return.html>. <https://www.timesofisrael.com/israel-seen-as-a-pariah-state-says-top-strategy-official/>
53. <https://edition.cnn.com/2017/03/07/middleeast/israel-bds-boycott-law/index.html>. בשנת 2019 בית המשפט העליון בישראל החלטה שאפשרה לסטודנטית לתואר השני באוניברסיטת פלורידה, שעמדה שם בראש סניף מקומי של Students for Justice in Palestine (SJP) והייתה מעורבת בפעילות של ה-BDS, לשהות בישראל לצורך לימודים באוניברסיטה העברית.
54. https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/terrorists_in_suits/en/De-Legitimization%20Brochure.pdf
55. <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/israel-defends-right-to-west-bank-settlements-anti-unsc-watch-live-588178>
56. <https://www.israelhayom.com/2020/08/14/the-best-defense-is-a-good-diplomatic-offense-says-new-israeli-envoy-to-us/>
57. <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/17/uproar-after-mahmoud-abbas-in-berlin-accuses-israel-of-50-holocausts>
58. <https://www.israelhayom.co.il/news/world-news/middle-east/article/12959192>
59. <https://www.timesofisrael.com/a-monstrous-lie-abbas-50-holocausts-claim-met-with-outrage-in-israel-germany/>. עם המצטרפים לגינוי נמנו בין השאר שגריר גרמניה בישראל, קנצלר גרמניה, חוקרת השואה והמומחית לאנטישמיות בארה"ב פרופ' דבורה ליפשטאדט ומנהיג התנועה הרפורמית הרב ריק גייקובס.
60. שר הביטחון בני גנץ וראש הממשלה נפתלי בנט גינו בחריפות את מעשה הוונדליזם, שיפצו את האתר במהירות והבטיחו להשית עונשים חמורים על המבצעים. <https://www.i24news.tv/en/news/israel/defense/164957>. <https://www.timesofisrael.com/pal-6881-vandalism-of-joseph-s-tomb-a-serious-violation-gantz/>; <https://www.timesofisrael.com/pal-6881-vandalism-of-joseph-s-tomb-a-serious-violation-gantz/>. בדצמבר 1999 הורה אהוד אולמרט, לשעבר ראש עיריית ירושלים, לעצור חפירות בהר הבית שפגעו בממצאים ארכיאולוגיים ומחקר עדויות בדבר הקשר ההיסטורי של היהודים לאתר. בשנים 2000 ו-2001 פנו ארכיאולוגים, משפטנים, אינטלקטואלים ומנהיגים ישראלים לראש הממשלה ולבית המשפט העליון והציגו עדות של מומחים על הנוק המכוון, כולל שפך של ממצאים ארכיאולוגיים באתר פסולת עירוני של הווקף המוסלמי. http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/548443.stm; <https://www.jcpa.org/jl/vp483.htm>
61. <https://www.gov.il/en/departments/news/fm-lapid-names-noa-tishby-as-special-envoy-for-co-mbating-antisemitism-and-delegitimization-11-apr-2022>

- .62 ילדים ערבים בישראל לומדים לפי תוכנית הלימודים הישראלית, ואילו ביהודה ושומרון ובעזה הם לומדים לפי תוכנית הלימודים של אונר"א, חמאס או הרשות הפלסטינית. ילדים ערבים תושבי ירושלים לומדים לפי תוכנית הלימודים הפלסטינית. ראו, <https://www.israelhayom.com/2023/02/20/inside-schools-in-east-jerusalem-how-hate-is-taught/>; https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/report-finds-incitement-against-israel-still-prevalent-in-unrwa-school-material/
- <https://edition.cnn.com/2022/09/30/middleeast/palestinian-textbooks-jerusalem-mime-intl/index.html>; https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/eu-frees-funding-for-palestinians-held-up-over-textbook-reforms/
- .64 בסופו של דבר שחרר האיחוד האירופי את הכספים – 220 מיליון דולרים – ביוני 2022. <https://www.wrmea.org/israel-palestine/the-politics-of-palestinian-textbooks.html>
- .65 <https://www.jpost.com/diaspora/article-730866> <https://www.ynet.co.il/news/article/rjvjnfpns>
- .66 <https://www.haaretz.com/middle-east-news/palestinians/2023-01-09/ty-article/.premium/israeli-sanctions-will-lead-to-pas-collapse-palestinian-pm-tells-haaretz/00000185-9541-d3f9-a7df-9f6790280000>
- .67 <https://www.makorrishon.co.il/news/216251/> 2020 פרמ' <https://www.timesofisrael.com/israeli-sanctions-will-lead-to-palestinian-authority-collapse-warning-pm-shtayyeh/> <https://www.jpost.com/opinion/article-726914>
- .69 https://www.gov.il/he/departments/news/2021_diaspora_annual_report
- .70 <https://www.timesofisrael.com/knesset-passes-law-to-strip-terrorists-who-receive-pa-stipend-of-israeli-citizenship/> <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-64654634>
- .71 <https://www.jpost.com/israel-news/abbas-to-j-street-us-must-rescind-declaration-of-plo-as-terror-group-665557> את דבריו: <https://jstreet.org/press-releases/j-street-strongly-condemns-incendiary-offensive-re-marks-by-president-abbas/#.ZA71I3ZByUl>
- .72 <https://www.timesofisrael.com/israel-to-withhold-millions-in-tax-revenues-from-pa-over-terrorist-financing/>
- .73 <https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antisemitism>
- .74 מבחן המתייחס לפעולות אנטישמיות של דה-לגיטימציה (Delegitimization), דמוניזציה (Demonization) ומוסר כפול (Double standards) כלפי מדינת ישראל.
- .75 <https://jcpa.org/israelophobia-and-the-west/fighting-anti-semitism-both-left-and-right/>

השחיתות ברשות הפלסטינית והשפעתה על תהליך השלום

ח'אלד אבו טועמה

כמעט שלושה עשורים לאחר הקמתה, הרשות הפלסטינית ומוסדותיה ממשיכים להתנהל בשחיתות ללא רסן. לכך יש השפעה שלילית רבת-עוצמה על אמון הציבור הפלסטיני במדיניות ובהחלטות של מנהיגיו. ההשלכות של מצב זה על הנהגת הרשות הפלסטינית הרסניות, בעיקר בכל הנוגע לתהליך השלום עם ישראל וליכולתה להוביל את הפלסטינים לקראת מדינה.

לרשות הפלסטינית עבר עגום של הפרות זכויות אדם, כולל התעללות במתנגדי המשטר ובעצורים. ניזאר בנאת היה מבקר חריף של השחיתות ברש"פ. ביום 24 ביוני, 2021, כוחות הביטחון של הרש"פ פרצו לביתו, היכו אותו עם אלות, ועצרו אותו. בנאת מת כעבור שעה, וטרם הוגשו כתבי אישום נגד הגורמים שהיו אחראים לכך.

הטענות בדבר שחיתות, שהופנו נגד הרשות הפלסטינית כמעט מן היום הראשון לקיומה, ערערו קשות את אמינותם של יו"ר אש"ף לשעבר יאסר ערפאת, ושל יורשו אבו מאזן, בעיני עמם.

ההאשמות, שהלכו והחריפו בשלושת העשורים האחרונים, נמנו עם שאר הגורמים שהפכו את היכולת לעשות ויתורים מהותיים שיובילו להסכם שלום עם ישראל לקשה עד בלתי אפשרית עבור ערפאת ועבאס.

אחד הנושאים העיקריים בסדרי העדיפויות של שני המנהיגים הללו היה להוכיח שבכל הנוגע להתנהלות מול ישראל, אין הם "ישנים עם האויב" למטרות רווח אישי. הצורך להפריך טענה זו גבר על השיקולים המעודדים את קידום השלום עם ישראל. פלסטינים רבים מאמינים כי ציות חלש לשלטון החוק, העדרו של פרלמנט, ההימנעות מלאכוף את הדין כלפי פקידים בכירים מושחתים, והחולשה של ארגוני החברה האזרחיים, תרמו כולם להתפשטות השחיתות.

כבר מתחילת "תהליך השלום" ב-1993, פלסטינים רבים ראו בו "עסקה" בין ממשלת ישראל להנהגת אש"ף מושחתת, שרעבה לכסף לאחר ש"נזרקה" על ידי מדינות ערביות רבות כעונש על תמיכתה בפלישה של הדיקטטור העיראקי סדאם חוסיין לכווית ב-1990.

לאחר שחרור כוויית, כעבור שנה, החליטו הנסיכות העשירה בנפט ומדינות מפרץ אחרות לעצור את המימון לאש"ף, וגרמו לאחד המשברים הכספיים החמורים ביותר שלו.

הסכם אוסלו הציל את אש"ף מקריסה, מכיוון שהסיוע הכספי הערבי הוחלף במימון מסיבי מצד ארה"ב, אירופה ומדינות אחרות.

פלסטינים רבים ציינו שהתוצרים היחידים של "תהליך השלום" היו השימוש התאוותני של בכירי אש"ף, משפחותיהם ומקורביהם בכספים ייעודיים לרכישת מכוניות יוקרה לעצמם ולבניית אחוזות פאר, בעיקר ברמאללה וברצועת עזה.

פלסטינים אלו הבינו עד מהרה כי מה שהתגלה לנגד עיניהם לא היה "תהליך שלום", אלא תהליך שבו מנהיגי אש"ף רודפי בצע ופמליותיהם מפנים סיוע בינלאומי לצורכיהם האישיים ולהפקת רווחים עצומים מהסכמי אוסלו.

העושר הבולט והצריכה המופרזת של בניו של מחמוד עבאס, טארק ויאסר, שנויים מאוד במחלוקת מאז 2009, כאשר סוכנות רויטרס פרסמה כתבות שקשרו אותם למספר עסקאות בשווי של מיליוני דולרים, ובכלל זה, מספר חוזים עם הממשל האמריקאי.¹ הכישלון - או הסירוב - של תורמים מערביים בשני העשורים הראשונים שלאחר "תהליך השלום" לחייב את הרשות הפלסטינית לתת דין וחשבון על הניצול החרוג שנעשה בכספים היה אחת הסיבות העיקריות לכך שרוב הפלסטינים איבדו אמון בהסכמי אוסלו.

יתר על כן, זו הייתה גם אחת הסיבות העיקריות להקצנה של פלסטינים רבים כל כך ובסופו של דבר להצבעתם לחמאס בבחירות לפרלמנט ב-2006: מכיוון שהם לא הפיקו תועלת מ"תהליך השלום" של הרשות הפלסטינית עם ישראל וזעמו על שחיתות מנהיגיה, הם ראו בחמאס את המוצא היחיד שלהם.

המרירות והתסכול ברחוב הפלסטיני ניכרו כבר מהימים הראשונים להגעת "המאפיה מתוניס" (המונח המשמש חלק מהפלסטינים בבואם לתאר את הנהגת אש"ף שהתבססה לפני כן בתוניסיה). הפלסטיני הפשוט חש שהסכמי אוסלו לא עסקו בשיפור תנאי חייו או בבניית כלכלה חזקה, אלא בשירות האינטרסים של ערפאת ומקורביו. מראות של בכירים פלסטינים הנוסעים בשיירות רכב, בליווי שומרי ראש ועוזרים אישיים, וכן דיווחים על אורח חייהם הראוותני של מנהיגי אש"ף, החריפו אף יותר את תחושת הכעס והדחיקה לשוליים בקרב הפלסטינים.

סיפורו של קזינו "אואזיס" ביריחו, שפעל זמן קצר לפני פרוץ האינתיפאדה השנייה בשנת 2000, היה נותר - בעיני פלסטינים רבים - אחד הסמלים הגדולים ביותר לשחיתות של הנהגת אש"ף. הקזינו נתפס כפרויקט משותף של גורמים פלסטיניים וישראליים מושחתים שנועד להתעשרות עצמית על חשבון פלסטינים וישראלים כאחד. אסלאמיסטים פלסטינים, שהדגישו כי ההימורים אסורים על פי האסלאם, השתמשו בקזינו כדי לתאר את חברי הנהגת אש"ף ככופרים ובוגדים, האשמות שערערו אף יותר את אמינותם של ערפאת ומקורביו בקרב בני עמם.

התיאום הביטחוני בין כוחות הביטחון הפלסטיניים וישראל, למשל, הוסבר על ידי פלסטינים רבים כתוצאה ישירה של השחיתות של בכירים פלסטינים. הטענה היא שפקידים אלו, שחלקם נגועים בפרשיות שחיתות, אינם מעוניינים להפסיק את התיאום הביטחוני מכיוון שהם חוששים לאבד את תעודות ה-VIP שקיבלו מישראל ואת זכויות היתר שהם ובני משפחותיהם נהנים מהן עקב שיתוף הפעולה עם ישראל. התגברות השיח על שחיתות גרם לפלסטינים רבים לפקפק במניעים ובסיבות שמאחורי החלטותיהם של מנהיגים פלסטינים. אם, למשל, הרשות הפלסטינית מחליטה להקים בית חולים, השאלה הראשונה שפלסטינים רבים ישאלו היא מי ב"לשכת הנשיא" זכה לקבל עמלה בעקבות הפרויקט. כך גם בנוגע ל"תהליך השלום" עם ישראל. בכל פעם שישראלים ופלסטינים נפגשו ליד שולחן המו"מ כדי לדון בדרכים להתקדמות, צצו דיווחים ושמעות ברחוב הפלסטיני על ההטבות והתגמולים שהוצעו לפקידים פלסטינים מסוימים (מצד ישראל וארה"ב) בתמורה לויתורים מרחיקי לכת לטובת ישראל. דיווחים ושמעות אלו לא נפלו על אוזניים ערלות: למעשה, הם מילאו תפקיד בהרתעת מנהיגים פלסטינים מעשיית ויתורים של ממש למען השלום עם ישראל.

צילום מסך: אנשי מנגנוני הביטחון של הרשות הפלסטינית גוררים את בנאת לבית החולים, שם נקבע מותו.
(YouTube/Middle East Eye)

השחיתות נותרה מכשול מרכזי להגשמת השאיפות הלאומיות של הפלסטינים, ובעיקר לבניית חברה דמוקרטית ומוסדות הפועלים בשקיפות ולהקמת מדינה פלסטינית.

גרוע מזה, השחיתות "שיחקה לידיהם" של יריבי הרשות הפלסטינית, בעיקר חמאס, התנועה האסלאמית שאינה מכירה בזכותה של ישראל להתקיים ושהאמנה שלה מ־1988 קוראת לגייהאד (מלחמת קודש).

בסוף 2005 החליטה חמאס בפעם הראשונה להתמודד בבחירות לפרלמנט, שהתקיימו בינואר 2006. הסיסמה של חמאס הייתה אז "שותפים בדם, שותפים בהחלטה", והיא שיקפה את רצון חמאס להציג עצמו כגוף שמסוגל להיות חלק מההנהגה הפלסטינית ומקבלת ההחלטות.

השחיתות הקלה על ניצחונה של חמאס בבחירות ההן. הרשימה שלה, שנקראה "גוש השינוי והרפורמה", הציגה מצע שהבטיח לשים קץ לשחיתות ולהביא לשלטון תקין. חמאס, בקיצור, ידעה בדיוק מה הציבור הפלסטיני רצה. התנועה זכתה ב־76 מתוך 132 מושבים של הפרלמנט הפלסטיני, המועצה המחוקקת הפלסטינית.² ניצחון חמאס שיקף בעיקר הצבעת מחאה נגד השחיתות וכישלונה של ההנהגה הפלסטינית להתמודד עם הנושא.

כך, מצע הבחירות של חמאס משך אליו פלסטינים רבים מכיוון שהוא כלל התחייבות "להילחם בשחיתות על כל צורותיה", תוך ציון ברור כי השחיתות היא "גורם מרכזי להחלשת העורף הפלסטיני ולערעור יסודות האחדות הלאומית". המצע כלל גם הבטחות "[ל]הגברת השקיפות, הפיקוח והאחריות בטיפול בתקציב הכללי ובניסוח מחדש של מדיניות התעסוקה הציבורית כדי להבטיח הזדמנויות שוות לכל העם הפלסטיני על בסיס כשירות, וכדי למנוע ניצול התפקיד לטובת האינטרס האישי".

עוד הבטיחה חמאס "להילחם בנפוטיזם, ובפלגנות במינויים ובקידום בכל מוסדות הציבור, וכן להילחם ב'רשלנות' בביצועי הממשלה ובבזבוז כספי ציבור".³ בשנת 2010 הקימה הרשות הפלסטינית, בהשפעת לחץ עצום מצד הציבור הפלסטיני וכמה תורמים מהמערב, את הוועדה הפלסטינית למלחמה בשחיתות. הוועדה הופקדה על קבלת תלונות מהציבור והייתה אמורה לדאוג לטיפול מהיר ויעיל בתופעות שחיתות. ברם, לפי טארק דנה, חוקר פלסטיני של מדעי המדינה:

אף שהוועדה מוגדרת עצמאית מבחינה כלכלית ומנהלית, הנשיא שלה ממונה בצו נשיאותי, ורבים מחברי הוועדה המייעצת שלה מילאו בעבר תפקידים רשמיים בתור שרים, שגרירים ויועצים לנשיא הרשות הפלסטינית. ואף שחלק ממקרי השחיתות הועברו לרשות השופטת, החקירות היו סלקטיביות. כך על פי דיווחים בתקשורת וראיונות שערך המחבר. יתרה מזו, סקרים מראים שדעת הקהל מאבדת אמון בוועדה בקצב הולך וגובר, ושהנשיאות, שירותי הביטחון והמפלגות הפוליטיות מתערבות בקביעות בעבודת הוועדה.⁴

סקרי דעת קהל מראים שרובם המכריע של הפלסטינים ממשיכים להאמין שיש שחיתות ברשות הפלסטינית, למרות מאמצי הוועדה נגד שחיתות. על פי סקר דעת קהל מדצמבר 2022, בעריכת המרכז הפלסטיני למחקרי מדיניות וסקרים 81% (PCPSR), מהפלסטינים סבורים שיש שחיתות במוסדות הרשות הפלסטינית.⁵ תוצאות דומות עלו בסקרים שערך אותו מרכז בשנים קודמות,⁶ והם לא הפתיעו את מי שעוקבים אחר הרשות הפלסטינית מאז הקמתה ב-1994. סקר אחר, שנערך על ידי הקואליציה למען יושרה ואחריותיות (AMAN), גם הוא בדצמבר 2022, מצא כי רובם המכריע של הפלסטינים (85%) סבורים שהמאמצים המופעלים למלחמה בשחיתות אינם מספיקים.⁷

פלסטינים רבים מאמינים כי ציות רפה לדרישות החוק, היעדר פרלמנט, כישלון לבוא חשבון עם בכירים מושחתים, חברה אזרחית חלשה – כל אלה תרמו להפצת השחיתות. זאת ועוד, הם אינם מאמינים ביעילות או באפקטיביות של המאמצים למאבק בשחיתות מצד הגופים האמונים על מאבק בשחיתות, וממשיכים לפקפק בחוסר הפניות ובעצמאות של גופים אלו.⁸

לטענת הפלסטינים,⁹ הסיבות העיקריות לכך שהמאמצים נגד שחיתות אינם מספקים הן:

- חוסר שקיפות בניהול מוסדות המדינה;
- חוסר רצון פוליטי להטיל אחריות על המושחתים;
- עונשים לא מרתיעים דיים נגד מבצעי עבירות שחיתות;

הארמון הנשיאותי של מחמוד עבאס בפאתי רמאללה, ובו מנחת מסוקים ובריכת שחייה, נבנה ב-2017 בעלות של כ-16 מיליון דולר. בעקבות ביקורת ציבורית הכריזו גורמים רשמיים ברשות כי הבניין יכיל גם את הספרייה הלאומית הפלסטינית (Ameen Rammal/CC BY-SA 4.0)

- היעדר מודלים לחיקוי בקרב הפקידים, שיעמדו על ערכים של יושרה וישמרו על האינטרסים והמשאבים הציבוריים.

על פי AMAN, "עבירות של העדפה ונפוטיזם, מעילה בכספי ציבור, הפרת אמונים, שימוש לרעה בכוח, שוחד והלבנת הון, הן התופעות הנפוצות ביותר של השחיתות"¹⁰. בהיעדר פרלמנט מתפקד (מאז שותק למעשה בעקבות השתלטות חמאס על רצועת עזה ב-2007) ובהיעדר דיון פתוח וחופשי בנושאים רגישים שבאחריות הרשות הפלסטינית, קשה לראות כיצד ישתנה מצב הדברים בקרוב. חולשתה של מערכת המשפט ברשות הפלסטינית תרמה גם היא לתחושת הייאוש. פסיקות בית המשפט זכו לעתים להתעלמות מצד הרשות הפלסטינית וכוחות הביטחון, מה שהגביר את האנרכיה וההפקרות באזורים שבשליטת הרשות הפלסטינית, ובעיקר הביא לידי הופעתן של כנופיות חמושות.

הדרך להסיט את כעס האזרחים

הרשות הפלסטינית ממשיכה בינתיים לעסוק בהסתה מסיבית נגד ישראל, כדרך להסיט את תשומת הלב מהשחיתות, מהיעדר חירויות הציבור ומהיעדר הדמוקרטיה בתחומיה שלה. ההסתה נועדה להבטיח שביקורת ותלונות יופנו רק נגד ישראל. ההנהגה הפלסטינית מעוניינת שעמה יהיה עסוק בשנאת ישראל; שאם לא כן, הפלסטינים עלולים להגיע עד המנהיגים ברמאללה ולדרוש רפורמות ודמוקרטיה.

הרשות הפלסטינית איבדה את אמונם של מי שהיא אמורה לייצג. לפי הסקרים האחרונים, יותר מ-70% מהפלסטינים רוצים שאבו מאזן יתפטר. תופעות הנפוטיזם וההעדפה משתוללות, בעוד פקידים ומקורבים מתהדרים בלא בוש בעושר שהשיגו באמצעות ניצול סכומים במיליארדים שנועדו לשיפור תנאי החיים של עמם.

אובדן האמון אפשר לחמאס לנצל את החששות המוצדקים של העם הפלסטיני, ובעקבות זאת להתגלות כחסרי אמינות בהנהגה באותה מידה. בשל כך נוצר פיצול בין השטחים שבשליטת הרש"פ לבין רצועת עזה שבשליטת חמאס, פיצול שמוטט את חלומם של הפלסטינים לבנות ממשל תקין ולהשיג דמוקרטיה, תוך הבאת אנרכיה והפקרות על קהילות פלסטיניות רבות.

אם כך, מה יש לעשות בנדון?

הדרך היחידה להילחם בשחיתות היא להגביר את לחצם של תורמים מהמערב על הנהגת הרשות הפלסטינית בדרישה לשקיפות ואחריותיות ולא לאפשר לה עוד יד חופשית. ארגוני פיקוח פנים פלסטיניים הוכחו לא רק כלא יעילים, אלא גם כהמשך לשחיתות שבה הם נועדו להילחם.

מקורות מימון אמריקניים, אירופיים ואחרים המאפשרים את המשכיות הרשות הפלסטינית חייבים להתעקש על אחריותיות. שקיפות פיננסית חייבת להיות חלק בלתי נפרד מתהליך המימון.

רק צעד זה יוכל לעצור את השימוש לרעה בכספים, ויחזיר את הסיוע הבינלאומי למי שהוא נועד לסייע להם. שחרור כספים אלו לבניית התשתית הדרושה לחינוך וליצירת מקומות עבודה ישנה את הדינמיקה ואת המצב התודעתי של הפלסטינים מעם רעב וכועס (המוסת ביתר קלות נגד ישראל בשל צרותיו) לעם מסופק ומאושר יותר. רק אחריותיות פיננסית מלאה תוכל לבלום את אי-האמון ההולך וגובר של העם הפלסטיני בהנהגתו, ובסופו של דבר את הסתייגותו הנלווית מהשתתפות בכל תהליך שלום בר-קיימא בינו לבין ישראל.

הערות

1. <https://foreignpolicy.com/2012/06/05/the-brothers-abbas/>
2. <https://info.hamass.ps/post/28/%D9%81%D9%88%D8%B2-%D8%AD%D9%85%D8%A7%D8%B3-%D8%A8%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%AE%D8%A7%D8%A8%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%B4%D8%B1%D9%8A%D8%B9%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AB%D8%A7%D9%86%D9%8A%D8%A9>
3. <https://islah.ps/new2/?news=128>
4. <https://www.masarat.ps/article/1514/%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B3%D8%A7%D8%AF-%D9%81%D9%8A-%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86-%D9%86%D8%B8%D8%A7%D9%85%D9%8C-%D9%85%D8%AA%D8%AC%D8%AF%D8%AF>
5. <https://www.pcpsr.org/en/node/926>
6. <https://www.pcpsr.org/en/node/154>
7. https://www.aman-palestine.org/cached_uploads/download/2022/12/10/%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%84%D8%AE%D8%B5-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%86%D9%81%D9%8A%D8%B0%D9%8A-%D8%A7%D9%86%D8%AC%D9%84%D9%8A%D8%B2%D9%8A-%D9%86%D8%B3%D8%AE%D8%A9-%D9%85%D8%B9%D8%AF%D9%84%D8%A9-1670678610.pdf
8. ש.ם.
9. ש.ם.
10. ש.ם.

תרומתה של ישראל לכישלון הסכמי אוסלו

סא"ל (מיל") מוריס הירש

- עבור מנהיג אש"ף יאסר ערפאת היו הסכמי אוסלו בסך הכול הזדמנות להבטיח דריסת רגל איתנה ביהודה, שומרון ורצועת עזה, שתאפשר לו ולארגונו להמשיך ולנסות להשיג את מטרתם: להשמיד את מדינת ישראל.
- ההסכמים בין ישראל לאש"ף כללו התחייבויות הדדיות. בראש ובראשונה, התחייבות אש"ף להזניח את השימוש בטרור כאמצעי לקידום האג'נדה הפוליטית שלו. במקום לדרוש ולוודא הקפדה קשיחה של אש"ף/הרש"פ בהתחייבויות להילחם בטרור, ישראל התבוננה מהצד כאשר אש"ף/הרש"פ חיבקה ארגוני טרור ואף השתתף באופן פעיל בטרור.
- ארגונים שהוכזרו על ידי מדינות רבות כארגוני טרור, פועלים ללא הפרעה בשטחים הנתונים לשליטת הרש"פ. גם כאשר ישראל עוצרת את המחבלים, הרש"פ משתלמת להם תגמולים כספיים חודשיים, כהוקרה על השתתפותם בטרור.
- מאמר זה יתמקד בארבע סוגיות מייצגות של הפרות הרש"פ והעדר מעש מצד ישראל – סאגת שינוי האמנה של אש"ף; כישלון אש"ף/הרש"פ למלא את התחייבויותיהם להילחם בטרור; היעדר הרמוקרטיה הפלסטינית; פרשת "מדינת פלסטין".

ההסכמים בין ישראל לבין הארגון לשחרור פלסטין (אש"ף) לא היו מעולם "הסכמי שלום" במלוא מובן המילים. בעוד שישראל אכן נכנסה אליהם מתוך רצון אמיתי להבטיח עתיד טוב יותר, בטוח יותר ומשגשג יותר גם לישראלים וגם לפלסטינים, אולם אי-אפשר לומר אותו הדבר על הנציגים הפלסטינים.

עבור מנהיג אש"ף יאסר ערפאת היו הסכמים אלו בסך הכול הזדמנות להבטיח דריסת רגל איתנה ביהודה, שומרון ורצועת עזה, שתאפשר לו ולארגונו להמשיך ולנסות להשיג את מטרתם, שעליה הם חזרו באופן חוזר ונשנה: להשמיד את מדינת

ישראל. מלכתחילה היה כישלון, כשל מערכתי, בזיהוי ברור של המניעים הללו, שנמשך עד היום. כשל זה הוא המכשול הגדול ביותר לשלום. למעשה היום, כמעט 30 שנה מאז נחתם ההסכם הראשון בין ישראל לאש"ף, השלום רחוק ממה שהיה אי פעם. ההסכמים בין ישראל לאש"ף התמקדו בשאלה איזו שליטה טריטוריאלית ואילו סמכויות, אחריות וסמכות שיפוט תעניק ישראל לפלסטינים, אך בד בבד הם כללו התחייבויות הדדיות – גם מצד הפלסטינים. ראשונה בין התחייבויות אלה הייתה התחייבות אש"ף להזניח את השימוש בטרור כאמצעי לקידום האג'נדה הפוליטית שלו. המדיניות שנקטה ישראל עם יישום ההסכמים הייתה הרסנית לחלוטין בכל הנוגע למטרה של השגת שלום. במקום לוודא שאש"ף, הרשות הפלסטינית (הגוף שנוצר בעקבות ההסכמים) ומנהיגיהם ממלאים את התחייבויותיהם המינימליות אך הבסיסיות על פי ההסכמים, אימצו ממשלות ישראל גישה של שיתוק מכוון ואף של פסיכוזה לעיתים.

פעם אחר פעם ראו ממשלות ישראל כיצד אש"ף/הרש"פ מתעלמים מהתחייבויותיהם, מאמצים מדיניות מנוגדת ביסודה להסכמים ופועלים לפיה. אומנם ישראל הביעה דאגה לנוכח הפרות אלו, אך לא ננקטו צעדים מעשיים בשטח לתיקון המצב. גם כאשר הגיבה ישראל על הפרות מצד הפלסטיניים באמצעות עיכוב זמני של יישום ההסכמים, היו אלה צעדים קצרי מועד.

יתר על כן, במקום לדרוש ולוודא שאש"ף/הרש"פ יקפידו לעמוד בהתחייבויותיהם להילחם בטרור, ישראל פשוט ישבה בחוסר מעש כאשר אש"ף/הרש"פ חיבקו את מה שמכונה "הפלגים הפלסטיניים", ובכללם את ארגוני הטרור, והשתתפו בטרור באופן פעיל.

ככל שחלף הזמן וככל שהפרות ההסכמים מצד אש"ף/הרש"פ נעשו בוטות יותר, העמיקה הגישה הפייסנית מצד ישראל. דפוס התנהגות זה נכון בנוגע להיבטים רבים ושונים של הסכמי אוסלו. להלן נתמקד בארבעה היבטים מייצגים של הפרות מצד הפלסטינים וחוסר מעש מצד ישראל: סאגת שינוי האמנה של אש"ף; כישלון אש"ף/הרש"פ למלא את התחייבויותיהם להילחם בטרור; היעדר הדמוקרטיה הפלסטינית; פרשת "מדינת פלסטין".

סקירה קצרה של ההסכמים

"הסכמי אוסלו" הוא שם כללי למספר הסכמים שנכרתו בין ישראל לבין אש"ף בתקופה שבין ספטמבר 1993 לספטמבר 1995.

ההסכמים כללו ארבעה מסמכים עיקריים:

הצהרת העקרונות, שנחתמה בספטמבר 1993;¹ הפרוטוקול בדבר היחסים הכלכליים, שנחתם באפריל 1994;² ההסכם בדבר רצועת עזה ואזור יריחו, שנחתם

במאי 1994³; והסכם הביניים בנוגע לגדה המערבית ורצועת עזה, שנחתם בספטמבר 1995⁴.

בקצרה: ישראל הסכימה כי אש"ף יקים גוף אוטונומי – הרשות הפלסטינית (הרש"פ) – שישלוט בהיבטים היום-יומיים של חיי הפלסטינים המתגוררים ביהודה, שומרון ורצועת עזה. לשם כך הסכימה להעביר לרש"פ את השליטה באזורים ביהודה ושומרון שבהם התגוררו 95% מהפלסטינים, בצד הסמכויות והאחריות הנדרשות לשם ניהול אזורים אלו.

כדי לאפשר לגוף החדש שנוצר לתפקד מבחינה כלכלית, הסכימה ישראל לוותר על מיסים שונים לטובת הישות החדשה. ישראל הסכימה גם לאפשר לגוף הפלסטיני להקים כוח משטרה שיהיה מופקד על הסדר הציבורי באזורים שהועברו לשליטת הרש"פ.

בתמורה הסכים אש"ף לקבל עליו התחייבויות מעטות, אך יסודיות. בראש ובראשונה – למחוק מאמנת הארגון את כל הביטויים השונים שקראו להשמדת ישראל. אש"ף התחייב עוד להפעיל את הגוף החדש שנוצר ככלי לקידום השלום, כדי למנוע הסתה לשנאה ולאלימות ולהילחם בטרור. לבסוף, אש"ף הסכים שהרש"פ תהיה דמוקרטיה מערבית למופת, שבה המנהיג הפלסטיני ופרלמנט של הרש"פ ייבחרו

משמאל לימין: נשיא מצרים חוסני מובארכ, יו"ר אש"ף יאסר ערפאת, נשיא ארה"ב ביל קלינטון, ראש הממשלה יצחק רבין והמלך חוסיין בצילום רשמי בבית הלבן לאחר החתימה על הסכם הביניים, 28 בספטמבר 1995 (אבי אוהיון/לע"מ)

בבחירות חופשיות ושקופות שיתקיימו במרווחי זמן קבועים. שני הצדדים התחייבו גם להימנע מפעילויות חד-צדדיות שעשויות להשפיע על ההסכם בארבעה נושאים שהיו אמורים להיקבע במשא ומתן על מעמד הקבע: גבולות, ירושלים, היישובים הישראליים וגורל הפליטים.

חשיבות הטרמינולוגיה

הסכמי אוסלו שיקפו את השאיפות של הצד הישראלי ושל הקהילה הבין-לאומית ליצור חברה אזרחית פלסטינית. אולם ערפאת, מצידו, התעניין פחות בפרטים ויותר בנרטיב. ואכן, מטרתו הראשונה של ערפאת הייתה להבטיח שבהסכמי אוסלו ייעשה שימוש בטרמינולוגיה מעורפלת שהוא יוכל לתמרץ לטובתו, מצד אחד, ואשר תשקף ניתוק בין ישראל לבין האזורים הכלולים בהסכמים מצד שני.

כך, למשל, השתמשו בהסכמים במונח "הגדה המערבית". למרות השימוש הנפוץ בו, למונח "הגדה המערבית" אין רקע היסטורי. הלכה למעשה, החלטות שהתקבלו על ידי הקהילה הבינלאומית, וכמוהן גם אזכורים מקראיים, שיקפו שוב ושוב את הקשר ההיסטורי של העם היהודי ליהודה ושומרון. אפילו תוכנית החלוקה של האו"ם משנת 1947 הגדירה את האזור "the hill country of Samaria and Judea", קרי "האזור ההררי שומרון ויהודה".

למרות זאת, במאמץ לנתק את הקשר בין 3,000 שנות העם היהודי לאזורים הללו, התעקשו הפלסטינים להשתמש במונח "הגדה המערבית", השם שניתן ליהודה ושומרון בפעם הראשונה בשנת 1948, שבה נכבשו באופן בלתי חוקי על ידי ירדן, ואשר נשאר בשימוש עד שנת 1967.

באופן דומה, בעוד שאר הטקסט מנוסח באנגלית, לאורך הסכם אוסלו כולו מנהיג הרש"פ מכונה "הראיס". ישראל בוחרת לתרגם את המונח כ"יושב ראש", אך למונח הערבי יכולות להיות משמעויות שונות, ובהן "נשיא", "מנהיג", "יושב ראש" או "צ"ף". גישה זו אפשרה לערפאת להציג את עצמו כ"נשיא", השווה בתפקידו ובמעמדו לכל "נשיא" של מדינה אחרת. בשתי הנקודות ויתרה ישראל, "לטובת השלום".

ישראל נמנעת מלדרוש מאש"ף/הרש"פ ציות מלא להסכמי אוסלו

לאחר חתימת ההסכמים מימשה ישראל במהירות את התחייבויותיה לפרוס מחדש את כוחותיה שהיו מוצבים בערים הערביות הגדולות ובאזורים הסמוכים (המכונים בהסכמים אזורים A ו-B) ולהעביר את הסמכויות והאחריות הנדרשות לרש"פ. אש"ף והרש"פ לא פעלו באופן דומה.

למרות דרישות חוזרות ונשנות מצד ישראל, עד היום לא מומשו רוב ההתחייבויות של אש"ף בהסכמים. גם כאשר אש"ף טוען כי עמד, ולו באופן רשמי, בהתחייבויותיו, בעיקרו של דבר הצד הפלסטיני ממשיך להפר את רוב ההתחייבויותו ההדדיות המהותיות, אם לא את כולן.

סאגת אמנת אש"ף

אמנת אש"ף היא מסמך היסוד של הארגון ובו מוצגים עקרונותיו, מטרותיו ושאיפותיו. בתור שכזו אמנת אש"ף מכילה ביטויים חוזרים ונשנים המבהירים כי מטרת הארגון היא להשמיד את ישראל.

בעוד המחויבות של אש"ף לתקן את אמנתו אינה מצוינת במפורש בהצהרת העקרונות משנת 1993, במכתב שנחתם ארבעה ימים קודם לכן, ואשר הופנה אל ראש ממשלת ישראל דאז יצחק רבין, כתב יאסר ערפאת:

אש"ף מאשר כי אותם סעיפים של האמנה הפלסטינית השוללים את זכותה של ישראל להתקיים, והוראות האמנה שאינן עלולות בקנה אחד עם ההתחייבויות של מכתב זה, אינם בני פעולה כעת ואינם תקפים עוד. בהתאם לזה אש"ף מתחייב להגיש למועצה הלאומית הפלסטינית את השינויים הנדרשים באמנה הפלסטינית לאישור רשמי.⁵

למרות ההתחייבות החד־משמעית, ובעוד ישראל מממשת את התחייבויותיה לפרוס מחדש את כוחותיה מחוץ לחלקים נרחבים של רצועת עזה ולעיר יריחו, לאפשר לערפאת ולמנהיגי אש"ף אחרים להיכנס לאזורים אלו ולהעביר את הסמכויות והאחריות הדרושים לניהולם, ערפאת ואש"ף לא קידמו את התיקונים הנדרשים באמנה.

הואיל ולא קיימו את התחייבויותיהם, סעיף 9(XXXI) של הסכם הביניים מספטמבר 1995 חזר על המחויבות של אש"ף לתקן את האמנה שלו:

אש"ף מתחייב כי בתוך חודשיים ממועד חנוכת המועצה תתכנס המועצה הלאומית הפלסטינית ותאשר רשמית את השינויים הנדרשים בכל הנוגע לאמנה הפלסטינית, כפי שהתחייב יו"ר אש"ף במכתבים מיום 9 בספטמבר 1993 ומיום 4 במאי 1994 שהוא חתום עליהם ואשר הופנו אל ראש ממשלת ישראל.

בהסתמך על ההתחייבות המחודשת מימשה ישראל שוב את התחייבויותיה על פי הסכם הביניים לפרוס מחדש את כוחותיה מחוץ לאזורים נוספים ולהעביר עוד סמכויות ואחריות לרש"פ. אך אף ש"המועצה" הנזכרת הוקמה בינואר 1996, שוב לא עמד אש"ף בהתחייבותו.

באפריל 1996 העמיד אש"ף פנים כאילו קיים את ההתחייבות, אבל בפועל כל מה שהארגון עשה באמצעות "המועצה הלאומית הפלסטינית" היה לאמץ החלטה כללית בדבר "ביטול הסעיפים [באמנה] שעמדו בסתירה למכתבים שהוחלפו בין אש"ף לבין ממשלת ישראל", ולהטיל על ועדה משפטית את המשימה לנסח מחדש את המסמך. שנתיים לאחר מכן, בינואר 1998, שלח ערפאת מכתב לנשיא ארה"ב ביל קלינטון ובו טען כי הסעיפים הרלוונטיים באמנה תוקנו. על אף מכתבו של ערפאת, במזכר נהר וואי,⁶ מאוקטובר 1998, שוב חויבו הגופים הרלוונטיים באש"ף להתכנס ולאשר את התיקונים:

הוועד הפועל של הארגון לשחרור פלסטין והמועצה המרכזית הפלסטינית יאשרו מחדש את המכתב מיום 22 בינואר 1998 מאת יו"ר אש"ף יאסר ערפאת לנשיא קלינטון בדבר ביטול הוראות האמנה הלאומית הפלסטינית שאינן עולות בקנה אחד עם המכתבים שהוחלפו בין אש"ף לבין ממשלת ישראל בימים 9 ו-10 בספטמבר 1993. יו"ר אש"ף, יו"ר המועצה הלאומית הפלסטינית ויו"ר המועצה הפלסטינית יזמינו את חברי המועצה הלאומית הפלסטינית וכן את חברי המועצה המרכזית ואת ראשי המשרדים הפלסטינים לפגישה שבה יישא דברים הנשיא קלינטון, כדי לאשר מחדש את תמיכתם בתהליך השלום ובהחלטות האמורות של הוועד הפועל והמועצה המרכזית.

רק בדצמבר 1998, באיחור של חמש שנים, יכלו ארה"ב וישראל לאשר שהגופים הרלוונטיים של אש"ף נפגשו וערכו, לכאורה, את התיקונים הנדרשים. ועם זאת, הטלוויזיה הרשמית של הרש"פ עדיין מציגה את ההוראות המקוריות של אמנת אש"ף לעם הפלסטיני, וזאת כפי שחשף מכון "מבט לתקשורת פלסטינית". האתר הרשמי של אש"ף בערבית עדיין מציג את אמנת אש"ף המלאה, ובה כל ההוראות המקוריות. בכלל זה האתר של אש"ף עדיין מציג את סעיף 19 ולפיו "חלוקת פלסטין בשנת 1947 והקמת מדינת ישראל נעדרות כל בסיס חוקי", ואת סעיף 20 הקובע כי "הצהרת בלפור, המנדט על פלסטין, וכל דבר שנשען עליהם, בטלים ומבוטלים". וכדי להסיר כל סיכוי לאי-הבנה בדבר הדרך להביא להשמדתה של מדינת ישראל, האתר של אש"ף מציג את סעיפי האמנה שקוראים, במפורש, להשמדת ישראל באמצעות טרור, כגון סעיף 9 שקובע כי "המאבק המזוין הוא הדרך היחידה לשחרר את פלסטין", סעיף 10 שמוסיף כי "הפעולה הפדאינית היא הגרעין של מלחמת השחרור העממית הפלסטינית", וסעיף 21 שמדגיש כי "בבטא את עצמותו במהפכה הפלסטינית המזוינת, העם הערבי הפלסטיני דוחה את כל הפתרונות שהם תחליף לשחרור פלסטין בשלמותה".

אתר אש"ף עדיין כולל גם את סעיף 22 האנטישמי, שמציג את ישראל ואת הציונות כאיום על האנושות כולה:

הציונות היא תנועה פוליטית הקשורה קשר אורגני באימפריאליזם העולמי והיא עוינת לכל תנועות השחרור והפרוגרסיביות בעולם. היא תנועה גזענית קנאית מעצם טיבה, תוקפנית, התפשטותית-קולוניאליסטית במטרותיה, ופשיסטית-נאצית באמצעיה. ישראל היא המכשיר של התנועה הציונית ובסיס גיאוגרפי לאימפריאליזם העולמי שהושתל באופן אסטרטגי בלב המולדת הערבית על מנת להיאבק בשאיפות של האומה הערבית לשחרור, אחדות וקדמה. ישראל מהווה איום תמידי נגד השלום במזרח התיכון ובעולם כולו. הואיל ושחרור פלסטין ישמיד את הנוכחות הציונית-אימפריאליסטית ויתרום לכינון שלום במזרח התיכון, העם הפלסטיני מבקש תמיכה מכל הכוחות הפרוגרסיביים וחפצי השלום, ודוחק בהם, ללא כל קשר לזיקותיהם או אמונותיהם, להושיט כל עזרה לעם הפלסטיני ולתמוך במאבקו הצודק לשחרור מולדתו.

רק לאחר הצגת הנוסח המלא של האמנה מצוין באתר אש"ף כי סעיפים 9, 10, 19, 20, 21 ו-22 בוטלו בשנת 1998 וכי אחרים תוקנו. האתר אינו מפרט אילו סעיפים נוספים תוקנו ואינו מציג טקסט חלופי.

מטרת הדרישה לתקן את אמנת אש"ף לא הייתה סמנטית בלבד. השינויים נדרשו כביטוי יסודי לשינוי הגישה שאש"ף היה אמור לאמץ. גם אם אש"ף/הרש"פ יכולים לטעון, דה יורה, שההוראות הרלוונטיות של האמנה הפלסטינית שהיו מנוגדות להסכמי אוסלו תוקנו, בפועל, מעשיהם של אש"ף/הרש"פ חותרים יום-יום תחת המחויבות המהותית ומפריים בבירור את רוח ההסכמים.

אש"ף/הרש"פ אינם מקיימים את התחייבויותיהם להילחם בטרור

בהסכמי אוסלו לא זו בלבד שאש"ף הסכים לנטוש את הטרור, אלא הוא גם התחייב שוב ושוב להילחם באופן פעיל בטרור. כדי לעמוד בהתחייבות זו הסכימה ישראל כי לרש"פ יהיו משטרה ומנגנוני ביטחון של ממש וכי בשטחי A – האזור שבשליטה מלאה של הרש"פ – אף יוכלו כוחות הביטחון הפלסטיניים לשאת נשק. למרות היכולות שניתנו לרש"פ לעמוד בהתחייבויות להילחם בטרור, הן אש"ף והן הרש"פ לא עשו זאת.

אש"ף הוא ארגון יציג שמאגד ארגונים פלסטיניים שונים. הגדול והדומיננטי שבהם הוא פת"ח, ארגונו של ערפאת. אבל בעוד פת"ח והעומד בראשו שולטים במידה רבה באש"ף, מלכתחילה ועד היום אש"ף עדיין כולל ארגוני טרור מוכרזים – הן על ידי ישראל והן על ידי מדינות אחרות – כגון החזית העממית לשחרור פלסטין (החז"ע), שהוא הארגון השני בגודלו בתוך אש"ף, ואחרים.

למרות ההתחייבויות של אש"ף, החז"ע לא נטשה מעולם את דרך הטרור. בפועל, עד עצם היום הזה היא נשארה מחויבת להשמדתה של ישראל. לשם כך היא מבצעת כל העת פיגועי טרור, ובהם – בין רבים אחרים – רצח שר התיירות של ישראל רחבעם

זאבי בשנת 2001, רצח רינה שנרב, בת 17, בשנת 2019, ואף השתתפות פעילה בירי טילים מעזה המכוונים לפגוע ללא הבחנה באוכלוסייה האזרחית של ישראל.

גם פת"ח לא נטש את דרך הטרור. למעשה, ארגון הטרור הפלסטיני הקטלני ביותר, שאחראי למאות מקרי רצח של ישראלים, הוא גדודי חללי אל-אקצא, שהוקם על ידי פת"ח ומהווה חלק בלתי נפרד ממנו. למזלו של פת"ח, בעוד הקהילה הבינלאומית התרחקה, ככלל, מהפרדיגמה של חלוקה בתוך ארגוני הטרור בין האגפים הפוליטיים שלהם לבין האגפים הצבאיים, וזאת בשל צרכים פוליטיים וכדי להימנע מהכרזה על כישלון מוחלט של הסכמי אוסלו, רק ארגון גדודי חללי אל-אקצא מוכרז ארגון טרור. בהתחשב בעובדה שכמה מהארגונים החברים באש"ף הם עצמם ארגוני טרור מוכרזים, ומכיוון שפת"ח שולט ברש"פ מאז הקמתה, אין זה מפתיע שהרש"פ לא עמדה בהתחייבויותיה לפרק את ארגוני הטרור ולהילחם בטרור.

הצביעות של אש"ף/הרש"פ אינה תופעה נדירה, אבל גם להם יש גבולות. הואיל ואנשי אש"ף מעולם לא נטשו את דרך הטרור, המשימה להילחם בטרור של חמאס והג'יהאד האסלאמי הפלסטיני נעשתה בלתי אפשרית מבחינה פוליטית עבור הרש"פ ופת"ח.

ועם זאת, כדי להעמיד פנים אימצה הרש"פ במהירות את מה שנודע כמדיניות "הדלת המסתובבת", ולפיה מחבלים היו נתונים למעצרים סמליים בידי כוחות הביטחון של הרש"פ ושחררו כמעט מיד.

במקום להילחם באופן פעיל בטרור, הרשות טיפחה למעשה סביבת טרור כוללת. בכל תחום בחיים הפלסטיניים השתמשו אש"ף/פת"ח ברש"פ ובמנגנוניה להפצת מסרים של דמוניזציה ושל שנאה כלפי ישראל והישראלים. המסר של הרש"פ לאוכלוסייה הפלסטינית שיקף את נאמנותה לאמנת אש"ף, ולכן במקום להפיץ מסרים של שלום, פיוס והכרה בעצם זכותה של ישראל להתקיים, הרש"פ מטיפה שישראל היא מדינה לא לגיטימית שנולדה מתוך הקולוניאליזם המערבי על אדמה פלסטינית גזולה. באמצעות מערכת החינוך והתקשורת הרשמית – טלוויזיה, עיתונות, רדיו והמדיה חברתית – שנשלטת לגמרי, בסגנון סובייטי, על ידי הרש"פ, עסקה מכונת התעמולה של אש"ף/הרש"פ בשטיפת מוח בהיקף נרחב ביותר: כך, הרש"פ משתמשת בעלילה חסרת הבסיס ולפיה "אל-אקצא בסכנה" – כאילו ישראל עומדת להרוס את הר הבית, את כיפת הסלע ומסגד אל-אקצא – כאמצעי לגיוס אלפי מחבלים.

לצד ההסתה לאלומות וטרור, הרש"פ, שהסתמכה במידה רבה מאוד על סיוע כספי מהקהילה הבינלאומית, הקימה את המנגנון הנרחב ביותר בעולם לתמיכה בטרור ולתשלום תגמולים למחבלים. על פי תצהירים של אנשי אש"ף ופרסומים נוספים, הרש"פ משלמת משכורות חודשיות למחבלים⁸ הכלואים והמשוחררים וקצבאות חודשיות למשפחות מחבלים הרוגים ופצועים. התשלומים היו בתחילה מתונים יחסית, אולם תחת אבו מאזן הם גדלו במידה ניכרת ועלותם לרש"פ נעה כעת בין 600 מיליון למיליארד ש"ח בכל שנה.

אף שהייתה עדה לאירועים אלו, ואף שהתלוננה לא אחת והאשימה את אש"ף/
הרש"פ בהפרת ההסכמים, ישראל לא עשתה הרבה יותר מזה.
בחמש שנותיהם הראשונות של ההסכמים, משנת 1995 עד שנת 2000, נמנעה
ישראל מלהפעיל את סמכותה הגוברת כדי להילחם באיומים ביטחוניים. במקום
להתנות כל התקדמות ליישום ההתחייבויות של ישראל במסגרת ההסכמים במילוי
התחייבויותיו היסודיות של אש"ף תחילה, בחרה ישראל בדרך של ציות בלי קשר
להתנהגות של הצד הפלסטיני. מכיוון שישראל נתנה למנהיגים הפלסטינים חסינות
להמשיך ולעודד שנאה, אלימות וטרור, לא היה להנהגה הפלסטינית תמריץ לחדול
ביוזמתה מהפצת המסרים ההרסניים. וכאשר ישראל התעלמה מהפרות ההסכמים, כך
גם ארה"ב, האו"ם, והאירופאים, שהיו עדים להסכמים, נמנעו גם הם מלדרוש עמידה
בדרישות ההסכמים.

היעדר דמוקרטיה ברש"פ

חלקים שלמים בהסכמי אוסלו הוקדשו לעיצוב הדמוקרטיה הפלסטינית המתפתחת.
על פי ההסכמים, הראיס והמועצה המחוקקת של הרשות הפלסטינית היו אמורים
להיבחר בבחירות כלליות, חופשיות ופתוחות. כל אחד מהם היה אמור להיבחר
לתקופה ראשונית של חמש שנים לכל היותר. בהמשך הגביל החוק של הרש"פ את
תקופת כהונתה של המועצה המחוקקת לארבע שנים. כהונת הראיס הוגבלה אף היא
לארבע שנים, עם אפשרות לכהונה שנייה של ארבע שנים בכפוף לקיום בחירות חדשות
וזכייה בהן.

בפועל, מאז הוקמה הרשות בשנת 1995 נערכו בה בחירות לתפקיד הראיס בשתי
הזדמנויות בלבד. בבחירות הראשונות, שנערכו בשנת 1996, זכה יאסר ערפאת,⁹ והוא
נשאר בתפקידו עד מותו בשנת 2004. בבחירות הבאות, שנערכו בשנת 2005, זכה¹⁰
מחמוד עבאס, והוא כעת בשנה השמונה עשרה לכהונתו הראשונה בת ארבע שנים.
בדומה לזה, בחירות למועצה המחוקקת נערכו רק פעמיים. בעוד הבחירות
הראשונות, שנערכו בשנת 1996, הסתיימו בניצחון מוחץ של פת"ח,¹¹ ואילו בבחירות
בשנת 2006 זכה חמאס בניצחון מוחץ.¹²

גם אם אפשר לטעון כי לישראל אינטרס מועט לוודא שהבחירות ברש"פ יתקיימו
במועדן, היא לא הייתה צריכה להסכים לעולם, ובוודאי לא להסכים שוב, שארגוני
טרור כגון חמאס והחז"ע ישתתפו בגלוי בבחירות.

הלכה למעשה, השתתפותן של חמאס ושל החז"ע בבחירות הייתה הפרה ברורה
של הוראה ספציפית בהסכם הביניים. נספח II להסכם הביניים עסק במפורש בהליך
הבחירות הפלסטיניות וכלל, בין היתר, הוראות הקובעות מי יוכל, וחשוב מזה, מי לא
יוכל להציג את מועמדותו להיבחר. סעיף III(2) לנספח II קובע:

הגשת מועמדותם של מועמדים, מפלגות או קואליציות תידחה ומועמדות כזו שהוגשה או רישום כזה יבוטלו אם מועמדים, מפלגות או קואליציות אלו:

(1) פועלים או מעודדים לגזענות; או

(2) חותרים ליישום מטרותיהם באמצעים בלתי חוקיים או בלתי דמוקרטיים.

לכל הפחות הן החז"ע והן חמאס חותרים ליישום מטרותם - השמדת ישראל - באמצעים בלתי חוקיים: טרור.

ואולם הבעיה הייתה שמהיום הראשון הפרו אש"ף/הרש"פ את הוראות נספח II. סעיף I(2) לנספח קובע:

הבחירות לתפקיד הראיס ולמועצה הפלסטינית ייערכו על פי נספח זה ועל פי החוק בדבר בחירת הראיס והמועצה הפלסטינית (להלן "חוק הבחירות") והתקנות מכוחו (להלן "תקנות הבחירות"). חוק הבחירות יאומץ על ידי הרשות הפלסטינית. חוק הבחירות ותקנות הבחירות יעלו בקנה אחד עם הוראות הסכם זה...

בעוד אש"ף/הרש"פ התחייבו כי חוק הבחירות הפלסטיני יעלה "בקנה אחד עם הוראות הסכם זה", בפועל חוק הבחירות¹³ שאומץ בדצמבר 1995, פחות משלושה חודשים לאחר מתן ההתחייבות הספציפית, לא כלל הוראה הפוסלת רישום מועמדים החותרים להשיג את מטרותיהם באמצעים בלתי חוקיים ו/או בפעילות גזענית או תמיכה בגזענות. כל מה שדרש חוק הבחירות משנת 1995 היה שנציג של כל מפלגה שנרשמה יחתום על הצהרה "המאשרת שהישות אינה דוגלת בגזענות".¹⁴ במקום להראות כוונה בתום לב ליישם את ההתחייבות שאש"ף/הרש"פ קיבלו עליהם, חוק הבחירות רק הציב את החתול לשמור על השמנת.

למרות ההפרה, מהלך הבחירות הראשונות התנהל ללא הפרעה, וזאת משום שהן חמאס והן החז"ע החרימו אותן בלאו הכי.

הפרת הסכם הביניים מצד אש"ף/הרש"פ העמיקה אף יותר לקראת הבחירות הכלליות בשנת 2006, לאחר ששני ארגוני הטרור הודיעו על כוונתם להשתתף.

ההפרה הראשונה הייתה התיקונים החד-צדדיים שהוכנסו לחוק הבחירות של הרש"פ. בחוק החדש,¹⁵ שנחקק באוגוסט 2005 בהנחייתו של הראיס הטרי מחמוד עבאס, הוכנסו כמה שינויים מהותיים. בעוד סעיף IV בהסכם הביניים קובע כי "המועצה המחוקקת תורכב מ-82 נציגים", בחוק הבחירות החדש משנת 2005 ניסה עבאס להבטיח את סיכוייה של תנועת פת"ח להמשיך לשלוט, וזאת באמצעות הגדלת מספר חברי המועצה המחוקקת ל-132 חברים.¹⁶

בחוק הבחירות החדש הוזנחה לא רק הדרישה לפסול מועמדות של אנשים ומפלגות שחותרים ליישום מטרותיהם באמצעים לא חוקיים - טרור - אלא אף הדרישה הרופפת שהמפלגות המתמודדות יתנערו מגזענות.

למרות ההפרות המתמשכות האלה, גם הבחירות בשנת 2006 התנהלו ללא הפרעה, ובסופן זכתה חמאס ב-74 ממושבי המועצה המחוקקת ואילו החז"ע זכתה ב-3 מושבים. במקום למלא את מחויבותם להילחם בטרור, אש"ף/הרש"פ אימצו את ארגוני הטרור כחלק מ"הפלגים הפלסטיניים". ישראל התעלמה מההפרות של הסכמי הביניים מצד אש"ף/הרש"פ והסכימה כי ארגוני טרור ישתתפו בתהליך הבחירות. גם אם הדבר נעשה במידה רבה בלחץ מצד האמריקנים, ישראל אפשרה לאש"ף/הרש"פ להתנער לחלוטין ממחויבותם להילחם בטרור, אפילו במסגרת תהליך הבחירות.

"מדינת פלסטין"

למען הבהירות, חשוב להדגיש כי הסכמי אוסלו לא כללו שום התחייבות מצד ישראל לאפשר הקמת "מדינה פלסטינית" בדרך כלשהי או לסייע בהקמתה. מעצם טבעם ותוכנם היו אלה הסכמי ביניים בלבד, מוגבלים לפי שעה לחמש שנים, והם הותירו כמה נושאים מרכזיים – ירושלים, התנחלויות, מקומות צבאיים מוגדרים, פליטים פלסטינים, גבולות, יחסי חוץ וישראלים – לשלב "המשא ומתן בדבר מעמד הקבע".

בהציגו את הסכם הביניים בכנסת, ב-5 באוקטובר 1995, אמר ראש ממשלת ישראל דאז יצחק רבין בבירור¹⁷ כי הישות הפלסטינית שהוא חזה תהיה בהכרח "פחות ממדינה". רבין הוסיף כי הישות הפלסטינית ביהודה ושומרון תהיה מוקפת על ידי ישראל, שתכלול את גושי ההתיישבות הישראלית.

למרות זאת, בשלושים שנים האחרונות הקדישו אש"ף/הרש"פ תשומת לב, מאמצים והון כספי כדי לשכנע את הקהילה הבינלאומית להכיר בקיומה של "מדינת פלסטין", שגבולותיה הם "גבולות" ארבעה ביוני 1967. מאמצים אלו לא נותרו ללא מענה. למרות העובדה ש"מדינת פלסטין" אינה מקיימת את הדרישות המקובלות של אמנת מונטווידאו¹⁸ להכרה במדינה חדשה, מדינות רבות מכירות ב"מדינת פלסטין". יתרה מזו, המאמצים הגיעו לשיא סמלי משמעותי בשנת 2012, כאשר העצרת הכללית של האומות המאוחדות הצביעה בעד הענקת מעמד מיוחד של "מדינת משקיפה שאינה חברה" ל"מדינת פלסטין".

השיא הסמלי של הכרה מצד העצרת הכללית של האו"ם ב"פלסטין" כמדינה הפך לאסון מעשי וממשי כאשר "מדינת פלסטין" הלא-קיימת הצטרפה לבית הדין הפלילי הבינלאומי והחלה להציפו בתלונות שונות.

מכיוון שכל הפעילויות הללו ממומנות מקופת הרשות, ומאחר שישראל היא שנותנת לרש"פ 65%-70% מתקציבה, בפועל ישראל עצמה מממנת את המתקפה הבינלאומית נגדה המונעת על ידי אש"ף/הרש"פ.

הכול עניין של כסף

כדי להבטיח שאש"ף/הרש"פ יעמדו במחויבויותיהם, ישראל מחזיקה במגוון רחב של כלים אפשריים. העיקרי שבהם הוא המנוף הכלכלי.

כפי שצוין לעיל, במסגרת הסכמי אוסלו הסכימה ישראל לוותר על מיליארדי שקלים מהכנסות ממיסים לטובת הרש"פ. מיסים אלו הם כ-65%-70% מכלל התקציב של הרשות. בלעדיהם אין הרש"פ יכולה להתקיים. בלי המיסים הרש"פ אינה יכולה לעסוק בכל הפעילויות שיש בהן משום הפרה של ההסכמים.

אף שקיומה הכלכלי של הרש"פ ועתידה היו נתונים בידיהן ממשלות ישראל כולן בחרו ביודעין להימנע מלהשתמש במנוף זה או להגביל במידה ניכרת מאוד את השימוש בו.

דוחות בעניין גביית המיסים על ידי ישראל עבור הרש"פ משנת 2010 ועד סוף ינואר 2023, שמסר משרד האוצר במענה לבקשות בהתאם לחוק חופש המידע, מלמדים כי פעם אחת בלבד, בכל אותה תקופה, עצרה ישראל את ההכנסות ממיסים, וזאת בתגובה על הצטרפות הרש"פ - כ"מדינת פלסטין" - לבית הדין הפלילי הבינלאומי.

למרבה הצער המהלך המשיך רק למשך מספר חודשים בלבד. בסיומם שבה ישראל להעביר לרש"פ את ההכנסות, ובכללן ההכנסות שהוקפאו באופן זמני.

בשנת 2018 חוקקה ישראל "חוק להקפאת כספים ששילמה הרשות הפלסטינית בזיקה לטרור מהכספים המועברים אליה מממשלת ישראל" (חוק ההקפאה). החוק התקבל זמן קצר לאחר שבארה"ב נחקק חוק טיילור פורס, האוסר על הממשל האמריקני לסייע לרש"פ כל עוד הרשות משלמת משכורות למחבלים. במהותו, חוק ההקפאה מעניש את הרש"פ על תשלום תגמולי הטרור.

על פי החוק, בסוף כל שנה מגיש שר הביטחון לקבינט הביטחוני דוח המפרט את סך תשלומי הרש"פ למחבלים בזיקה לטרור. לאחר אישור הדוח, ישראל מקפיאה מההכנסות ממיסים את הסכום שקבע שר הביטחון, וזאת בשנים עשר חלקים שווים. מאז עבר החוק הקפיאה ישראל סכום מצטבר של כ-2.7 מיליארד ש.

באוגוסט 2021, כאשר נקלעה הרש"פ לקשיים כלכליים, בין השאר עקב יישום החוק, התערבו ראש ממשלת ישראל דאז נפתלי בנט, שר הביטחון בני גנץ ושר האוצר אביגדור ליברמן, והעניקו לרש"פ "גלגל הצלה" בסך 500 מיליון ש.

אף שהחוק הצליח לאלץ את הרש"פ לקבל החלטות קשות,¹⁹ הוא עדיין לא השיג את מטרתו, דהיינו לאלצה לנטוש את תוכניתה הנפסדת לתגמול מחבלים.

מכיוון שישראל היא שמממנת את הרוב המכריע של תקציב הרש"פ, בפועל ישראל מסייעת לרש"פ ליישם מדיניות שיש בה הפרה מהותית הן של הנוסח המפורש של הסכם אוסלו והן של רוחו.

לאחר שהבינו כי ביכולתם להתחמק מכל ההתחייבויות שקיבלו עליהם בהסכמי אוסלו ועם זאת להמשיך ליהנות מהזרימה החופשית של כספים מממשלת ישראל, איבדו ראשי ההנהגה הפלסטינית כל עניין בעמידה בהסכמים.

התעלמות מאי־הציות להסכמים כמתכון לאסון

בהתאם להסכמי אוסלו התירה ישראל את שובה של הנהגת אש"ף אל יהודה, שומרון ורצועת עזה. ישראל פינתה את כוחותיה מ־40% משטחי יהודה ושומרון, ובסופו של דבר מ־100% משטח רצועת עזה. על פי רוב מילאה ישראל את התחייבויותיה, תוך התעלמות מכוונת מהעובדה שהפלסטינים – אש"ף/הרש"פ – מפרים באופן שיטתי את התחייבויותיהם.

במקום לעודד ציות מצד הפלסטינים או לכפותו עליהם יצרה התנהגותה של ישראל את התפיסה, ובמידה רבה את המציאות, ולפיה אין היא מתעקשת באמת שהפלסטינים יעמדו אי פעם בהתחייבויותיהם. ככל שתהליך זה התפתח משלב לשלב ומציון דרך לציון דרך, אי־הציות מצד הפלסטינים התרחב במהותו ובאופיו. ההסתה לאלימות ולטרור עדיין משתוללת ברש"פ, ובעוד ישראל מעמידה לעיתים פלסטינים לדין בגין הסתה נקודתית, ככלל, ההנהגה הפלסטינית, שאחראית לעיתים קרובות לחלק מההסתה הארסית ביותר, נהנית מחסינות.

ארגוני טרור האחראים לרצח של אלפי ישראלים לא רק פועלים בחופשיות באזורים שבשליטת הרש"פ, אלא הם גם מקובלים על אש"ף/הרש"פ כפלגים פלסטיניים לגיטימיים. כאשר מחבלים נכלאים בישראל, הרשות משלמת להם תשלומים חודשיים ניכרים כפרס על השתתפותם במעשי טרור. בעוד הסכמי אוסלו יוצרים בבירור ישות שרוקקה מלהיות מדינה, אש"ף/הרש"פ הכריזו על קיומה של "מדינת פלסטין", שזכתה למעמד של מדינה משקיפה באו"ם והצטרפה לעשרות אמנות וגופים בינלאומיים שהחברות בהם מוגבלת רק למדינות מן המניין.

מבחינה מעשית, אש"ף/הרש"פ הפרו כמעט כל אחת מהתחייבויותיהם בהסכמי אוסלו. כישלונה של ישראל לדרוש ציות אפשר את צמיחתם של ארגוני הטרור הפלסטיניים ועודד את ההנהגה הפלסטינית לעשות ככל העולה על רוחה. במשך קרוב לשלושים שנה התעלמה כמעט ישראל מהעוולות של ההנהגה הפלסטינית ונמנעה מלהשתמש במנופים שברשותה כדי להבטיח ציות של אש"ף/הרש"פ להסכמים.

בחוכמה שבדיעבד ברור כי גישתה של ישראל לא הצליחה להניב את התוצאה הרצויה. בתמצית אפשר לומר כי אש"ף/הרש"פ נהנו וממשיכים ליהנות מכל ההטבות של הסכמי אוסלו, ובכללן ההטבות הכספיות המהותיות, בלי לשלם כל מחיר על אי־הציות שלהם להסכמים.

אם ישראל ואש"ף/הרש"פ רוצים לשמור על מראית עין ולפיה היחסים ביניהם מונחים, באופן רופף ככל שיהיה, על ידי הסכמי אוסלו, ישראל חייבת לבחון מחדש את אופן ניהול היחסים עם אש"ף/הרש"פ ולשנות את התנהגותה מן היסוד.

הערות

1. <https://www.gov.il/en/Departments/General/declaration-of-principles>
2. https://unctad.org/system/files/information-document/ParisProtocol_en.pdf
3. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS_940504_Agreement%20on%20the%20Gaza%20Strip%20and%20the%20Jericho%20Area%20%28Cairo%20Agreement%29.pdf
4. <https://www.gov.il/en/Departments/General/the-israeli-palestinian-interim-agreement>
5. מכתב מייאטר ערפאת לראש הממשלה רבין, 9 בספטמבר 1993
<https://www.un.org/unispal/document/a-1993-9-9-uto-insert-205528/>
6. https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IL%20PS_981023_The%20Wye%20River%20Memorandum.pdf
7. <https://palwatch.org/page/18655>
8. <https://jcpa.org.il/%d7%a4%d7%a8%d7%a1-%d7%9c%d7%98%d7%a8%d7%95%d7%a8-%d7%aa%d7%a9%d7%9c%d7%95%d7%9e%d7%99-%d7%94%d7%a8%d7%a9%d7%95%d7%aa-%d7%94%d7%a4%d7%9c%d7%a1%d7%98%d7%99%d7%a0%d7%99%d7%aa-%d7%9c%d7%9e%d7%97%d7%91/>
9. <https://www.elections.ps/Portals/0/pdf/Resultselection1996.pdf>
10. <https://www.elections.ps/Portals/0/pdf/SummaryPresidentialElectionsFinalResults2005.pdf>
11. <https://www.elections.ps/Portals/0/pdf/Resultselection1996.pdf>
12. <https://www.elections.ps/Portals/0/pdf/The%20final%20distribution%20of%20PLC%20seats.pdf>
13. https://www.elections.ps/Portals/0/pdf/Election_Law_No_13_of_1995.pdf
14. סעיף 49(2)(ב)
15. https://www.elections.ps/Portals/0/pdf/Elections_Law_No_9_of_2005_EN.pdf
16. שם, סעיפים 2(3) ו-3(2)
17. <https://www.xn--7dbl2a.com/2019/11/03/%D7%A0%D7%90%D7%95%D7%9E%D7%95-%D7%94%D7%90%D7%97%D7%A8%D7%95%D7%9F-%D7%A9%D7%9C-%D7%99%D7%A6%D7%97%D7%A7-%D7%A8%D7%91%D7%99%D7%9F-%D7%91%D7%9B%D7%A0%D7%A1%D7%AA/>
18. הקריטריונים המקובלים להכרה במדינה חדשה הונחו באמנת מונטווידאו (1933) שקובע שמדינה חייבת שתהא לה אוכלוסייה קבועה, שטח מוגדר, ממשלה, והיכולת לנהל יחסים בינלאומיים.
<https://www.britannica.com/topic/international-law/States-in-international-law>
19. <https://palwatch.org/page/30607>

הפלסטינים מעולם לא התכוונו לעשות שלום עם ישראל

פינחס ענברי

תהליך השלום עם הפלסטינים, המוכר כתהליך אוסלו, שונה מאוד משני הסכמי השלום שעשתה ישראל עם ירדן ועם מצרים: שלא כהסכמי השלום עם מדינות ערב ועם הפלסטינים, הסכם זה לא היה כן, ומבחינת אש"ף היה מדובר בהונאה. מקובל על הכול שאש"ף הפר את ההתחייבויות שקיבל עליו בהסכמי אוסלו,¹ אבל חשוב גם לדעת מדוע.

בעוד מצרים וירדן רצו באמת ובתמים לכוון שלום עם ישראל כדי לשפר את מצבן הכלכלי ואת מעמדם הבינלאומי ולייצב את הגבולות המשותפים, לאש"ף הייתה חשיבה אחרת לגמרי, ובמבט לאחור, החידוש של ערפאת היה להפוך "תהליך שלום" לכלי להמשך המאבק, ובכלל זה המאבק המזוין.

אש"ף הוא ארגון של פליטים שמקורם בישראל, ולפיכך גזרת הסכסוך של אש"ף איננה בתחום קווי 1967 אלא בתחום קווי 1948. מכאן, שמטרת ישראל להגיע לסופיות הסכסוך על קווי 1967 לא היה לה על מה לסמוך, כי הפליטים ראו את סוף הסכסוך בזכות השיבה, ולא בשום דבר אחר.

היו אלה גורמי שמאל ישראליים כגון מרצ ואורי אבנרי שראו בקווי 1967 את הגבול העתידי בין ישראל למדינה הפלסטינית,² אבל כאשר נדרש אבו מאזן להכרה הבינלאומית במדינה פלסטינית, הוא ראה בה מטרת ביניים בלבד שנועדה לקדם את העמדת ישראל לדין בטריבונלים הבינלאומיים ולפגוע בלגיטימיות של קיומה, ובסיס להגעה לגבולות החלוקה של 1947 בדרך לביטול מלא של ריבונות יהודית בארץ ישראל. משום כך קבע אבו מאזן בנאומו האחרון באו"ם את גבולותיה בקווי תוכנית החלוקה של 1947³ – כלומר קבר את עקרון גבולות 1967.

בנאומו קרא אבו מאזן ליישם את החלטת העצרת הכללית מספר 181 משנת 1947, אשר מהווה בסיס לפתרון שתי המדינות, לצד החלטה 194 הקוראת לזכות השיבה. נוסף על כך הדגיש אבו מאזן כי התחייבותה של ישראל ליישם את שתי ההחלטות הייתה תנאי לקבלתה לאו"ם, ומכאן יש להבין כי מכיוון שישראל לא יישמה אותן נשמת הבסיס לחברותה באו"ם. כאן, למעשה, שיקף אבו מאזן את הנרטיב המוטמע בנאומו ערפאת ולפיו הפלסטינים הם בעלי הזכות על ארץ ישראל כולה.

ומדוע הוא נדרש לחזור לקווי החלוקה משנת 1947? כדי ליישב את הפליטים באותו שטח ארץ שיועד למדינה הערבית על פי אותה חלוקה, כלומר ליישבם בבתיים המקוריים.

כמו מרצ, גם ציפי לבני, כאשר ניהלה את המו"מ מול הפלסטינים, ראתה בקווי 1967 בסיס לגבול עתידי, אבל בתוספת חילופי שטחים שבמסגרתם יועברו לרשות הפלסטינית חלקי הכפרים שנחצו בקווי 1967, כגון בית צפאפא וברטעה. אולם אבו עלאא, מקבילה מהצד הפלסטיני, דחה מייד את הצעתה.⁴ הוא אמר שתושבי הכפרים לא יקבלו זאת, וכי בכלל הרשות לא תקבל לתוכה כפרים ערביים של ישראל.

אחר כך, כאמור, סרטט אבו מאזן את קווי 1947 כקווי הגבול של מדינת פלסטין, ונשאלת השאלה מה ההבדל בין הצעתה של ציפי לבני לבין דבריו של אבו מאזן בנאומו. על פי ציפי לבני, גבולות הקבע יתבססו על קווי 1967 שפירושם שהמדינה הפלסטינית ויתרה על הכפרים הנטושים בישראל, וזכות השיבה, אם תקוים, תהיה לתוך קווי 1967. לעומת זאת, על פי הצעתו של אבו מאזן, קווי 1967 הם הבסיס למדינה הפלסטינית אבל אינם סופיות הסכסוך, וקווי 1947 פירושם זכות שיבה גם לבתים הישנים שבתחומי ישראל עצמה, או ששטחי כפרים אלו יהיו חלק מהמדינה הפלסטינית.

כלומר: בניגוד למה שיכלו לחשוב בישראל, וגם באירופה, שקווי 1967 הם הבסיס להסכם השלום – בישראל ובמערב האמינו שהפלסטינים רוצים מדינה בקווי 1967 – הפלסטינים שמו להם מטרה אחרת, ועיקרה מימוש זכות השיבה לישראל עצמה. את כל הדברים האלה היה אפשר ללמוד מן הרטוריקה של ערפאת וממטבעות הלשון שהטמיע בחברה הפלסטינית.

כאשר בוחנים את אמירותיו חייבים להגיע למסקנה כי לא רק שמלכתחילה לא התכוון לעשות שלום עם ישראל, אלא אף הציב מטרה ולפיה העם הפלסטיני יירש את הלגיטימיות של ישראל ויחליף אותה. כל תשומת לבו לא הייתה מופנית ליריחו, שכם ורמאללה, אלא לירושלים ולישראל עצמה.

ערפאת היה מוסלמי מאמין. ההווייה הקוראנית מילאה אותו, והוא בחר היטב את פסוקי הקוראן שהתקשט בהם. פסוק שהוא מרבה לצטט בפתח נאומיו הוא על הנביאים המוסלמים שהם נכס פלסטיני:

הרי אנו נעזור לשליחינו ואלה שהאמינו ביום הזה וביום שהשהידים יקומו לתחייה.
(סורת ע'אפר פסוק 51)

זה נראה פסוק תמים, אבל כל הנביאים הם יהודים. אלה נביאי ישראל. ערפאת אסלם אותם כדי לדרוש את הלגיטימיות על ארץ הנביאים מידי היהודים. כולנו זוכרים את "ישו הפלסטיני".⁵ מתברר כי לא רק ישו, אלא כל נביאי ישראל היו מוסלמים פלסטינים, מכאן שהארץ הקדושה שייכת לפלסטינים. גם הערך הדתי של זכות השיבה הוטמע בציטוטים של ערפאת בנאומיו. למשל:

ניתנת הרשות לאלה הנלחמים כי הם נעשקו, ואללה יכול לסייע להם, אשר הוצאו מארצם ללא צדק, תוך שהם אומרים אלוהינו הוא אללה. (סורת אלחג' פסוק 39)

כלומר, עניין הנכבה אינו אסון פלסטיני, אלא מכה לאסלאם. יצוין שפסוק זה מובא בדרך כלל כהצדקה לגייהאד, וגם אבו מאזן השתמש בו במשתמע בהקשר זה. מכאן, שגזרת הסכסוך מבחינתו של ערפאת אינה קווי 1967, אלא ישראל כולה, והיהדות עצמה. הסכסוך אינו לאומי בלבד אלא גם דתי. החשיב עצמו חלק מן הפן-ערביות, וחזונו היה להקים אימפריה מוסלמית. הוא לא ראה לנגד עיניו מימוש של ממלכתיות פלסטינית ספציפית. עד היום לא מצוינת כלל באמנה הפלסטינית הקמת מדינה כמטרה, אלא "שחרור פלסטין". אם כך, מדוע בכל זאת קיבל ערפאת את הצעתו של אורי אבנרי? לא בשל הכרה עמוקה מצדו כי חלוקת הארץ על פי קווי 1967 היא הפתרון לסכסוך הישראלי-פלסטיני, אלא הייתה זו דרכו להתקבל במערב כמנהיג לגיטימי, כעצתו של אבנרי, וליצור פילוג בחברה הישראלית. על פי דברי שקור, מטרת הפגישה הייתה להציג את ערפאת כדמות חביבה, "פרטנר", אשר יתקבל על דעת הקהל בישראל.

גיליתי את האמת על אמונתו המוצקה בזכויות הלגיטימיות של עמנו הפלסטיני, ואבנרי היה הראשון ששמעתי ממנו את המונח "מדינה פלסטינית עצמאית לצד מדינת ישראל"

אורי אבנרי וערפאת בבירות, 1982 (ענת סרגוסטי/ארכיון אורי אבנרי/CC BY-SA 4.0)

וכי זה הפתרון היחיד והוא יוגשם בוודאות גמורה במאוחר או במוקדם. הוא אמר כי הוא רוצה להתעמת עם הגזענים הישראלים וממשלת מנחם בגין על ידי הצגת דמותו של ערפאת כאיש עדין ורגיל שאוהב ילדים ומקדש את החיים.⁶

יצירת פילוג בחברה הישראלית סביב "תהליך השלום" הוא גם לקח שלמדו הפלסטינים מן הניסיון של הגוש המזרחי. בכיר פלסטיני, בוגר אקדמיה צבאית בגוש המזרחי, אמר לנו כי אחד הנושאים הנלמדים באקדמיות הצבאיות שם הוא הלקח ממלחמת וייטנאם, מלחמה שלא הוכרעה בשדה הקרב אלא בהפגנות הענקיות בארצות הברית. אחד הביטויים השגורים בנאומיו של ערפאת הוא תיאור העם הפלסטיני כעם גיבור. לכאורה מובן מאליו שמנהיג של מהפכה יתייחס כך לעמו, אבל כאשר בודקים את ההקשר האסלאמי, הקוראני, צוללים לרבדים עמוקים יותר. ההקשר מתייחס למרגלים ששלח משה רבנו לתור את ארץ כנען. הם חזרו עם מסר ולפיו אי-אפשר לכבוש את הארץ, או בלשון הקוראן:

אמרו הוי מוסא הרי בה עם של גיבורים, ולא ניכנס אליה (אל הארץ) עד אשר הם ייצאו ממנה, וכאשר הם ייצאו - אנחנו נכנסים. (סורת אלמאאדה, פסוק 22)

העם הגיבור הם הפלסטינים הכנענים,⁷ שקדמו לבני ישראל, ומכאן שהבעלות הלגיטימית על הארץ כולה - לא רק על יהודה ושומרון - היא של הפלסטינים. מוטיב זה שהכנעניות הפלסטינית פותח אחר כך אף יותר בימיו של אבו מאזן.⁸ כאשר אנו בודקים את הכרזת העצמאות הפלסטינית באלג'יריה, ב-15 בנובמבר 1988, אנו מוצאים בה הד להכרזת העצמאות של ישראל:

על ארץ השליחות השמימית לאדם נולד העם הערבי הפלסטיני, צמח והתפתח... ויצר את קיומו האנושי בקשר שלא ינותק... בין העם, הארץ וההיסטוריה וכו'.⁹

כלומר: הכרזת העצמאות הפלסטינית מייחסת את כל הערכים של ישראל, כפי שפורטו במגילת העצמאות, לפלסטיניות.

יש לציין כי עד מהרה זנח ערפאת את הכרזת אלג'יריה לטובת הנכבה וזכות השיבה. כשם שערפאת קיבל את הצעת אבנרי כתכסיס טקטי, כך גם יורשו אבו מאזן קבע כמה כללים טקטיים, בעיקר להצניע את המאבק המזוין¹⁰ ולהמירו במאבק עממי, שעיקרו ויתור על שימוש בנשק חם - אך כל זה בלי לוותר על האסטרטגיה. ומהי האסטרטגיה? להעביר את המאבק המזוין לדור הבא, כי הדור הזה נכשל במשימתו¹¹ וכל תפקידו היום הוא לשמר את רוח הקרב, כדי שהדור הבא, המחונוך על ערכי המאבק על כל צורותיו, יניף את הלפיד בהגיע תורו. קשה לבסס זאת בכתובים, אבל מעשי הרשות הפלסטינית מדברים בעד עצמם. ההתעקשות לממן את משפחות השחידים¹² ולרומם את שמם האסירים הביטחוניים¹³ נועדה להשיג שתי מטרות: האחת

– להפעיל את המאבק המזוין, ולו בהיקף מוגבל, גם כאשר המדיניות הרשמית היא להימנע מכך, והשנייה – לבסס את ערך המאבק המזוין בתודעתו של הדור הבא, ובעיקר במחנות הפליטים, שמתוכם הפליטים אמורים לממש את זכות השיבה אל תוך ישראל. חזיתי בזה מו עיניי כאשר הייתי לפני שנתיים במחנה אל-עאאדה. בעודי משוחח עם פליטים, נסתיימו הלימודים, וראיתי את התלמידים יוצאים מבית הספר ורובי פלסטיק על כתפיהם.

המחשה נוספת לעובדה שהרשות הפלסטינית לא מתעניינת בקווי 1967 אלא במאבק בישראל היא טיב פעילותו של שר החוץ שלה, ריאד אל-מאלכי. כאשר בוחנים את מעשיו, הוא כמעט אינו עוסק בענייני הפלסטינים, כגון גיוס תקציבים ממדינות תורמות או קידום אינטרסים משותפים לרשות ולמדינות זרות, ובכללן מדינות ערב. רוב מדינות ערב, בעיקר סעודיה ומדינות המפרץ, לא מקבלות את פניו. דבר אחד בלבד מעסיק אותו, והוא מלחמה דיפלומטית בישראל. תחום העניין שלו הוא ישראל פנימה, ולא הרשות בקווי 1967. הוא מרבה להתראיין לרדיו פלסטין, ובריאיון מייצג, ב־8.1.23, הוא העלה את המוטיבים האופייניים לו: מאבק בישראל במסדרונות האו"ם ובסוכנויות האו"ם, החרמתה, הענשתה בידי הקהילה הבינלאומית והעמדתה לדין בטריבונלים הבינלאומיים.¹⁴

מטרה נוספת של "תהליך השלום" הייתה לקעקע את יחסי ישראל וארצות הברית.¹⁵ מי שחיברו בין אש"ף לארצות הברית היו הישראלים, ומי שהתפכח התפכחות כואבת הוא העורך לשעבר של העיתון "על המשמר", ואחר כך של "ניו אוטלוק", חיים שור. הוא כתב דברים כואבים וסיפר כיצד הפלסטינים הונו אותו¹⁶, ובעיקר נביל שעת', שלפניו הוא פתח את שערי ארצות הברית:

הפלסטינים רימו אותי באופן אישי והם רימו את כל השמאל בישראל, הם שיקרו לנו, הם הונו אותנו, הם תמרנו אותנו, הם עשו איתנו מניפולציות. אני אישית לא אסלח להם על זה לעולם. וכשייסי ביילין אומר שהוא הגיע כבר לנוסחה משותפת איתם על זכות השיבה, אז חינו של יוסי ביילין יורד פלאים בעיניי, כי אם הוא עדיין לא מבין מה שקורה פה, אז הוא לא באמת איש שמאל. כי איש שמאל אמיתי זה אדם שצריך לראות את המציאות כפי שהיא, לא כפי שהיה רוצה לראות אותה. הפלסטינים לא בשלים כיום לשלום, ותפקידי כשמאל לראות את האמת. שמאל זו לא רמאות. נפגשתי בלי סוף עם פלסטינים. בכל השיחות אמרו שנמצא את המכנה המשותף בנושא זכות השיבה, ולא היו דברים מעולם. הם לא התכוונו לזה. כל דבריהם היו חלק מתוכנית השלבים. אני הייתי מאלה שפתחו לאש"ף את הדלת לאמריקה. אנחנו ארגנו כנס של ישראלים ופלסטינים בושינגטון ב־87', ומשרד המדינה האמריקני לא רצה לתת להם אשרות. אנחנו טיפלנו בזה שיקבלו אשרות, והם נכנסו ובעזרתנו כבשו את אמריקה. זה מה שהם רצו, זה היה היעד, לכבוש את רצונו הטוב של השמאל היהודי האמריקני. אני אישית הזמנתי אותם לחוגי בית של יהודים אמריקנים. הם הצליחו בזה בעזרתנו. בלעדינו הם לא היו מצליחים בזה לעולם. לא רק שזו הייתה טעות, אלא ששנתיים

שלוש אחרי זה אני רואה שנביל שעת' מופיע לפני הציבור שלו בעזה ומסביר שזו סקטיקה. שאנחנו נשיג קודם את זה, עד שנכבוש את כל ארץ ישראל. אותו נביל שעת', שהיה החבר הכי טוב שלי באמריקה ובא לחבק אותי ולנשק אותי אחרי שנאמתני נאום בעד השלום, מתברר לי שכל הנאומים שלו היו שווים כקליפת השום. הוא לא התכוון לזה.

דברים בשם אומרם.

הערות

1. <https://www.inss.org.il/he/wp-content/uploads/sites/2/systemfiles/16F.pdf>
2. <https://www.haaretz.co.il/news/elections/2015-02-25/ty-article/0000017f-e66e-d62c-a1ff-fe7f44a10000>
3. <https://www.youtube.com/watch?v=4Kk1b8HPSBc>
4. <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2011-01-24/ty-article/0000017f-ee9f-ddba-a37f-eeffc3610000>
5. <https://www.memri.org.il/cgi-webaxy/item?4901>
6. [وداعا أوري أفنيري.. صديق الفلسطينيين](https://www.alquds.co.uk/%EF%BB%BF%D9%88%D8%AF%D8%A7%D8%A7%D8%A3%D9%86%D9%8A%D8%B1%D9%B9%D8%A7-%D8%A3%D9%88%D8%B1%D9%8A-%D8%A3%D9%81%D9%86%D9%8A%D8%B1%D9%8A-%D8%B5%D8%AF%D9%8A%D9%82-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A%D9%8A%D9%86/)
7. <https://www.raialyoum.com/%D9%82%D9%88%D9%85-%D8%A7%D9%84%D8%AC%D8%A8%D8%A7%D8%B1%D9%8A%D9%86-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%85%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A9-%D9%87%D9%85-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A%D9%88%D9%86/>
8. <https://jcpa.org.il/article/8487/>
9. [نص إعلان عرفات قيام دولة فلسطين | وثائق وأحداث | الجزيرة نت](https://www.aljazeera.net/encyclopedia/events/2016/11/1/نص إعلان عرفات قيام دولة فلسطين | وثائق وأحداث | الجزيرة نت)
10. <https://www.alquds.co.uk/%D9%88%D8%B2%D9%8A%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D9%84%D9%80%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%AF%D8%B3-%D8%A7%D8%B1/D9%84%D8%B9%D9%84%D8%B7%D9%8A%D9%86/>
11. <https://www.mekomit.co.il/%D7%94%D7%9E%D7%90%D7%91%D7%A7-%D7%94%D7%9E%D7%96%D7%95%D7%99%D7%9F-%D7%94%D7%A4%D7%9C%D7%A1%D7%98%D7%99%D7%A0%D7%99-%D7%A0%D7%9B%D7%A9%D7%9C-%D7%94%D7%90%D7%9D-%D7%96%D7%94-%D7%90%D7%95%D7%9E%D7%A8/>
12. <http://www.mofa.pna.ps/ar-jo/%D9%82%D8%B6%D8%A7%D9%8A%D8%A7%D8%A7%D8%B3%D8%A7%D8%B3%D9%8A%D8%A9/%D8%A7%D9%84%D8%A7%D8%B3%D8%B1%D9%89>
13. <https://www.youtube.com/watch?v=Mc3eImrS9xE>
14. [ריאד אל-מאלכי בראיון לרדיו פלסטין, 8.1.23](#)

<https://www.alquds.co.uk/%D9%88%D8%B2%D9%8A%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D8%AE%D8%A7%D8%B1%D8%AC%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D9%84%D9%80%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%AF%D8%B3-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1/> .15
ריאד אל-מאלכי בראיין לאל קודס אל ערבי.

<https://www.makorishon.co.il/nrg/online/archive/ART/157/537.html> NRG מעריב .16

האם הוילך רבין שולל על ידי ערפאת?

אל"מ (מיל") ז'ק נריה

באחת מפגישותיי עם יאסר ערפאת בתוניס, כחודשיים לאחר החתימה על הצהרת העקרונות על מדשאות הבית הלבן בווינגטון, שוחחנו על עתיד המשא ומתן ועסקנו בהיבט הטריטוריאלי של הרשות הפלסטינית המתהווה. לחרדתי שמעתי את ערפאת טוען כי שטח הרשות ישתרע בעתיד מעין גב בצפון (לחופה המזרחי של הכנרת) ועד לעין גדי בדרום (לחופו של ים המלח). יתר על כן, הוא אמר שהגבעות המשקיפות על יריחו (רכס קרנטל) הן שלו, וכי הוא זקוק להן כדי להציב עליהן את "האנטנות שלו". עם זאת הסכים ערפאת בנדיבותו לאפשר לישראל להציב את האנטנות שלה באותו מקום. כשהגבתי ואמרתי כי תנאי זה לא היה ידוע כלל ועיקר, הוא השיב: "[לולא כן] האם אתה חושב שהייתי מסכים לחתום על הצהרת העקרונות?" ערפאת הוסיף כי אבו עלא – ראש המשלחת הפלסטינית למשא ומתן – התקשר אליו בלילה ואמר כי היהודים מבקשים לשמור בשליטתם את הכביש המהיר שמקשר בין ירושלים לים המלח. "הסכמתי", אמר ערפאת, "בידיעה שהייתה הסכמה מצד ישראל על הנושאים האחרים".

לא האמנתי למשמע אוזניי. ערפאת, בהתייחסו להיבט הטריטוריאלי של פלסטין המנדטורית, טען כי עין גב שלו, וכמוה גם כל השטח המשתרע מיריחו ועד עין גדי! פניתי לעמית שלי, עוזרו של המזכיר הצבאי שליווה אותי, ושאלתי אם רשם לפניו את כל דברי ערפאת. הוא ענה בחיוב. באותו רגע ידעתי שאנחנו בצרות...

בשובי לירושלים עדכנתי את ראש הממשלה בדבר עמדתו של ערפאת. יצחק רבין לא האמין למשמע אוזניו וביקשני לבדוק זאת עם משרד החוץ שלנו. קיבלתי שלושה עמודים על הפגישות באוסלו. לא היה בהם אזכור כלשהו לטענותיו של ערפאת. רבין הקשיב לתדריך שלי, אך עמוק בתוכי יכולתי לראות כי אינו מאמין לי.

ערב הפגישה בקהיר ב־13 בדצמבר 1993 אמרתי לרבין כי אנו על סף משבר, משום שאין סיכוי שנוכל לגשר בין עמדותינו לבין עמדותיו של ערפאת, אולם רבין התעקש לקיים את הפסגה במועד. הוא אף התכוון להציע לערפאת להיפגש בארה"ב בקמפ דייוויד, בחסות ארה"ב, כדי להגיע לידי הסכמה סופית על יישום הצהרת העקרונות.

בפועל נפגש יצחק רבין עם יאסר ערפאת בארבע עיניים. כעבור עשר דקות יצא מהפגישה זועם וסמוק מכעס, נדהם מעמדותיו של ערפאת. הוא פנה למשלחת הישראלית ואמר: "זיק צדק, ערפאת באמת מתכוון למה שהוא אומר. חבל שלא נפגשתי

עמו לפני שנחתמו הסכמי אוסלו. לא הייתי חותם עליהם! בשיבת המליאה ציין רבין כי יש כמה נושאים שנויים במחלוקת, וכי הציע לערפאת להיפגש עמו כעבור עשרה ימים כדי לראות אם יש דרך להתגבר על המכשולים. רבין לא התכוון להיפגש עם ערפאת. הייתה זו דרכו לומר לצד השני כי אין הוא מוכן להמשיך בתהליך המשא ומתן. ערפאת יתלונן אחר כך שרבין הבטיח להיפגש איתו כעבור עשרה ימים אך לא קיים את הבטחתו.

אם כך, עולה השאלה: האם רבין "הולך שולל" בידי ערפאת – או בידי צוות המשא ומתן שלו עצמו, שלא דיווח על עמדותיו של ערפאת כפי שבאו לידי ביטוי בפגישתו עם רבין?

רבין לא היה בקיא בפרטי ההבנות שהושגו באוסלו. הדבר היה ברור לי בכל פעם שניסיתי להבהיר את מה שנאמר בשולי הדברים באוסלו ולברר אם אכן ניתנו שם לערפאת ההבטחות שאחר כך "נפנף" בהן בנסותו לעקוף את המהמורות במשא ומתן. העמימות של הצהרת העקרונות היה בה יתרון וחסרון כאחד: מכיוון שרבין לא הכיר את עמדותיו האמיתיות של ערפאת, הוא הקפיד להוסיף להצהרת העקרונות את "הפרוטוקול המוסכם", שהפך לחלק בלתי נפרד ממסמך העקרונות. ידוע שרבין טען כי בלעדי פרוטוקול זה הייתה הצהרת העקרונות הופכת ל"אסון לאומי". ואכן, במבט לאחור אי-אפשר לדעת מה היה קורה אילו נפגשו רבין וערפאת לפני החתימה על המסמך. חמור מזה, אחרי הפסגה הכושלת עם ערפאת בדצמבר 1993 זעם רבין לאחר שהוכה בתדהמה מעמדותיו של ערפאת.

בבואי לבחון את עבודתי עם ראש הממשלה יצחק רבין בפרספקטיבה של שנים, אני מנסה להבין כיצד התרחשו הדברים באמת. האם רבין יצא למסלול הפלסטיני ברצון, או שמא נסחף למערבולת הדיפלומטית שיצר שר החוץ שלו, שמעון פרס? עבודתי עם רבין, ואין ספק בלבי שהוא היה ער למגעים המתנהלים באוסלו אך לא לפרטי ההבנות שהוצגו שם, ונראה כי לא ייחס להבנות הללו חשיבות מספקת. לצערו, המערכת הפוליטית הישראלית הייתה גרושה בדמויות פוליטיות ובאנשי אקדמיה שניסו את כוחם במגעים עצמאיים עם בכירי אש"ף, מה שלא הניב תוצאות מלבד פיסות רכילות ומידע על האווירה השוררת בחצרו של יאסר ערפאת. נותרה התהייה בדבר התעקשותו של רבין להמשיך במשא ומתן. לדעתי יש לכך כמה הסברים:

כבר ב־1992, כשנבחר לראשות הממשלה בפעם השנייה, הביע רבין חשש גדול ואמיתי ממה שכינה "מדינה דו-לאומית". רבין גם חש כי ניחן בכושר מנהיגות שחסר לקודמיו בתפקיד. הוא ראה בעצמו פורץ דרך שלא רק יתווה את הדרך, אלא גם ישכנע את הציבור בישראל כי גישתו היא הנכונה ויצליח להגשים את חלומו של כל ישראלי לשלום. היה גם משקל לעובדה שהסכם השלום היחיד אז, בין מצרים לישראל, נעשה בידי שלטון הליכוד הימני בראשותו של מנחם בגין. רבין רצה גם הוא להיזכר כ"עושה שלום" וכמי ששם קץ לסכסוך הישראלי-פלסטיני.

באוגוסט 1993 אמר גורם פלסטיני בכיר לשגריר מצרים בישראל, מוחמד בסיוני, כי "ישראל היא שמספקת כעת חמצן לאש"ף" וכי בלעדי ישראל היה אש"ף גווע ממחסור במשאבים, בשעה שמוסדותיו קורסים והנהגתו של ערפאת מתערערת. מידע זה רומם את רבין. באותם ימים רווחה התחושה שאי-אפשר להגיע לידי הסדר עם הפלסטינים, וכך כנראה תפס רבין את הקבוצה שניהלה את השיחות באוסלו – עד שהתברר כי הושגה שם התקדמות של ממש. מנקודת מבטו של רבין, שיחות אוסלו עמדו בשניים משלושת התנאים שהציב להצלחת כל משא ומתן עם "שחקן" ערבי: לא דלף מהן מידע והן נערכו עם משלחת פלסטינית נפרדת, אף שלא התנהלו בחסות אמריקנית אלא בסיוע נורווגי. מצב זה שחזר את הקשר שרקם משה דיין עם הגנרל המצרי תוהמי במרוקו בדרך להסכמי קמפ דיוויד.

מבנה אישיותו של רבין, החשדנות הכפייתית שלו, המידור שהנהיג, הערכתו הנמוכה כלפי דיווחים מודיעיניים, יחסיו המתוחים עם ראש המודיעין הצבאי והעובדה שאיש לא ידע על המשא ומתן שמתנהל באוסלו – כל אלה המריצו אותו להמשיך במדיניות ההסתרה שלו. עם זאת חל שינוי בעמדתו כאשר השתנה נתון אחד בסיסי: כשנודע לרבין שהמגעים הניבו הסכמה על הצהרת עקרונות, הוא מיהר לצרף לשיחות את היועץ המשפטי של משרד החוץ, יואל זינגר, והורה לו להיכנס בעובי הקורה בכל הנוגע להסדרת התנאים. ברם, עד שזה קרה, הצהרת העקרונות כבר נחתמה ונותר מעט מאוד לעשות מלבד לברך על המוגמר.

משמאל לימין: ראש הממשלה יצחק רבין, יו"ר אש"ף יאסר ערפאת ושר החוץ שמעון פרס (יעקב סער/לע"מ)

ביום שישי שלפני החתימה על הסכמי אוסלו בבית הלבן הסביר ראש הממשלה כי שלא כהסכמי שלום עם סוריה ומדינות אחרות, ההסכם עם הפלסטינים הפיך. הוא שב והדגיש כי ישראל יכולה תמיד לחזור לשטח שהיא אמורה למסור לערפאת, בלי להסתכן במלחמה כוללת ומכבידה. ייתכן שהייתה זו דרכו לנסות לשכנע את מתנגדיו לאמץ את גישתו כלפי הפלסטינים. אבל המציאות שהתבררה לאחר 1993 הוכיחה כי כבר אין דרך לחזור למצב ששרר בשטחים מאז מלחמת ששת הימים.

סיבה מרכזית לכך הייתה בוודאי חוסר הרצון של רבין לחזור אל הציבור הישראלי ואל דעת הקהל בעולם ולהכריז כי הוא נסוג מההסכם עם הפלסטינים. ממשלת רבין, שנשענה על רוב שברירי של קול אחד, לא הייתה שורדת לנוכח עמדה כזו, ואמינותו של רבין כמנהיג הייתה מתערערת. יתר על כן, שר החוץ ויריבו הנצחי, שמעון פרס, היה מנצל הצהרה זו להשגת יתרון על רבין במפלגת העבודה.

לבסוף, רבין לא ראה בעמדותיו של ערפאת איום. בלשון המעטה, רבין לא ייחס להן שום חשיבות כל עוד ידע שעמדות ישראל נשמעות ומתקבלות. ערפאת היה יכול לדרוש מה שהוא רוצה. לא היה סיכוי שרבין יקבל את גחמותיו. הקמפיין שיזם רבין לאחר כישלון הפסגה עם ערפאת והמשוב החיובי שקיבל ממנהיגים בעולם, מארה"ב ומכמה ממדינות ערב, גרמו לו להאמין שההגנה האמיתית של ישראל מפני ה"פנטזיות" של ערפאת היא הנספח להצהרת העקרונות המכונה "הפרוטוקול המוסכם" שערפאת חתם עליו, ואשר – כאמור – היה תרומתו הישירה והחשובה ביותר של רבין להסכמים הללו כדי לשמור על האינטרסים של ישראל.

בין רבין לערפאת לא שררה אהבה, ולניסיון הרומנטי לתאר ידידות אמיתית ביניהם לא היה בסיס במציאות. לא היה מדובר אלא במפגש אינטרסים גרידא בין שני מנהיגים שכל אחד מהם פועל לפי סדר יום משלו. רבין דיבר על היפרדות לשלום, לא על הזכויות הלגיטימיות של העם הפלסטיני. עד יומו האחרון הוא נשאר בעמקי נשמתו איש צבא אוהז חרב, אף שבהחלט היה מוכן לנסות את הערוץ הדיפלומטי. רבין לא קרא להקמת מדינה פלסטינית עצמאית לצד ישראל, ובוודאי לא דיבר על גבולות 67'. הוא דיבר על ישות פוליטית – קצת יותר מאוטונומיה ופחות ממדינה – שתהיה מחויבת לעמוד בהסכמים פדרטיביים או קונפדרטיביים עם ישראל וירדן.

במבט לאחור על תהליך אוסלו כולו יש לתהות: האם היה רבין מוכן לחתום על ההסכם היום, כפי שהודיע לפמלייתו בדצמבר 1993, אילו ידע על ההשלכות של שתי אינתיפאדות על הציבור הישראלי, על רשות פלסטינית מושחתת ומפולגת ועליית חמאס והג'יהאד האסלאמי בעזה, על הפעילות החתרנית של איראן וח'יזבאללה בעזה וביהודה ושומרון, על ההיתקלויות הצבאיות הרבות עם חמאס והג'יהאד האסלאמי ועל אלפי הרקטות ובלוני התבערה שנחתו בישראל, הרסו מבנים ושרפו שדות?

רבין היה בראש ובראשונה איש צבא. הוא לא היה מהסס להפעיל את צה"ל כדי לדכא כל התקוממות. טעותו הגדולה ביותר הייתה שהוא נתן לשמעון פרס ולאנשי צוותו (ה"בלייזרים" של פרס, כפי שכונו) להובילו למצב בלתי אפשרי ולגרום לו להאמין כי פיוס אמיתי אומנם ייתכן. כבר ביום הראשון לבואו של ערפאת לעזה נעצרה

השיירה שלו: בתא המטען של מכוניתו היו שלושה מחבלים מבוקשים. כעבור כמה ימים, בחיפוש באחד המטוסים שנחתו בשדה התעופה בדהנייה, שהוכשר במיוחד כדי לאפשר לפלסטינים קשר ישיר עם העולם החיצון, נמצא מצבור של כלי נשק שהוברח לרצועת עזה. על רבין היה לדעת כי ערפאת ינסה כל תעלול אפשרי כדי לשטות בישראל. לאחר שצה"ל הביס את הפלסטינים בלבנון במחיר של מאות קורבנות, רבין הוא שפתח לערפאת את הדלת לשטחים מתוך אמונה מוטעית שערפאת השלים עם קיומה של ישראל כמדינה יהודית עצמאית.

השפעת הרש"פ על "הרחוב הערבי" בישראל

יוני בן מנחם

מאז נחתמו הסכמי אוסלו בספטמבר 1993, ממשלות ישראל לדורותיהן נוקטות מדיניות של הכלה כלפי הרשות הפלסטינית, אשר מפרה את ההסכמים באופן בוטה. מדיניות זו, המתפרשת בעיני הפלסטינים וערביי ישראל כביטוי של חולשה ושל תלות ברש"פ, משפיעה על הציבור הערבי בישראל בכל הנוגע למחויבותו לנרטיב המאבק הפלסטיני ולשמירה על החוק והסדר, ואף תרמה לפגיעה במשילות הישראלית ולשני גלי אלימות חסרי תקדים במגזר הערבי מאז הקמת המדינה. הקמת ממשלת הימין החדשה בישראל היא הזדמנות פז לשידוד מערכות ולשינוי המדיניות כלפי הרש"פ וחמאס והשפעתן על הרחוב הערבי בישראל, באופן שיאפשר את החזרת המשילות ואכיפת החוק והסדר.

האלימות מצד ערביי ישראל

ההשלכות של שני גלי האלימות הקשים שהציבור הערבי בישראל היה מעורב בהם נמשכות עד עצם היום הזה. הגל הראשון היה באירועי אוקטובר 2000, שבהם נהרגו 13 אזרחים ישראלים (12 ערבים ויהודי אחד). השני היה גל האירועים האלימים בחודש מאי 2021, בזמן מבצע "שומר החומות". באירועים אלו נהרגו 13 אזרחים ישראלים. המכנה המשותף של שני גלי האלימות הקשים הוא שהנפץ שגרם להתפרצותם היה ההתרחשויות במזרח ירושלים ובהר הבית. חקירת ההתפרעויות חשף שהרש"פ וחמאס הפכו את נושא הר הבית ואת הנרטיב השקרי "מסגד אל-אקצא בסכנה" למנוע ההסתה העיקרי שלהן בקרב ערביי ישראל נגד המדינה. ההסתה מתנהלת במערכת החינוך הפלסטינית, במסגדים, באמצעי התקשורת הרשמיים וברשתות החברתיות. לקראת חודש הרמדאן גבר שוב החשש שהרש"פ וחמאס ינצלו את נושא הר הבית כדי להסית את ערביי ישראל. השר לביטחון לאומי איתמר בן גביר הודיע כי קיים חשש אמיתי לאירועים נוסח "שומר החומות 2" במגזר הערבי ובערים המעורבות, וכי

המשטרה נערכת בהתאם לכך. בפועל, אומנם ההסתה והמתחות גברו, ואף היו מספר אירועי טרור, אך למרות האיומים לא התפתחה הסלמה נרחבת. מבחינת ערביי ישראל, התפרצות האלימות בחודש מאי 2021 ("שומר החומות") הייתה ספונטנית, ונועדה פחות למחות על הקיפוח ועל אי-השוויון בחברה הישראלית ויותר להדגיש כי זהותם הלאומית היא פלסטינית ולא ישראלית, למרות תופעות ישראליות. היא נועדה גם להמחיש את היותם חלק בלתי נפרד מהעם הפלסטיני ואת הקשר שלהם למסגד אל-אקצא. בעצם ימים אלו מוקם הגוף המכונה "המשמר הלאומי", כלקח ישיר מאירועי האלימות הקשים במאי 2021. גוף זה אמור לתת מענה מבצעי הולם להחזרת המשילות במגזר הערבי ולטיפול בהפרות סדר נרחבות, ובכלל זה בערים המעורבות. גם לכמה מהמנהיגים של ערביי ישראל יש חלק בעידוד ההתפרצות האלימה באמצעות התבטאויותיהם בתקשורת. יו"ר הקואליציה, חבר הכנסת אופיר כץ, מקדם הצעת חוק שתאפשר לפסול חברי כנסת ערבים שתומכים בטרור. על פי ההצעה, התבטאויות תמיכה בטרור או במחבל יחיד יהיו עילה מספקת לפסול מועמד מלהתמודד בבחירות לכנסת. בתוך כך, התושבים הבודאים בנגב מציינים מלאת שנה ל"התערורות הנגב" ("הבת אלנקב" בערבית) נגד מבצע הנטיעות של קק"ל, וחלקם נערכים לעימות נוסף בעקבות כוונת הממשלה החדשה לאכוף את החוק והסדר.

המצב בחברה הערבית כיום

בקרב רבים מבני הדור הצעיר של ערביי ישראל נמשכות התחושות של אפליה, קיפוח, שנאה ותסכול לנוכח מה שנתפס בעיניהם כגזענות כלפי המגזר הערבי ומחסור בתקציבים לפיתוח. בתחום הפלילי והחברתי עדיין קיים זעם גדול על הממסד הישראלי בשל כוונתו להילחם בתופעת הבנייה הבלתי חוקית, ועקב הזנחת הטיפול בתופעות האלימות והפשיעה ובהחזקת נשק בלתי חוקי.

אי-הכללתה של מפלגת רע"ם בקואליציה הנוכחית מגביר את החשש כי תחילת הטיפול היסודי במגזר הערבי בהובלת מפלגה זו, שהייתה חלק מהקואליציה בממשלת בנט ולפיד, תיקלע למבוי סתום למרות ההבטחות של ראש הממשלה נתניהו לדאוג למגזר הערבי.

על פי דיווחים בתקשורת, ראש הממשלה נתניהו מתכוון להעביר סכום של 30 מיליארד שקל למגזר הערבי, לעומת 53 מיליארד שהקצתה הממשלה הקודמת.¹ בקרב ערביי ישראל יש תחושה של אי-ודאות בעניין מדיניותה של ממשלת נתניהו החדשה כלפי המשך היישום של תוכניות הממשלה הקודמת בכל הנוגע למגזר הערבי. הממשלה הקודמת אישרה תוכנית כלכלית לסגירת פערים בחברה הערבית לחמש שנים (2022-2026) בהיקף של 30 מיליארד ש, שבמסגרתה יקודמו שורה של מהלכים

לצמצום פערים בתחומי הדיור והשיכון, שירותי הבריאות, פיתוח התעסוקה, החדשנות וההיי טק.

כמו כן אושרה תוכנית רב-שנתית לטיפול בתופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית לשנים 2022-2026. לתוכנית זו הוקצו 2.5 מיליארד ש"ח, והיא נועדה לפרק את ארגוני הפשיעה, להפחית את תופעות הפשיעה והאלימות בחברה הערבית, לצמצם את הזמינות של הנשק הבלתי חוקי, להעלות את תחושת הביטחון העצמי של האזרחים הערבים והיהודים כאחד, להגביר את אמונו של הציבור הערבי במערכת אכיפת החוק, ועוד.

בחברה הערבית נמשך הקונפליקט החד בין הזהות הלאומית הפלסטינית לבין הזהות הישראלית והנאמנות למדינת ישראל.

מאז אירועי מאי 2021 שורר שקט במגזר הערבי, אך זהו שקט מדומה. הגחלים רוחשות מתחת לפני השטח ומאיימות לשוב ולהתלקח, בעיקר בערים המעורבות שבהן קיים חיכוך של ממש בין יהודים לערבים.

במגזר הערבי בישראל יש חשש גדול עקב מינויו של איתמר בן גביר, ראש מפלגת "עוצמה יהודית", לתפקיד השר לביטחון לאומי, וזאת לנוכח הצהרותיו במהלך מערכת הבחירות בעניין החזרת המשילות בנגב והמלחמה בפשיעה במגזר הערבי. חששות אלו גברו בעקבות עלייתו להר הבית ב־3 בינואר 2023 והצהרותיו בדבר הצורך בשינוי הסטטוס קוו בהר הבית. החשש הוא שמדיניותו תצית גל חדש של מהומות במגזר הערבי ובערים המעורבות.

אחמד טיבי ויאסר ערפאת (אחמד טיבי/פייסבוק)

ועד ראשי הרשויות הערביות שיגר ב־9 בינואר 2023 מכתב לראש הממשלה נתניהו ובו כתב: "אנו מתקשים לראות עבודה אפקטיבית אל מול השר החדש לביטחון לאומי, זאת בהינתן עמדותיו הגזעניות כלפי הציבור הערבי וחוסר אמון מוחלט ועמוק בין הציבור הערבי לבין השר ולשכתו".

ראשי הרשויות הזהירו כי לבן גביר הוענקו סמכויות הטומנות בחובן פוטנציאל רב לפגיעה בציבור הערבי, כגון העברת הרשות לאכיפה במקרקעין לאחריותו, בחינה ושינוי של הוראות הפתיחה באש, וכן התרת מעורבותו של שירות הביטחון הכללי ביישובי החברה הערבית, המאפשרת לשר לממש את מדיניותו כלפי החברה הערבית. ראשי הרשויות הזהירו כי "צעדים אלו יכולים להוביל בוודאות לאירועים אלימים ולאובדן השליטה בתוך היישובים בחברה הערבית".

פוטנציאל "ההתנגדות" של ערביי ישראל מבחינת הרשות הפלסטינית וחמאס

לקראת הקמת הממשלה החדשה בישראל גיבש יו"ר הרש"פ אבו מאזן "מפת דרכים" חדשה למאבק נגד ממשלת נתניהו. התוכנית תומכת ב"התנגדות עממית" ובפעילות מדינית ותקשורתית נגד ישראל בזירה הבינלאומית.

במרכז התוכנית פעילות מדינית ותקשורתית נגד ממשלת נתניהו והצגתה כממשלת גזענית שנוקטת מדיניות של אפרטהייד.

התוכנית הוצגה בכינוס העשירי של המועצה המרכזית של פת"ח בתחילת דצמבר 2022.

גורמים ברשות הפלסטינית אומרים כי הרש"פ תנצל את היחס של ממשלת הימין החדשה כלפי ערביי ישראל כדי לנגח אותה בזירה הבינלאומית.

הרש"פ שומרת על קשרים הדוקים עם ערביי ישראל. בכיריה נפגשים עם מנהיגי הציבור הערבי, העולים לרגל למוקאטעה ברמאללה לפגישות עם יו"ר הרש"פ ומשתתפים באירועים של ההנהגה הפלסטינית, כגון כינוס המועצה המרכזית של אש"ף.

היו"ר הראשון של הרשות הפלסטינית, יאסר ערפאת, השתמש בשירותים של ערביי ישראל לצורך גיבוש האסטרטגיה שלו מול ישראל, ומינה באוגוסט 1993 את ד"ר אחמד טיבי, מהעיר טייבה, ליועצו לענייני ישראל. ב־1998 אף שימש אחמד טיבי דובריה של המשלחת הפלסטינית בפסגת וואי פלנטיין.

לוועדת המעקב העליונה של ערביי ישראל יש קשר הדוק מאוד לרש"פ, בעיקר באמצעות ראש הוועדה מוחמד ברכה, שמבקר לעיתים תכופות ברמאללה ומשתתף באירועים רשמיים של הרש"פ ושל תנועת פת"ח.

בארגון "ערי ישראל", שהוקם לאחר מבצע "שומר החומות" בידי תושבים יהודים בערים המעורבות בישראל, טוענים כי האירועים האלימים במאי 2021 לא

היו ספונטניים, וכי ועדת המעקב של ערביי ישראל, שבמסגרתה פועלות המפלגות הערביות והרשויות המקומיות הערביות, היא שארגנה את הפעולות בשטח, עודדה את המתפרעים והבטיחה להם סיוע משפטי.²

נוסף על כך יש זרימה חופשית של ערביי ישראל לשטחי הגדה ולתפילה בהר הבית. הביקורים בגדה הם לשם לימודים אקדמיים (אלפי סטודנטים מקרב ערביי ישראל לומדים באוניברסיטאות בשטחי הרשות) וביקורי משפחות או לצורך קניות. הדוגמה הבולטת ביותר היא העיר ג'נין, שהפכה למרכז הקניות הגדול של ערביי ישראל בסופי שבוע בגלל המחירים הזולים שבה.

אלפים מערביי ישראל זורמים לעיר ג'נין בכל שבוע, והם מושפעים מהלכי הרוח בעיר שהפכה ל"בירת הטרור" של הגדה.

מערכת הביטחון אינה מגבילה כניסת ערבים ישראלים לג'נין כדי שלא לפגוע בחיי הכלכלה בעיר, שכן הקניות של ערביי ישראל בה הן אחד ממקורות הפרנסה העיקריים של תושביה.

האדרת המחבלים על ידי הרשות באה לידי ביטוי גם בכל הנוגע לערביי ישראל המעורבים בטרור. במסגרת מדיניותה לשלם משכורות למחבלים הנושאים עונשי מאסר בישראל וקצבאות למשפחות של מי שנהרגו או נפצעו במסגרת המאבק הפלסטיני בישראל, הרשות משלמת משכורות גם לערביי ישראל שהיו מעורבים בטרור (למעשה, הם וערביי מזרח ירושלים מקבלים משכורות גדולות מעט יותר בהשוואה לערביי יו"ש ועזה). בכך היא מעודדת מעורבות של ערביי ישראל בפיגועים.

היחס המיוחד של הרשות ואבו מאזן למחבלים מקרב ערביי ישראל בא בעת האחרונה לידי ביטוי בעקבות שחרורו של המחבל כרים יונס מהכלא. יונס, תושב הכפר עארה, רצח ב־1980 את חייל צה"ל אברהם ברומברג ז"ל.

ערבים ישראלים עושים קניות בג'נין, יוני 2021 (צילום מסך/al-Ghad TV)

יו"ר הרש"פ אבו מאזן התקשר בטלפון כדי לברך את כרים יונס על שחרורו ואמר לו:

נושא האסירים הוא נושא קדוש, נפעל יחד לשחרור האסירים והמולדת, אנו מחכים לשחרורם של מרואן ברגותי ושל מאהר יונס כדי לחגוג את החופש שלהם, וננקה מאסירים את כל מחנות המעצר של ישראל.³

הקשר המיוחד בין הרש"פ לכרים יונס הוא אינדיקציה נוספת ומסוכנת לתמיכתה של הרש"פ בפעולות טרור שמבצעים ערבים אזרחי ישראל.

ב־2014 נכלל כרים יונס בקבוצה של אסירים ביטחוניים שעשו פיגועים לפני הסכמי אוסלו, ואשר הפלסטינים דרשו את שחרורם במסגרת השלב הרביעי של שחרור מחבלים מהכלא הישראלי כחלק מהמשא ומתן בין ישראל לרש"פ. אולם ראש הממשלה נתניהו התנגד לכך והמשא ומתן נפסק, בין היתר בשל עובדה זו.

יו"ר הרש"פ אבו מאזן מינה ב־2017 את כרים יונס לחבר בוועדה המרכזית של תנועת פת"ח. הוא מונה לנציג האסירים הביטחוניים לצידו של מרואן ברגותי. ללמדך כי הרש"פ רואה בגורמי טרור מקרב ערביי ישראל שמשתייכים לפת"ח חלק בלתי נפרד ממנה ומהנהגתה, אף שהם אזרחים ישראלים שאמורים לשמור אמונים למדינת ישראל.

לשכת ראש הממשלה נתניהו גינתה בזמנו את המינוי, אך יו"ר הרש"פ לא ביטל אותו.

על פי הסכמי אוסלו, הרש"פ אמורה להילחם נגד הטרור ולא לעודד אותו. מינויו של אזרח ישראלי שעשה פיגועים ורצח חייל צה"ל לתפקיד בהנהגה הפלסטינית הוא התרסה של הרש"פ מול ישראל והפרה של הסכם אוסלו.⁴ זאת ועוד, הרשות מפעילה תחנת רדיו ייעודית לערביי ישראל, המשדרת מסרים שעולים בקנה אחד עם נרטיב המאבק הפלסטיני.

סיכום

הנהגת ערביי ישראל רואה בעצמה גוף המייצג חלק חשוב בעם הפלסטיני, מה שקרוי בערבית "הפנים" או ערביי '48, וצלע חשובה במשולש הכולל את ערביי ישראל, הפלסטינים בגדה והפלסטינים ברצועה.

גורם בכיר במגזר הערבי בישראל אמר לי כי משימתה של הנהגת המגזר היא להחזיר את ערביי "הפנים" לחיק העם הפלסטיני, ולאחר שתוקם המדינה הפלסטינית העצמאית בקווי 67 להכריז על אוטונומיה של ערביי ישראל, ובהמשך אולי להתאחד עם המדינה הפלסטינית ולהגביר את בידודה של מדינת ישראל.⁵

בקרב הנהגה של ערביי ישראל קיימת התנגדות לנורמליזציה בין ישראל למדינות ערב לפני השגת הסדר מדיני בין ישראל לפלסטינים. הם מתנגדים גם לרעיון חילופי

השטחים או חילופי האוכלוסייה כפי שהציע בזמנו אביגדור ליברמן, ויש הסבורים כי "הסכם אוסלו מת" וכי הוא הסיט את המאבק הפלסטיני ממסלולו. יש בהנהגה מי שתומכים ב"התנגדות מזוינת" נגד "הכיבוש הישראלי" וטוענים כי הדבר מעוגן בחוק הבינלאומי.

כלפי חוץ, האסטרטגיה של הנהגת ערביי ישראל היא לעזור לרש"פ ולארגונים הפלסטיניים ברצועת עזה בכל "מאבק צבאי" שלהם נגד ישראל בדרך של התנגדות לא אלימה. אולם בפועל, בשטח עצמו המחאה הערבית עלולה לבוא לידי ביטוי בהפרות סדר נרחבות ביישובים הערביים בישראל, בחסימות צירים ראשיים כדי לשבש את מרקם החיים של הציבור היהודי ולמנוע העברת כוחות צבא ומשטרה בצירים אלו, וגם בהתפרעויות בערים המעורבות כגון רמלה, לוד, חיפה ועכו, שבהן גרים ערבים ויהודים. מבחינת ערביי ישראל מדובר בערים ערביות שנכבשו ב-1948 במהלך "הנכבה", ותושביהן היהודים הם "פולשים" שעברו להתגורר בהן.

מסקנות

להערכתנו, הגישה הנרפית כלפי הרש"פ, המתפרשת כהסנות של ישראל מול הפלסטינים, ואשר באה לידי ביטוי גם בהיערכות חסר ובגישה הססנית בטיפול בהפרות הסדר במהלך "שומר החומות", תורמת לעלייה בתעוזה שמגלים ערביי ישראל ועלולה להביא לידי התממשות תרחישים בעייתיים בעימותים בעתיד. לכן חשוב שההנהגה בישראל תנקוט קו נוקשה מול הרש"פ וחמאס.

לדוגמה, באוגוסט 2021 אישר שר הביטחון דאז בני גנץ שורה של הקלות לרש"פ, ובהן הלוואה בסך חצי מיליארד ש, הסדרת מעמדם של 3,000 פלסטינים שלא נשאו תעודת זהות פלסטינית, ואישור תוכניות בנייה בשטח C. ההקלות הללו, שבאו על רקע ההסתה של הרש"פ באירועים שקדמו למבצע "שומר החומות", יכלו להתפרש בעיני הרש"פ וערביי ישראל כביטוי לתלותה של ישראל ברשות ולפיכך כחולשה מצד ישראל וכעידוד להמשיך בדרכם.

עם זאת, יש להמשיך ב"מדיניות הבידול" בין רצועת עזה לבין שטחי יהודה ושומרון, וזאת כדי לנתק את הקשר המשולש שהנהגת ערביי ישראל רוצה ליצור עם הרש"פ בגדה ועם הפלגים הפלסטיניים ברצועת עזה.

נקיטת מדיניות ביטחונית מרתיעה והצבת "קווים אדומים" בעקבות האירועים שהיו באוקטובר 2000 ובמאי 2021 במגזר הערבי בישראל ובערים המעורבות היא בעלת חשיבות רבה.

לכן, יש להחמיר באמצעות חקיקה את העונשים על הפרות סדר, חסימת צירים ויידוויי אבנים ובקבוקי תבערה, וגם על הסתה.

יש לעגן בחקיקה את שלילת אזורחותם של מחבלים מקרב ערביי ישראל שהורשעו במעשי טרור, ובכלל זה גירושם לחו"ל או לרצועת עזה. החוק שעבר בעת האחרונה

בכנסת נועד לטפל בעניין זה, אך יישומו מותנה בכך שמחבלים אלו ביקשו לקבל משכורת מהרש"פ.

הוצאת הפלג הצפוני של התנועה האסלאמית בראשות השייח' ראאד צלאח אל מחוץ לחוק בשנת 2015, לאחר שהסית וחזר באינטנסיביות על הסיסמה השקרית "מסגד אל-אקצא בסכנה", הייתה מהלך חשוב בהקשר זה, אולם בכך אין די. הפלג ממשיך בפעילות הסתה מתוחכמת, מלווה בייעוץ משפטי, שנועדה ללבות את הנרטיב השקרי כי "מסגד אל-אקצא בסכנה". לפלג הזה היה גם חלק בהסתה להתפרעויות בערים המעורבות במאי 2021. על כן יש להחריף את הצעדים נגדו.

הערות

1. <https://www.inn.co.il/news/587624>
2. <https://www.maariv.co.il/journalists/Article-947841>
3. <https://jcpa.org.il/article/%d7%90%d7%91%d7%95-%d7%9e%d7%90%d7%96%d7%9f-%d7%97%d7%95%d7%96%d7%a8-%d7%95%d7%9e%d7%90%d7%a9%d7%a8-%d7%94%d7%90%d7%97%d7%a8%d7%99%d7%95%d7%aa-%d7%94%d7%a9%d7%99%d7%9c%d7%95%d7%97%d7%99%d7%aa-%d7%a9/>
4. <https://www.news1.co.il/Archive/0026-D-158375-00.html>
5. <https://www.idi.org.il/articles/14305>

אודות המחברים

דן דייקר – נשיא המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה
דן דייקר הוא עמית בכיר במרכז הירושלמי ומנהל זה שנים את פרויקט הלוחמה המדינית במרכז. היה מזכ"ל הקונגרס היהודי העולמי ועמית מחקר במכון הבינלאומי לביטחון ולוחמה בטרור באוניברסיטת רייכמן (לשעבר הבינתחומי הרצליה). פרסם שישה ספרים החושפים את תופעת "אנטישמיות האפרטהייד" בצפון אמריקה, וכתב מחקרים על מרוץ החימוש של איראן ליצירת עליונות אזורית ועל הצורך של ישראל בגבולות בני הגנה.

ד"ר יחיאל לייטר – מנכ"ל המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה
ד"ר יחיאל לייטר היה ראש המטה של רה"מ בנימין נתניהו בתפקידו הקודם כשר האוצר, המשנה למנכ"ל משרד החינוך וממלא מקום יו"ר חברת הנמלים. היה חוקר במרכז הירושלמי, במכון הרצל ובפורום קהלת למדיניות, ויועץ לנשיא פרגוואי. מחקרו על גיון לוק והתנ"ך העברי, במסגרת הפוסט-דוקטורט, ראה אור בהוצאת אוניברסיטת קיימברידג' (2018).

תא"ל (מיל') יוסי קופרווסר – עמית בכיר במרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה ומנהל המכון לביטחון לאומי וענייני המזרח התיכון
תא"ל (מיל') יוסי קופרווסר שימש בעבר מנכ"ל המשרד לעניינים אסטרטגיים ועמד בראש חטיבת המחקר באגף המודיעין של צה"ל.

השגריר (בדימוס) אלן בייקר – מנהל המכון לעניינים דיפלומטיים במרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה
השגריר אלן בייקר שימש בעבר היועץ המשפטי במשרד החוץ ומשנה למנכ"ל, והיה שגריר ישראל בקנדה. השתתף במשא ומתן עם הפלסטינים על הסכמי אוסלו ובניסוחם וכן על הסכמות ועל הסכמי שלום עם מצרים, ירדן ולבנון.

ח'אלד אבו טועמה – עמית בכיר במרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה, מומחה לענייני ערבים ופלסטינים
ח'אלד אבו טועמה הוא עיתונאי ערבי ישראלי עטור פרסים, מרצה ויוצר סרטי תעודה ומסקר את ענייני הפלסטינים בעיתון ג'רוזלם פוסט. עמית בכיר ומוערך במכון גייטסטון, שימש גם מפיק בכיר עבור רשת הטלוויזיה NBC במזרח התיכון ודיווח על אירועים ביהודה ושומרון ובעזה עבור כלי תקשורת אחדים.

סא"ל (מיל') מוריס הירש – מנהל היוזמה לאחריות ורפורמה ברשות הפלסטינית סא"ל (מיל') מוריס הירש שירת כפרקליט אזור יהודה ושומרון. מאז פרישתו מצה"ל שימש ראש המחלקה המשפטית במכון מבט לתקשורת פלסטינית, יועץ צבאי בכיר ב־NGO Monitor, יועץ למשרד הביטחון וראש ועדה מייעצת במשרד הפנים. הירש היה אדריכל החוק לביטול אזרחותם של מחבלים ישראלים שהורשעו בביצוע עבירות טרור ונידונו למאסר בפועל ואשר מקבלים תשלום מהרשות הפלסטינית כגמול על מעשי הטרור.

פנחס ענברי – חוקר בכיר בנושאי ערבים ופלסטינים במרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה

פנחס ענברי הוא חוקר מוביל בתחום המזרח התיכון והפלסטינים ומשמש פרשן עבור עיתונים בעולם. בעבר היה יועץ למשרד לנושאים אסטרטגיים וכתב כמה ספרים העוסקים בסוגיה הפלסטינית.

אל"מ (מיל') ז'ק נריה – חוקר מיוחד בנושאי המזרח התיכון
אל"מ (מיל') ז'ק נריה משמש פרשן קבוע במרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה בנושא התהפוכות בעולם הערבי. לשעבר יועץ מדיני לראש הממשלה יצחק רבין ז"ל וחוקר בכיר באמ"ן.

בחלוף 30 שנה מאז נחתמו, הסכמי אוסלו לא באו לידי מימוש כפי שקיוו תומכיהם. החוקרים במרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה עקבו בקפידה אחר השתלשלותו של תהליך דיפלומטי זה על פני שלושה עשורים, וכתבו סדרה של מאמרים שבוחנים את כישלונו. הקובץ "הסכמי אוסלו בחלוף 30 שנה – הפקת לקחים" מסתיים בהערכה בדבר האפשרויות לשינוי מתבקש לחישוב מסלול מחדש.

ISBN 978-965-218-164-0

המרכז הירושלמי
לענייני ציבור ומדינה

